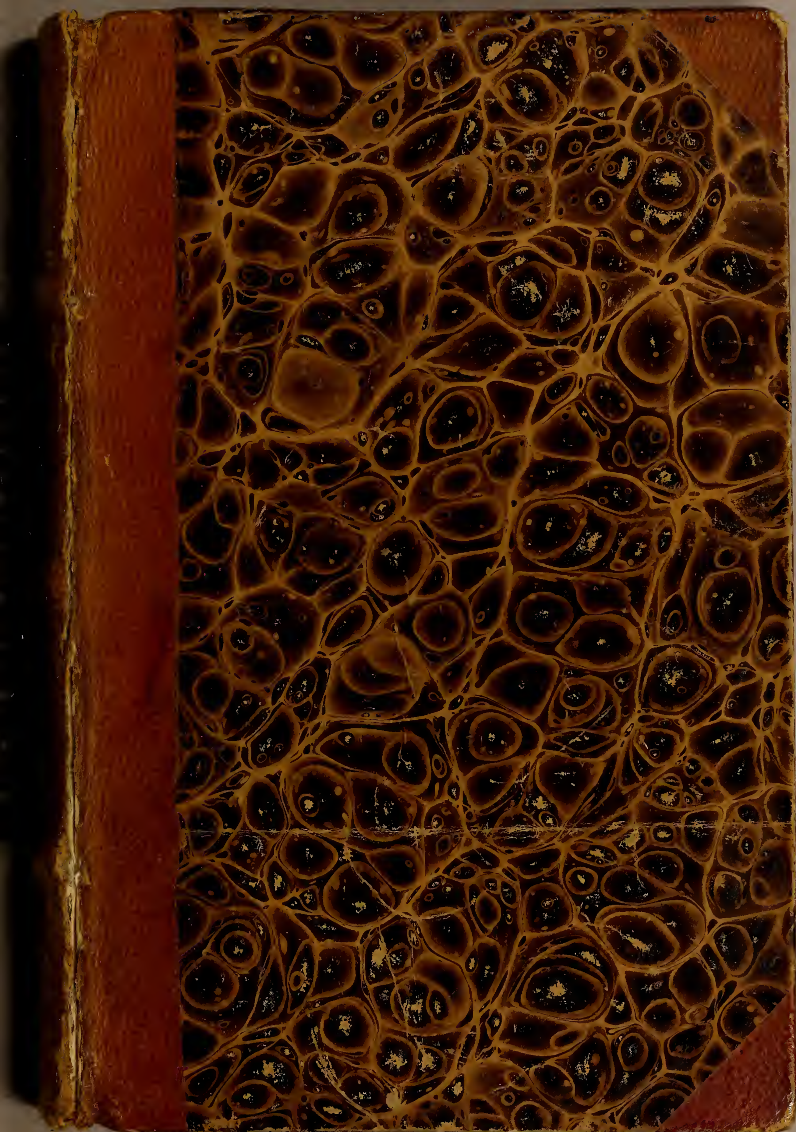
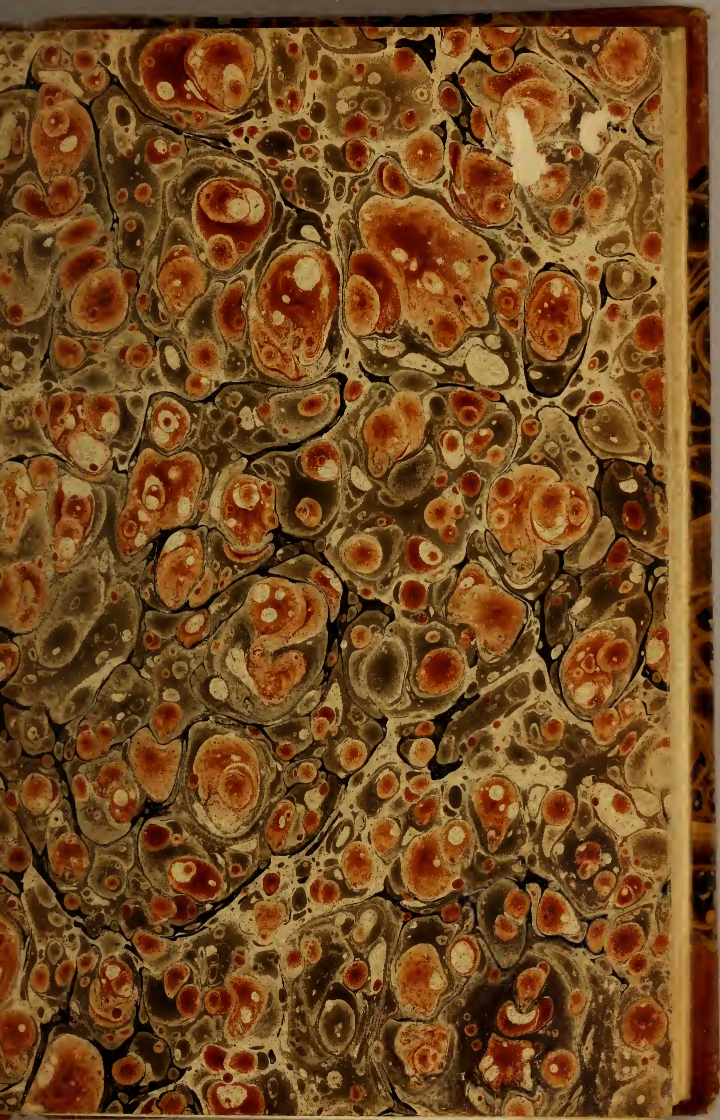

GAUDEO

Wm J C Brown

Strasburgh Edition

Press of Knoblouch, April, 1523.

See at close the date of this Edition & on the last Page a Picture of Truth emerging from her long & dark Recess to the Light, with Hebrew, Greek & Latin Mottoes.

First published.

To this Edition is prefixed a new & very useful Preface taken from a Letter, of 1518

Emptum a Ma. Ed. Eccles. ... 5.76.

ENCHIRIDION MILITIS CHRISTIANI, SALVBERrimis præceptis refertum,

· authore D· ERAS· Roterodamo, cui acceßit noua, mi= req; utilis Præfatio·

APVD FELICEM ARGENTINAM·

1523.

PARAENESIS AD VERAM VIRTUtem per Thomam Morum Britannum.

Heu miseris quicquid misero blanditur in orbe,
Illico marcescens ut rosa uerna cadit.
Nec quenquàm usq; adeo placidis cõplectitur ulnis,
Sors, ut non aliqua parte molesta premat.
Imbibe uirtutes, & inania gaudia sperne,
Sunt animi comites gaudia uera boni.

DE MEDIOCRITATE EX græco per eundem Morũ tralatum.

Ingratũ est quicquid nimiũ est, sic semp amarũ est:
Vt uerbum uetus est, mel quoq; si nimium est.

DE EADEM RVRSVS EX Græco ab eodem uersum.

Agros ego haud porrectiores appeto,
Non auream aut Gygis beatitudinem.
Quæ sit satis sibi uita, sat eadem est mihi,
Illud nihil nimis, nimis mihi placet.

LIBELLVS LOQVITVR.

Nil moror aut laudes, leuis aut conuitia uulgi,
Pulchrum est, uel doctis, uel placuisse pijs.
Spe quoq; maius erit, mihi si contingat utrunq;,
Cui Christus sapit, huic si placeo bene habet.
Vnicus ille mihi, uenæ largitor Apollo,
Sunt Helicon, huius mystica uerba, meus.

REVEREN-
DO IN CHRISTO PATRI AC
D. D. Paulo Volsio religiosissi. Abbati Monasterij, quod uulgo dicitur Curia Hugonis, D. Erasmus Rotero. S.

Vanquã libellus ille, cui titulum fecimus, Enchiridion militis Christiani, quẽ olim uni mihi et Amiculo cuidã prorsus ἀναλφαβήτῳ scripserã, minus displicere cœperit pater integerrime, posteaquàm tibi tuiq; similibus uideo probari, quibus ut estis ipsi pia doctrina, & docta pietate præditi, scio nihil ꝑbari quod non iuxta piũ sit atq; eruditum, tamen propemodũ etiã placere cœpit, ubi uideo toties iã excusum formulis, sempꝑ ueluti nouũ efflagitari, si mõ mihi non blandiũtur typographi. Verũ illud rursus sæpenumero male habet anĩm meũ, quod olim amicus quidã eruditus salsissime dixit, ludens quidem ille: sed utinã non perinde uere ac salse, in libello plus conspici sanctimoniæ, quàm in libelli autore. Idq; eo grauius etiã fero, quod idem usu uenit in eo, cui mutando

Salse dictum.

tādo potiſsimū hoc laboris ſuſcipiebatur. Siquidē & is adeo ſe nō reuulſit ab aula, ut multo altius indies immergatur, qua pietate neſcio, ſed oīno, quod ipſe fatetur, magna calamitate. Nec me tamē admodū miſeret amici, quo uel fortuna magiſtra reſipiſcat aliquādo, qui noſtris monitis parere noluerit. Me uero licet ſemper huc enitentem, tot caſibus, tot tempeſtatibus meus exercuit Genius, ut Vlyſſes Homericus præ me Polycrates quiſpiā uideri poſsit. Et tamē eius laboris me non oīno pœnitet, ſi tam multos extimulat ad ueræ pietatis ſtudiū. Nec ipſe tamē modis omnibus inſectandus: ſi monitis meis parū reſpondeo, Primū, eſt aliqua pietatis pars, ex anīo uelle piū fieri, neq; reijciendū opinor pectus, talibus intentū cogitationibus, etiā ſi conatū aliquando deſtituat ſucceſſus. Semper hoc agendū in omni uita, & crebro retentatū, ſuccedet aliquando. Bonam autē itineris perplexi partem confecit, qui uiā probe didicit. Nihil igitur me mouēt quorundā ſcommata, qui libellū hunc ceu parū eruditum aſpernātur, & qui uel ab elemētario quouis ſcribi poſsit, quod nihil tractet Scoticarū quæſtionū, quaſi ſine his nihil oīno ſit eruditū. ſit ſanè parū acutus, modo ſit pius. Non reddat inſtructos ad palæſtrā Sorbonicam, modo reddat inſtructos ad tranquillitatem Chriſtianā. Non faciat ad diſputationē theologicam, modo faciat ad uitā theologicā. Quorſum aūt attinet hoc tractare, quod nemo nō tractat? Quis hodie non

Aduerſa fortuna quosdam corrigit.

Polycrates Samiorum tyrānus perpetua pſperitate uſus.

γνῶμαι.

Vita theologica.

uersatur in quæstionibus theologicis, aut quid aliud agunt gymnasioru͂ examina? Tot penè sunt in Sn̄iaru͂ libros cōmentarij, quot theologoru͂ nomina. Quis Summulariorū modus aut numerus, aliud ex alio miscentiū ac remiscentiū, & pharmacopolarū ritu, ex nouis uetera, ex ueteribus noua, è pluribus unum, ex uno plura subinde fingentiū ac refingētium? Qui fiet ut hmōi uoluminū moles, nos ad recte uiuendum instituant, quæ ne per oēm quidem uitam uacet euoluere? Veluti si medicus morbo præsentaneo laboranti præscribat, ut Iacobi à partibus libros, ac reliquos his adsimileis omneis euoluat, illic reperturus, quo ualetudinem sarciat. At hunc interea mors occuparit, nec erit cui poßit succurri. In tanta ætatis fugacitate, parato promptoq; remedio est opus. Quot uolumībus præcipiunt de restitutiōe, de confeßione, de scandalis: deq; alijs innumeris? Cumq; minutatim excutiant singula: singula sic definiāt quasi cæterorum omniū ingenijs diffidant, immò quasi Christi diffidant bonitati, dum ῥητῶς præscribunt, quid ille cuiq; facto uel præmij debeat uel supplicij, tamē nec inter se consentiūt, nec aliquoties rem liquido explicant, si propius consulantur. Tanta est, uel ingeniorū uel circumstantiarū uarietas. Porrò ut oīa uere, ut oīa recte definierint, præterquàm quod ieiune frigideq; tractantur ista, quoto cuiq; uacat tantū uoluminū euoluere? Aut quis poßit secum Aquinatis Secundæ secundā circumferre? Et tamen

Sūmularij pharmacopolarū similes.

Simile.

Temeritas singula definiendi.

Dißensio.

Ingentia uolumina

tamen nullius non refert bene uiuere, ad quod Christus oībus aditū facilem esse uoluit, non inexplicabilibus disputationū Labyrinthis, sed fide syncera, charitate non ficta, quā comitatur spes quæ non pudefit. Postremo uersentur in magnis illis uoluminibus magni Rabini, qui pauci sint oportet. At nihilo secius interim īperitæ multitudini pro qua mortuus est Christus, consulendū est. Præcipuam aūt Christianæ pietatis portionem docuit, quisquis ad huius inflāmauit amorē. Sapiens ille rex filium instituens ad uerā sapientiam, non paulo plus operæ sumit in adhortando quàm in docendo, quasi sapientiā amasse, propemodum parasse sit. Quod turpe est iurisperitis ac medicis, quorū utriq; de industria suā artem reddidere difficillimā, quo simul & quæstus sit uberior, & gloria maior apud imperitos, id longe turpius fuerit fecisse in philosophia Christi. Immò contra cōniti par est, ut eam quā fieri potest, reddamus facillimā, & omnibus expositā. Neq; illud sit nobis studio, ut ipsi literati uideamur, sed ut quàmplurimos ad Christianā uitam pelliciamus. Adornatur iam bellum in Turcas, quod quocunq; consilio institutū, precandum est, nō ut paucis quibusdam, sed ut in commune bene uertat omnibus. Sed quid futurum arbitramur, si uictis (neque enim uniuersos opinor ferro trucidabimus) ut Christum amplectantur, Occamos, aut Durādos, aut Scotos, aut Gabrieles, aut Aluaros proposuerimus?

Facilis ad bonā uitā aditus.

Theologia paucōrum Salus omnium.

Notati q artem quā profitētur studio reddunt difficilem.

Bellum in Turcas.

Quid cogitabunt, aut quid sentient (sunt enim & il li, ut nihil aliud, certe homines) ubi audierint spinosas illas, & inextricabileis argutias de instantibus, de formalitatibus, de quidditatibus, de relationibus? præsertim ubi uiderint de ijs adeo non conuenire inter magnos illos religionis professores, ut frequenter usq; ad pallorem, usq; ad conuicia, usq; ad sputa, nonnunquàm & usq; ad pugnos inuicem digladientur, ubi Prædicatores pro suo Thoma cominus atque eminus dimicantes. Minoritas contrà subtilissimos ac seraphicos doctores iunctis umbonibus tuentes: Alios ut nominales, alios ut reales loqui? Si uiderint rem usq; adeo difficilem esse, ut nunquàm satis discussum sit, quibus uerbis de Christo sit loquendū? perinde quasi cum moroso quopiam agas dæmone, quem in tuam ipsius perniciem euocaris, si quid te fefellerit in uerbis præscriptis, ac non potius cum clementißimo seruatore, qui à nobis præter puram simplicemq; uitam nihil exigit: Obsecro te per Deum immortalem, quid istis agetur rebus, maxime si superciliosæ doctrinæ mores & uita similis respōdeat? Si ex strepitu nostro plusquàm tyrannico, perspexerint ambitionem nostram, si ex rapacitate auaritiam, si ex stupris libidinem, si ex oppreßionibus sæuitiam, qua frōte ingeremus illis Christi doctrinā, ab hisce rebus longe lateq; discrepantem? Efficacißima Turcas expugnandi ratio fuerit, si conspexerint in

Discordia theologorum.

Christus animū exigit, nō uerba.

Vita Christiana.

Quibus rebus potißimum expugnandi Turcæ.

rint in nobis elucere, quod docuit & expreßit Christus. si senserint nos non ipsorum inhiare imperijs, non sitire aurum, non ambire poßeßiones, sed præter eorum salutem & Christi gloriam nihil omnino quærere. Hæc est illa theologia uera, germana, efficax, quæ olim & philosophorum supercilia, & principum inuicta sceptra Christo subegit. Hoc hoc agentibus nobis, aderit ipse Christus. Neque uero conuenit, ut hoc argumento nos ualde Christianos declaremus, si quamplurimos occiderimus, sed si quamplurimos seruauerimus. non si multa impiorũ millia sacrificauerimus orco, sed si quamplurimos ex impijs reddiderimus pios. non si illos diris execrationibus deuoueamus, sed si pijs uotis salutem illis ac meliorem mentem à superis optemus. Quod si hic nõ adsit animus, citius futurum est, ut non in Turcas degeneremus, quam ut Turcas in nostras partes pertrahamus. Et ut feliciter cadat Martis semper ancipitis alea, fiet ut latius fortaße regnet Pontifex, aut huius Cardinales, non ut latius regnet Christus, cuius regnum ita demum floret, si uigeat pietas, si charitas, si pax, si castitas, id quod optimi Leonis decimi ductu atq; auspicijs fore confidimus, ni quod optimum est conantem aliorsum rapiat rerũ humanarũ æstus. Ipse Christus sese regni cœlorum uindicem ac principẽ profitetur, quod non aliter splendidum est, quàm si trĩuphẽt cœlestia. Neq; enĩ ideo mortuus est

Christianũ est seruare, non perdere.

Belli exitus incertus.

Christi regnum.

Christus, ut opes, ut copiæ, ut arma, reliquáque illa mundani regni tragœdia, quæ quondam penes Ethnicos aut certe prophanos principes fuit. Ethnicis nõ ita multum absimiles, nunc sit penes sacerdotes aliquot. Ac mea sententia consultum fuerit, multo ante, quàm armis experiamur, illorum animos epistolis ac libellis sollicitare. Sed qualibus epistolis? Non minacibus, non tyrannicis, sed quæ spirent uere paternam charitatem, quæ Petri Paulíque pectus referãt, quæ non titulum modo præferant Apostolicum, sed ἐνέργειαν resipiant Apostolicam. Non quod nesciam fontem omnem ac uenam Christianæ Philosophiæ reconditam esse in Euangelicis & Apostolicis literis, sed sermo peregrinus, ac sæpenumero perturbatus, tum figuræ tropiq; obliqui, tantum habent difficultatis, ut nobis etiam non raro sudandum sit, priusquàm intelligamus. Commodißimum itáque mea sententia fuerit, si muneris hoc uiris aliquot iuxta pijs ac doctis delegetur, ut ex purißimis fontibus Euangelistarum & Apostolorum, ex probatißimis interpretibus uniuersam Christi philosophiam in compendium contrahant, ita simpliciter, ut tamen erudite, ita breuiter, ut tamen dilucide. Quæ pertinent ad fidem, quàm paucißimis articulis absoluantur. Quæ ad uitam, item paucis tradantur, & sic tradantur, ut intelligant CHRISTI iugum blandum & commodum esse, non asperum, ut

Docendi & hortandi prius Turcæ, q̃ oppugnãdi.

Difficultas scripturæ sacræ.

Compendiũ doctrinæ Christianæ.

intelligant

intelligant sese patres eßе nactos non tyrannos, pastores, non prædones, ad salutem uocari, non ad seruitutem pertrahi. Homines sunt & illi, nec ferrum aut Adamãtem gestant in pectore, poßunt mollescere, poßunt officijs adiungi, quibus mansuescunt et feræ. Et efficax in primis res est Christiana ueritas. Sed quibus Romanus Pontifex hoc negocij uolet delegare, eadem opera mandabit, ne quid deflectant ab archetypo Christo, nec usquàm ad hominum affectus aut cupiditates respiciant. Tale quiddam utcunque mihi tum parturiebat animus, cum hoc Enchiridij cuderem. Videbam Christianorum uulgus non affectibus modo, uerumetiam opinionibus eße corruptum. Perpendebam eos qui Pastores ac Doctores se profitentur, plærosque ad suum compendium Christi titulis abuti, ne quid interim commemorem de his, quorum nutu ac renutu res humanæ sursum deorsum ἄγονται καὶ φέρονται, ad quorum uitia quantum uis manifesta uix licet ingemiscere. Et in tanta rerũ caligine, in tantis mundi tumultibus, in tanta humanarum opinionum uarietate, quò potius confugiendum, quàm ad uere sacram ancoram Euangelicæ doctrinæ? Quis uere pius non uidet ac suspirat hoc sæculum longe corruptißimum? Quando unquàm tyrannis, quando auaricia regnauit, aut latius aut impunius? Quando unquàm plus tributum ceremonijs? Quãdo licẽtius exundauit iniquitas? Quãdo sic refrixit chari-

Homines sunt & Turcæ.

Corruptela sæculi.

ἱερὰ ἄγκυρα.

xit charitas? Quid affertur, quid legitur, quid auditur, quid decernitur, nisi quod ambitionem quæstumq; sapiat? O infelices nos, nisi Christus nobis aliquot suæ doctrinæ scintillulas, suæq; mentis ceu uiuas & æternas uenulas reliquißet. In hoc igitur enitendum, ut omißis hominum prunis, has scintillas ἀναζωπυρῶμεν. Nam Paulino uerbo libenter utimur, has uenas scrutemur, donec reperiamus aquã uiuam salientem in uitam æternam. Hanc nostram terram altißime scrutamur, ut uitiorum eruamus alimenta, & Christi ditißimam terram nõ rimamur, ut eliciamus salutem animarum? Nunquã ulla uitiorũ hyems, sic extinguit charitatis ardorẽ, quin ex hoc silice poßit restitui. Petra Christus, sed hæc petra semĩarium habet ignis cœlestis, uenas habet aquæ uiuæ. Fodit olim puteos Abraham in omni terra, ubique scrutãs uenas aquæ uiuæ. Sed eosdẽ à Philistinis terra oppletos refodit Isaac cum pueris suis, nec cõtentus instaurasse pristinos, fodit & nouos. At rursum mouent iurgium & rixas Philistæi, neq; tamen ille desinit fodere. Nec his tẽporibus omnino desunt Philistæi, quibus terra gratior est uitalibus fontiũ scatebris, quippe ij qui terrena sapiunt, & ad terrenos affectus detorquent doctrinã Euangelicam, quã cogunt humanæ seruire ambitioni, cogunt lucris turpibus, & tyrannidi suæ obsecũdare. Quod si qs Isaac, aut si quis ex huius familia foderit, repereritq; uenam aliquam

[Margin: Rebus confusis, ad Euãgelia recurrendum. — 1. Cor. 10. — Gene. 16. — Item. 26. — Philistæi nostrorũ temporũ.]

puram,

puram protinus obstrepunt ac reclamant, intelligentes eam uenam, offectura͂ lucris, offectura͂ ambitioni, etiam si pro Christi gloria faciat. Mox terra͂ iniju͂t, & corrupta interpretatione uenam obturant, fossorem depellunt, aut ita certe luto sordibusq; co͂spurcant aquam, ut qui inde biberit, plus hauriat limi sordiumq;, quàm liquoris. Nolu͂t sitientes iusticia͂ de puro latice bibere, sed adducunt ad suas cisternas co͂tritas, quæ rudera habent, aquam non habent, Sed tame͂ non oportet Germanos pueros Isaac: hoc est, ueros Christi cultores ab hoc labore defatigari. Nam inter hos quoq; uolunt haberi, qui terram ingerunt Euangelicis fontibus, adeo ut inter Christianos iam minime tutum sit, Christum pure docere. Tantum inualuerunt Philistæi, pro terra belligera͂tes, pro cœlestibus terrena, pro diuinis humana prædicantes: hoc est, no͂ ea quæ faciunt ad Christi gloriam, sed quæ ad illoru͂ quæstum, qui condonationes, qui compositiones, similesq; cauponationes redimunt. Idque faciunt hoc periculosius: quod suis cupiditatibus, magnorum principum, summi Pontificis, atque ipsius etiam Christi titulos prætexunt. At qui nemo uerius summi Pontificis agit negociu͂, qua͂ qui cœleste͂ Christi philosophiam pure tradit, cuius ille primus est doctor. Nemo de principibus melius meretur, quàm qui dat opera͂, ut populi res quàm maxime floreant, & quàm minima tyra͂nide prema͂tur. Sed reclamabit hic aliquis è scholarum

Hiere. c. 2.

Rede͂ptores ueniarum.

γνῶμαι.

larum agminibus, Facile est cuiuis in genere praecipere, quid sequendum, quid fugiendum. At quid interim respondebitur ijs, qui de tot euentis, tot casibus consulunt. Primum, plures sunt rerum humanarum species, quàm ut ad singulas poßint haberi certa responsa. Deinde tanta est circunstantiarum uarietas, ut nisi his cognitis ne poßit quidem certum responderi. Postremo haud scio an isti certum habeant, quod respondeant, praesertim cum de plerisq; inter se dissentiant. Et qui in hoc genere cordatiores sunt, non ita respondere solent. Hoc facies, hoc fugies, sed, Hoc tutius est mea sententia. Hoc arbitror tolerabile. Quod si nobis adsit simplex ac lucidus ille oculus ex Euangelio, si domus animi purae fidei lucernam habeat candelabro impositam, facile minuta ista ceu nebulae discutientur. Si adsit Christianae charitatis regula, ad hanc omnia facile exaequabuntur. At quid facias, cum haec regula pugnabit cum his, quae sunt publico saeculorum usu recepta, quaeque principum legibus sancita? Nam & hoc non raro usu uenit. Ne damnaris, quod pro suo officio gerunt principes. At rursum. Noli contaminare coelestem illam philosophiam Christi humanis decretis. Maneat Christus id quod est, centrum, ambientibus circulis aliquot. Noli scopum suo mouere loco. Qui proximi Christo sunt, Sacerdotes, Episcopi, Cardinales, Põtifices, & quorum est sequi agnum quocúnque ierit, purissimam

Nõ potest certo responderi ad singula

Lumen fidei.

Obiectio.

Solutio.

Christus centrum.

Circuli tres.

Primus Ecclesiasticorum.

ſsimam illam partem amplectantur, & quoad licet in proximos transfundant. Secundus circulus habeat principes prophanos, quorum arma leges'que suo quodam modo Christo seruiunt, siue dum iustis bellis profligant hostem, publicámque tuentur tranquillitatẽ, siue dum legittimis supplicijs coercent facinorosos. Et tamẽ quoniã necessario uersantur in his rebus, quæ cum infima fæce terræ, quæq; cũ mundi negocijs coniuncta sunt, periculum est ne prolabantur longius. Ne bellum non pro republica, sed pro sua libidine gerant. Ne iusticiæ prætextu sæuiant, & in eos quos clementia sanare poterat: Ne titulo dominij populum expilent, quorum res tueri debuerant. Porrò ut Christus uelut ignis æterni fons, Sacerdotũ ordinem proxime ad se trahit, ac uelut igneos reddit, puros ab omni terrenæ fæcis cõtagio: ita sacerdotum est & præsertim summorum, principes quoad licet ad sese uocare. Sicubi bellum ingruerit adnitantur Pontifices, ut aut cõponantur res citra sanguinẽ, aut si id non potest, ut sunt rerum humanarum procellæ, certe id agant, ut minus cruente geratur bellũ, néue in longum propagetur. Olim & in iustis supplicijs intercedebat Episcoporũ authoritas & subinde nocentem è iudicum manibus extorquebat, ut palàm in epistolis suis testatur Augustinus. Sunt enĩ quædã ita necessaria ad ordinem Reipu. ut ea tamen Christus partim dissimularit, partĩ à se reiecerit, partim

Secundus principũ.

Sacerdotũ officium.

Augustinus.

nec

nec improbās, nec approbans uelut ad ea conniueat. Non agnoſcit nummum Cæſaris nec inſcriptionem. Cenſum ita dari iubet, ſi debeatur, quaſi ad ſe nō multum pertineat, modo detur Deo quod illi debetur. Ad ulteram nec damnat, nec palàm abſoluit, tantum iubet, ne repetat admiſſum. De damnatis à Pilato, quorum ſanguinē miſcuerat cum illorum ſacrificijs, non pronunciat rectè an ſecus hoc paſſi ſint, tātum ſimile exitium comminatur omnibus, niſi reſipiſcāt. Porrò uocatus arbiter diuidundæ hæreditatis palàm reijcit, uelut indignum ſe de rebus iam craſſis pronuntiare, qui cœleſtia doceret. Contrà ſunt quæ palàm deteſtatur. In Phariſæos auaros, in hypocritas, in diuites elatos, uæ intonat. Apoſtolos nunquàm acrius redarguit, quàm ubi uindictæ cupiditate, aut ambitionis affectu tanguntur. Rogātibus an iuſſuri eſſent ignem è cœlo deſcendere, qui exureret ciuitatem unde excludebantur, Neſcitis, inquit, cuius ſpiritus ſitis. Petrū à cruce ad mundum reuocare conantem, Satanam appellat, De primatu diſputantes, quot modis, & quoties reuocat ad diuerſum affectum? Sunt item quæ palàm docet, ac præcipit. Non reſiſtere malo, bene mereri de inimicis, animi manſuetudinem, aliáque cōſimilia. Diſtinguenda ſunt hæc, & in ſuum quæque digerenda locum. Ne protinus igitur horum quæ geruntur à principibus, aut prophanis magiſtratibus: Chriſtum faciamus authorem, aut ut nunc loquūtur, iuri

Quæ & quatenus ad Eccleſiæ proceres pertinent.

Quæ chriſtus palā damnarit.

Quæ palā doceat.

Principū leges mediæ ſunt,

iuri diuino asseramus. Crassa quædam ab illis tractantur, nec omnino Christianæ puritatis, sed quæ tamen insectanda non sint, utpote necessaria ad rerum ordinem tuendũ. Nec enim horũ ministerio fit, ut boni simus, sed ut minus mali, utq; qui mali sunt, minus noceant Reipubli. Debetur igitur & his suus honos, quod utcunq; seruiãt iusticiæ diuinæ, publicæq; tranquillitati, sine qua turbãtur aliquoties, & ea quæ sunt pietatis. Honorãdi sunt ubi suo fungũtur officio, tolerandi fortaßis ubi sibi gerunt potestatẽ, ne quid deterius exoriatur. Sublucet enĩ in his quoq; imago uel umbra uerius diuinæ iusticiæ, quã tamen oportet longe expreßius, euidentius ac purius in Sacerdotũ moribus ac legibus elucere. Aliter in ferro relucet imago, aliter in uitreo speculo. In tertio circulo promiscuũ uulgus collocemus, ueluti craßissimã huius orbis partem, sed ita crassißimã, ut tamen ad Christi pertineat corpus. Neq; enim oculi tantũ corporis mẽbra sunt, uerumetiã suræ, pedes, ac pudenda. His sic est indulgendum, ut semp quoad fieri poterit, uocentur ad ea quæ Christo sunt potiora. Nam in hoc corpore qui modo pes erat, oculus fieri potest. Et tamen ut Principes si sint impij, non sunt exacerbandi conuitijs, ne prouocati grauiores excitent Tragœdias, iuxta sententiam Augustini, ita populus imbecillus exemplo Christi, qui tanta lenitate tulit ac fouit suos discipulos, ferendus erit, ac paterna fouendus indulgentia, donec paulatim

Mali principes aliquãdo tolerandi.

Circulus tertius.

Tolerandi infirmi donec profi ciant.

latim grandescat in Christo. Habet enim & pietas suam infantiam, habet ætatis accessus, habet perfectum & uegetum robur. Omnibus tamen pro sua cuique portione ad Christum est enitendum. Elementorum suus cuique locus est. Sed ignis qui summam tenet sedem, omnia paulatim ad se rapit, & quoad licet in suam transformat naturã. Aquam eliquatam uertit in aërem, aërem extenuatum in se transformat. Multa Paulus indulget Corinthijs, distinguens interim, quæ domini nomine proponeret perfectis, & quæ suo nomine indulgeret infirmis, hac spe tamen ut proficerent. Galatas iterum parturit, donec in eis formetur Christus. Iam qui putabit hunc circulum principibus magis tribuendũ, cum hoc non fuerit magna contentio. Quicquid autem extra tertium circulum erit, id semper & in omnibus detestandum, quod genus sunt ambitio, studiũ pecuniæ, libido, ira, uindicta, inuidia, obtrectatio, reliquæq; pestes: sed quæ tum demum fiunt immedicabiles, cum pietatis & officij persona cõmendatæ, in superiores circulos irrepunt, hoc est, cum iusticiæ iurisq; prætextu, nostram exercemus tyrannidem, cum per religionis occasionẽ consulimus quæstui, cum Ecclesiæ defendendæ titulo, mundanum uenamur imperiũ. Cum præcipiuntur uelut ad Christi rem facientia, quæ longißime absunt à Christi doctrina. Proinde scopus oĩbus est ingerẽdus, ad quem enitantur. Scopus autem unicus est, uidelicet Christus, &

Transformatio elementorũ.

Scopus nõ est mutandus

ſtus, & huius doctrina puriſſima. Quod ſi pro cœleſti ſcopo, terrenum proponas, non erit ad quod recte enitatur qui contendit proficere. Quod ſummum eſt, id omnibus eſt deſtinandum, ut ſaltem aſſequamur mediocria. Nec eſt quod ullum uitæ genus ab hoc ſcopo ſubmoueamus. In affectibus eſt Chriſti perfectio, non in uitæ genere. In animis eſt, non in pallijs aut cibis. Sunt inter monachos, quos uix recipit extremus circulus, & tamē nō de bonis loquor, ſed infirmis. Sunt inter digamos, quos Chriſtus primo dignatur circulo. Neq; uero fit interim ulli uitæ profeſſioni iniuria, ſi quod eſt optimū ac perfectiſſimum omnibus proponitur. Niſi forte Plato contumelioſus fuiſſe putatur in omnes ciuitates, quoniam in politia ſua eiuſmodi Reipublicæ propoſuit exēplar, quale hactenus uidere non licuit. Aut Quintilianus uniuerſum oratorum ordinem læſit, qui tale finxerit oratoris exemplar, qualis adhuc nullus extitit. Procul abes ab Archetypo? non reijceris, ſed extimularis, ut proficias. Non multum abes? admoneris, ut accedas propius. Neq; enī quiſquàm uſq; adeo proceſſit, ut non habeat quo proficiat. Habet autē unumquódq; uitæ genus, cognata quædam degenerandi pericula. Ea qui commonſtrat, non derogat ordini, ſed rem ordinis agit. Veluti principum felicitas obnoxia eſt tyrannidi, obnoxia eſt ſtulticiæ, obnoxia adulationi. Hæc qui cōmonſtrat uitanda, bene meretur de

Omnibus ad perfectionē eſt enitendū.

Principū uitia communia.

principum ordine. Nec derogat illorũ maiestati qua gloriantur, qui demonstrat quibus in rebus sita sit uera principum maiestas: Qui illos admonet, quid iurarint in suscipiendo principatu, quid debeant populo suo, quid magistratibus. Ecclesiastici proceres ferè affines sunt duabus potißimũ pestibus, auariciæ, & ambitioni. Quod ceu præsentiens primus ille secundum Christum pastor, admonet episcopos ut pascant gregem suum, non autem expilent aut deglubant: nec pascant turpis lucri gratia, sed ex animi prompta uoluntate. Nec dominentur in suos, sed exemplo uitæ prouocent ad pietatem potius, quàm minis aut imperio. An igitur derogare uidebitur ordini sacerdotali, qui cõmoneat, quibus rationibus Episcopi uere magni sint, uere potentes, uere diuites? Porrò monachorum genus ferè comitatur præter alios morbos, superstitio, supercilium, hypocrisis, obtrectatio. Non damnat igitur protinus horum institutũ, qui monet quibus in rebus sita sit uera religio, & quantum absit à supercilio uere Christiana pietas, quantum absit à fuco germana charitas, quàm pugnet cum syncera religione linguæ uirulentia, præsertim si tali moderamine commonstret quid sit uitandum, ut nec hominem ullum notet, nec ordinem attingat. Quid autem est in rebus humanis tam fœlix, cui non suæ pestes sint additæ? Sicut igitur adiuuat, non lædit sanitatem corporis, quisquis indicat quæ res uitient aut tueantur

Episcopi &c.

1. Petri. 5.

Monachorum uulgus, quibus obnoxiũ uitijs.

γνώμη.

antur ueram sanitatem: Ita non auocat à religione, sed adhortatur potius, qui demõstrat ueræ religionis corruptelas, ac remedia. Nam audio quosdam sic interpretari, quasi præceptiões huius libelli, quoniam minus tribuunt ceremonijs, quàm uellent quidã, qui plus nimio tribuunt, nec ita multũ humanis constitutionibus, hominum animos alienent à uita monastica. Vsq; adeo nihil tam circũspecte dici potest, quod non rapiatur ab improbis uel in aliquam calumniam, uel in ansam peccandi, ut iam uix tutum sit quicquàm recte monere. Si quis à bellis, quæ iã sæculis aliquot, ob res nihili, plusquàm ethnice gerimus deterreat, notatur à sycophantis, quasi sentiat cum ijs qui negant ullum bellum gerendum Christianis. Nam hæreticos fecimus auctores huius sententiæ, quod Pontifex nescio quis, bellũ approbare uideatur. Neq; tamẽ notatur, qui contra Christi & Apostolorum doctrinã, ad bellum quibuslibet de caußis suscipiendũ, claßicum canit. Si quis admoneat, uere Apostolicum esse, Turcas Christi præsidijs ad religionẽ pertrahere, potius quã armis, continuo uocatur in suspicionẽ, quasi doceat, Turcas si impetant Christianos, nullo modo coercendos. Si quis prædicet Apostolorum frugalitatem, & in horum temporum luxum dicat aliquid, non desunt à quibus notetur uelut Ebionitis fauẽs. Si quis impensius adhortetur, ut qui coniugio copulati sunt, magis pietate, & animorũ consensu, quàm corporum com-

Querela quorundã

Nihil non obnoxium calumniæ malorum.

Bellum.

Bellum in Turcas.

Pauptas.

plexu cohæreant, & ita pure colant matrimoniũ, ut uirginitati quoad poteſt, ſimillimũ ſit, in ſuſpicionem uocatur, quaſi cum Marcionitis oẽm coitum ſpurcum ducat. Si quis admoneat in diatribis, præcipue theologicis, abſit ambitioſa uincendi ſuaq́; tuendi pertinacia, abſit theatrica illa oſtentandarũ uirium ambitio, nõ recte defertur, quaſi ſcholas in totũ damnet. Neq; enim diuus Auguſtinus, admonẽs dialecticis cauendã eſſe rixandi libidinẽ, damnat dialecticam, ſed peſtem illius oſtendit, ut uitetur. Item, ſi quis præpoſterũ uulgi iudiciũ taxet, inter uirtutes primas, tribuentis ijs, quæ ſunt extremæ claßis, & contrà. Item inter uitia uehementißime deteſtantis, quæ leuißima ſunt mala, cum ſint atrocißima, ac retrorſum, protinus in ius uocatur, quaſi uitijs faueat, quibus grauius uitiũ antepo nit, aut quaſi damnet benefacta, quibus alia præfert, ut ſanctiora. Veluti ſi quis admoneat tutius eſſe benefactis fidere, quã Pontificijs condonatõibus, non utiq́; damnat illius condonatiões, ſed præfert id qđ ex Chriſti doctrina certius eſt. Itidẽ ſi quis admoneat, rectius facere eos, qui domi liberis & uxori moderãdæ dent operã, quàm ſi uiſendi gratia Romã, Hieroſolymam, aut Compoſtellã adeant, eamq́; pecuniã, quam inſumunt in longã ac periculoſam profectionẽ, ſanctius in bonos ac ueros pauperes erogari, non damnat piũ iſtorũ affectum, ſed antefert, id quod propius eſt ueræ pietati. Iam uero non noſtrorũ modo temporum

Præpoſterum iudiciũ de uirtutibus ac uitijs.

Condonationes.

Qui petunt Hieroſolymã nihil magnifacere.

eſt, quæ

est, quædam uitia sic detestari, quasi sola sint, cum cæteris ita blandiamur, quasi uitia non sint, cum sint illis, quæ sic execramur, atrociora. Quæritur ī epistolis suis Augustinus unū libidinis crimen apud Afros imputari Sacerdotibus, cæterum auariciæ, temulentiæq; uitium penè laudi uerti. Vnum illud Tragicis modis exaggeramus, terque quaterque horrendum facinus, iisdem manibus tractare corpus CHRISTI, quibus attrectaris corpus meretricis. Nec desunt qui nimium Tragicæ ausint publicitus asseuerare, leuiorem esse culpam, si mulier habeat rem cum bruta pecude, quàm cum sacerdote. Horum impudentiam qui refellit, non continuo fauet impudicis sacerdotibus, sed admonet ea negligi quæ magis erant exaggeranda. Est sacerdos aleator, est bellator aut gladiator, est totus indoctus, totus prophanis rebus immersus, malorum principum malis obsequiis dedi-tus, in hunc non itidem uociferantur, qui totus prophanus tractet sacrosancta mysteria. Est sacerdos sycophanta, qui lingua uirulenta, mendaciisq; confictis, lacerat famam hominis nihil commeriti, immò bene meriti, cur hic non uociferamur? O scelus horrendū, Tun' lingua Tartareo ueneno tincta, Tun' ore quo iugulas innocentē, & conficis, & sumis corpus illius, qui pro impiis etiam mortuus Est? At hoc mali sic negligimus, ut hinc penè laudē ferant, qui religionem religiosissimā profitentur. Reprehendi meren-

Solam libidinem execramur in sacerdotibus.

Sacerdos aleator aut percussor.

Sacerdos sycophanta.

 tur, qui

tur, qui pernicioso populi exemplo palàm concubinas domi alunt. Quis neget? Sed hic morbus non paulo est inuisior Christo. Nō damnat igitur butyrū, qui illi præfert mel, nec probat febrim, qui monet phrenesim eße magis uitandam. Neq; facile dictu sit, quanta morum lues ex huiusmodi præposteris iudicijs nascatur. Iam quædam ita recepta sunt in ordinem uirtutum, ut personam pietatis habeāt uerius quàm uim pietatis, adeo ut nisi circunspecte agas, pietatem ueram prorsus extinguant. Si mediocris religionis pestis latuißet in ceremonijs, Paulus non tam acriter in omnibus suis epistolis in eas destomacharetur. Neq; tamen usquàm damnamus moderatas cæremonias, at non ferimus in his puppim ac proram (quod dici solet) sanctimoniæ constitui. Diuus Augustinus uetuit etiā ne clericis, quos domi alebat, notabili ueſtitu uterētur, sed si commendari uellent populo, moribus cōmendarentur, nō uestibus. Nunc quam noui, quā prodigiosi cultus? neque tamen hoc insector. Illud demiror, plus satis hic tribui, quæ fortaßis iure reprehendi poterāt. Rursus tam parum tribui his, quæ sola cōueniebat spectari. Non insector conuitijs, quod Franciscani suam, Benedictini suam amplectātur regulā, sed quod quidam illorum plus illis tribuūt, quā Euangelio. Quod utinam non in plerosq; istorum competat. Nō insector quod alij piscibus uictitant, alij leguminibus aut herbis, alij ouis. Sed admoneo uehementer errare

Quædam speciē tantū habent pietatis.

Ceremoniæ in rebus medijs.

Augustinus in regula.

Regulæ hominum.

Victus.

ter errare eos, qui Iudaico animo ex his iusticiæ persuasionem induunt, ex huiusmodi nugis ab hominibus repertis, se cæteris anteponunt, cum iisdē pro nullo uitio habeatur famam alienam mendacijs incessere. De ciborum delectu nihil usquā præcipit Christus, nihil Apostoli. Paulus sæpe dehortatur, uirulētā obtrectationem execratur Christus, detestātur Apostolicæ literæ, & tamē illic uolumus religiosuli uideri, hic fortes sumus & intrepidi. Hæc qui admonet, cū in genere, tū amanter, quæso num is religionē uidetur lædere? Quis autem tam demens sit, ut proferē dis in lucem monachorum uitijs, uelit haberi disertus? At metuunt isti, ne suos habeant minus dicto audientes, tum ne pauciores ambiant in illorum cooptari gregem, Immò nemo magis obedit, atque ut uerbo utar Paulino πειθαρχεῖ, quā qui hausto Christi spiritu liber esse cœperit. Vera charitas omnia boni consulit, omīa suffert, nihil detrectat, obedit præpositis, non solum benignis, uerumetiam asperis ac difficilibus. Sed tamen hoc interim cauendum præpositis, ne alienam obedientiam in suam uertant tyrānidem, & ideo malint eos superstitiosos, quàm pios, quo magis ad omnem nutum obseruiant. Patres appellari gaudent. Atqui quis est patrum carnalium, qui suos liberos optet semper infantes esse, quo magis regnum in illos exerceat pro sua libidine? Rursus qui proficiunt ad Christi libertatem, hoc in primis cauere debent,

Obiectio.

γνώμη

Paulus.

Non abutendū aliena obedientia.

ne quod admonet Paulus, libertatem faciãt prætextũ carni, aut ne iuxtà Petri doctrinam, libertatẽ faciant uelamẽ maliciæ. Quod si unus aut alter hac libertate sit abusus, non continuo par est ob id omneis in perpetuo Iudaismo continere, Comperiet quisquis obseruarit, nullum inter istos arctius astringere laqueos ceremoniarum, quàm qui sub hoc prætextu regnant, & uentri suo uiuunt, nõ Christo. Iam uero non est quod metuant, ne non propagetur Eßenorum genus, in tãta ingeniorum & animorũ uarietate: qua fit ut nihil etiam sit usquàm tam absurdum, quod non expetatur à multis. Quanquàm magis optandũ istis, ut ingenuos ac ueros habeant religionis profeßores, quàm ut multos. Atq; utinam id lege cautum eßet, ne quis ante trigesimũ annũ, eiusmodi laqueis implicaretur, ante quã ipse sibi notus sit, aut cognita ueræ religiõis uis. Cæterum ijs qui pharisæorũ exemplo suum agũt negocium, obeuntes terras ac maria, quo faciant unum proselytum, nusquàm deerunt adulescẽtes rerum imperiti, quos in naßam illectent, & quos captẽt. Ingẽs ubiq; stultorum ac simplicium est numerus. Ego certe sic optarim, nec dubito quin idem optent oẽs uere pij, Euangelicã religionem sic oĩbus eße penitus cordi, ut hac cõtenti, Benedictinã aut Franciscanã nullus ambiat, nec dubito quin idẽ optet ipse Benedictus ac Franciscus. Applaudit Moses Christi gloria obscuratus: Applauderẽt & ij, si nobis amore legis Euangelicæ, sor

Quo quis est religiosior, hoc minus tribuit ceremonijs.

Matth. 23.

Omnia cedunt Christi gloriæ.

cæ, sorderent humanæ constitutiones. Vellem uniuersos Christianos ita uiuere, ut qui nūc soli religiosi uocantur, parū religiosi uiderentur. Quod & hodie in non paucis uerum est, cur enim manifesta dißimulemus? Et tamen olim prima monasticæ uitæ origo, secessus erat ab idolatrarum sæuitia. Mox hos sequentium monachorum instituta, nihil aliud erāt, quàm reuocamenta ad Christum. Principum aulæ titulo magis quàm uita quondam erant Christianæ. Episcopos mox ambitionis & auaritiæ morbus corripuit. Vulgus itē à primitiua illa charitate refrixit. Hinc secessum captauit Benedictus, & post hūc Bernardus, deinde alij atq; alij. Conspiratum est à paucis non in aliud, quàm in purū ac simplicem Christianismū. Deinde tēporis progreßu paulatim cum opibus accreuerūt ceremoniæ, refrixit Germana pietas ac simplicitas. Et cum uideamus paßim, monasteria ad mores plus quàm prophanos degeneraße, tamen nouis institutionibus oneratur mundus, quasi non & ij paulo post eodem sint prolapsuri. Olim, ut dixi, seceßus erat monachorum uita. Nunc ij uocantur monachi, qui toti in meditullio negociorum mundanorum uersantur, planè tyrannidem quandā in rebus humanis exercentes. Et tamen ij ob cultum, ob titulum, nescio quem, tātū arrogāt sibi sanctimoniæ, ut cæteros præ se nō habeant pro Christianis. Cur sic arctamus Christi profeßionem, quam ille latißime uoluit patere? Si

Veterum monachorū origo.

Vnde ceremoniæ.

Monachi mundanißimi.

re? Si magnificis uocabulis commouemur, quæſo te
quid aliud eſt ciuitas, quàm magnum monaſterium?
Ciuitas magnũ eſt mõaſteriũ — Monachi Abbati ſuo parẽt, aut præpoſitis, ciues Epi
ſcopo ac paſtoribus ſuis obſequuntur, quos ipſe Chri
ſtus præfecit, non hominum authoritas. Illi uiuunt in
Obediẽtia — ocio, & aliena liberalitate ſaginantur, in commune
Pauptas. — poßidentes, quod citrà ſudorem illis obuenit (nihil
enim interim dicam de uitioſis) iſti, quod ſua pepere
runt induſtria, pro ſuis quiſq; facultatibus impertiũt
Caſtitas. — ægentibus. Iam uero quod ad caſtitatis uotum atti=
net, non auſim explicare, quantulũ interſit inter cœ
libatũ & caſtum matrimonium. Poſtremo non admo
dum in eo deſyderabimus tria illa uota ab homini=
bus reperta, qui primũ illud & unicum uotum, quod
in baptiſmo, non homini ſed Chriſto nuncupauimus,
ſynceriter puréque ſeruauerit. Iam ſi ex utroque ge=
nere malos cum malis conferas, extrà cõtrouerſiam
potiores ſunt hi. Sin bonos cum bonis, minimum eſt
Nullũ uitæ genus reprehendendum. — diſcrimen, ſi tamen eſt ullum, niſi quod religioſiores
uidentur, qui minus coacti præſtant religionem. Su=
pereſt igitur, ut nemo uel ſibi ſtulte placeat, ob uitæ
genus ab alijs diuerſum, uel alienum inſtitutum de=
ſpiciat, damnetúe. Verum in omni uitæ genere ſit hoc
omnium commune ſtudium, ut pro ſua quiſque uirili
ad Chriſti ſcopum omnibus præfixum, enitamur? &
ad id inuicem nos cohortemur, atque etiam adiute=
mus, nec inuidentes ijs, qui nos in hoc ſtadio præcur

runt,

runt, nec fastidientes imbecilles, qui nos assequi non dum possunt. Denique cum quisque quod potuit praestitit, ne fiat similis Euangelico illi pharisæo, qui sua benefacta iactat apud Deum. Ieiuno bis in sabbato &c. sed iuxtà Christi consilium dicat, & dicat ex animo, dicat sibi non alijs modo. Seruus inutilis sum, quod debui facere, feci. Nemo uerius fidit, quàm qui sic diffidit. Nemo longius abest à uera religione, quàm qui sibi ualde uidetur religiosus. Nec unquã peius agitur cũ pietate Christiana, quàm cum quod est mundi, ad Christum detorquetur, cumque hominum autoritas diuinæ præfertur. In unũ illud caput cõspiremus oportet, si uere Christiani esse uolumus. Porrò qui ad Christum uocanti homini paret, Christo paret, non homini. Et qui fucatos homines, sæuos & imperiosos, non docentes ea quæ faciant ad religionem, sed ad suam tyrannidem, tolerat, is Christianam præstat patientiam, modo quæ præcipiunt, calamitosum faciant tãtum, non etiam impium. Alioqui conueniet Apostolicum illud responsum habere in promptu: Deo obedire oportet potius quàm hominibus. Sed iamdudum epistolarem modum excessimus, adeo nos fallit tempus cum amico suauissimo iucundissime confabulanteis. Liber Frobenianis formulis ueluti renatus, multoque quàm antea nitidior & emendatior in tuum sinum aduolat. Adiecta sunt fragmenta quædam ueterum studiorum nostrorum. Visum est autem tibi potissimum

Perniciosissima fiducia sui.

γνῶμαι. ex contrarijs.

Quatenus parendum malis prælatis.

tißimum hoc quicquid est æditionis adiungere, ut qui ex ERASMO recte uiuendi præceptiones sumpse rit, à Volsio protinus ad manum habeat exemplum. Bene uale pater optime, ac ueræ religionis eximium decus. Admone Sapidum meis uerbis, ut sibi uere sa piat, hoc est, sui similis eße pergat. Vuimphelingum ut adornet τὴν πανοπλίαν mox cum Turcis con= flicturus, quandoquidem iam satis diu bellum gerit cum concubinarijs. Spes est fore, ut illum aliquã do uideamus Episcopum, mitra bicorni pe doq; conspicuum, sublimem mula uehi. Sed extrà iocum, & hos, & Ru serum, cæterosq; amicos meo nomine mul= tum saluere iubebis. Eras mi tui salu tem interdum pu= ris uotis, pijsq; precibus Christo opt. max. commendato. Basileæ, pridie uirginis matris aßum= ptæ. ANNO. M. D. XVIII.

ENCHI=

ENCHIRIDION MILITIS CHRISTIANI.

ERASMVS ROTERODAMVS AMICO CVIDAM AVLICO.

S. D. P.

Eflagitasti non mediocri studio, frater in domino dilectißime, ut tibi cõpendiariam quãdã uiuẽdi rationẽ præscribere, qua instructus, poßis ad mentẽ Christo dignã peruenire. Ais eñ te iampridẽ aulicæ uitæ pertæsum, hoc tecũ agitare, quo pacto queas Aegyptum unà cũ suis & uitijs, & delitijs effugere, ac Mose duce, ad uirtutum iter feliciter accingi. Quo mihi charior es, hoc impẽsius gratulor tuo tam salutari proposito, quod spero, uel citrà nostram operam, fortunabit proueheto; ipse, qui dignatus est excitare. Ego tamẽ nimis, quã libens parui, uel homini tã amico, uel tã pia postulanti. Tu modo annitere, ne uel ipse nostrum officiũ sine caußa uideare flagitaße, uel ego sine fructu tuæ morẽ geßisse uoluntati. Immò uotis cõmunibus benignum illum IESV spiritum imploremus, ut & mihi scribẽti suggerat salubria, & tibi ea reddat efficacia.

Aegyptus uita uitiosa.

Terra p[ro]mißiõis uita pura.

Vigilandũ

Vita hominis militia est super terram

D. ERASMUS ROTERO.

VIGILANDVM ESSE IN VITA.

PRincipio etiā atq; etiam memineris oportet, nil aliud esse uitam mortaliū, nisi perpetuam quandam militiam, teste Iob, milite longe tum exercitatissimo, tum inuictißimo, nimisq; falli uulgus hominū, quorum animos mūdus hic præstigiator blandißimis ludibrijs tenet occupatos, qui perinde ac si iam debellatum sit, intempestiuas agunt ferias, neque prorsus aliter, quàm in certißima pace, mirum quanta uiuant securitate, quamq; otiosi in utranq; dormiāt aurem, cum sine fine tot ferratis uitiorū copijs oppugnemur, tot captemur artibus, tot appetamur īsidijs. Ecce tibi superne in tuū exitium peruigiles excubāt nequißimi dæmones, mille dolis, mille nocendi artibus in nos armati, qui mentes nostras telis igniferis, lætaliq; tinctis ueneno, moliuntur è sublimi cōfigere, quibus quidem neq; Herculi, neq; Cephalo fuit ullum iaculū certius, nisi impenetrabili fidei scuto excipiantur. Tum rursus à dextra leuaq;, à fronte pariter atque à tergo, mundus hic nos oppugnat, qui iuxtà Ioannis uocē, totus est in uitijs constitutus, eoq; Christo tum infestus, tum etiam inuisus. Neque uero simplex oppugnandi ratio. Interim enim rebus aduersis uelut aperto Marte sæuiens, animi mœnia graui quatit ariete, interim ingentibus quidem, sed uanißimis promißis, ad proditionē sollicitat, interim actis obli

que

Iob. 7.
Præstigia mundi.
Pax pax, & nō est pax.
Hostes uarij è sublimi.
Vicini
Varia oppugnandi uia.

que cuniculis, inexpectatus adrepit, ut inter oscitantes ac securos opprimat. Postremo inferne quoq; lubricus ille anguis, primus pacis nostræ proditor, nūc in uirenti gramine concolor abditus, nūc in cauernis illis suis delitescens, centenis contortus uoluminibus non desinit mulieris nostræ semel corruptæ, calcaneis insidiari. Mulierem autem carnalem hominis partem intellige. Hæc est enim Eua nostra, per quam uersutißimus serpens, ad mortiferas uoluptates mentem nostram illectat. Porrò autem quasi parum sit, sic undiq; tantum hostium imminere, intus deniq; in ipsis animi penetralibus, hostem ferimus plusquàm familiarem, plusquàm domesticum, quo ut nihil interius, ita nihil potest esse periculosius. Hic hic est uetus ille & terrenus Adam, Consuetudine plusquàm ciuis, studio plusquàm hostis, quem neq; arcere uallo licet, neque castris exigere fas est. Hic nobis centenis est obseruandus oculis, ne forte Dei præsidium aperiat dæmonibus. Ergo cum tam formidabili, tamq; difficili bello distringamur omnes, cumq; nobis res sit cū hostibus tam multis, tam in nostram perniciem iuratis atq; deuotis, tam uigilantibus, tā armatis, tam perfidis, tam exercitatis. Nos male sani, contrà non arma capimus? non excubias agimus? non omnia suspecta habemus? Sed perinde, ut in rebus bene pacatis, supini stertimus, cessamus, uoluptamur, atq; cuticulam (ut aiunt) curamus otiosi. Neq; omnino secus,

Hostes inferi.

Mulier affectus.

Hostis domesticus.

quàm si ista uita nostra Græca sit cōpotatio, non bel=
lum, ita pro castris & pellibus, in cubilibus uoluta=
mur. Pro duris armis, Rosis & Adonidis delitijs re=
dimimur, pro militaribus studijs, luxu & otio indul=
gemus, pro Martijs telis, Cytharam imbellem tracta
mus. Quasi uero non ista pax, bellum sit omniũ teter
rimũ. Etenim qui cum uitijs pacem, cum Deo in ba=
ptismate percussum fœdus uiolauit. Et tu uæ sane cla
mas pax pax, cum deum habeas inimicũ, qui solus &
pax est, & pacis author. Claræq; reclamat ipse per
os prophetæ, non est, inquiẽs, pax impijs. Neq; enim
prorsus alia est cũ illo pacis conditio, nisi dum in hoc
præsidio corporis militamus, odio capitali summaq;
ui, cum uitijs belligeremur. Alioqui si cum ijs nobis
conueniet, eum, qui solus potest amicus beare, inimi=
cus perdere, bis hostem sumus habituri, simul quod
ab illis stamus, cum quibus solis nihil conuenit Deo
(quid enim cōueniat luci cum tenebris?) simul quod
ingratissimi, pacta illi fidem non præstamus, & san
ctissimis ceremonijs ictum fœdus nepharie soluimus.
An nescis o Christiane miles, iam tum cum uiuifici la
uacri mysterijs initiabaris, nomẽ dedisse te duci Chri
sto, cui bis uitam debebas, pariter & donatam, & re
stitutã, cui plusquàm te ipsum debebas? Non succur
rit te uerbis conceptis, in tam benigni imperatoris
iurasse sententiam, eius Sacramentis, ueluti donarijs
authoratũ, tuumq; ipsius diris deuouisse caput, si mi=
nus pacto

Cōtraria.

Non est pax ĩpijs.

In uerba Christi iuratur in baptismo.

nus pacto stares? Quorsum attinebat crucis chara=
cterem imprimi fronti tuæ, nisi ut quo ad uiueres, sub
illius signo militares? Quorsum pertinebat sacro il=
lius perungi ceromate, nisi ut cum uitijs æternum lu=
ctamen ingredereris? Quantus pudor, quanta penè
publica humani generis execratio, cum à duce prin=
cipe deficit homo? Tu cur ludibrio habes CHRI=
STVM ducem tuum, neq; metu illius coërcitus, cum
sit Deus, neq; amore prohibitus, cum tua caussa sit ho
mo? Cuius etiam uocabulum præ te ferens, admoneri
debebas, quid illi promiseris. Cur ad hostem, unde te
semel prætio sanguinis sui redemit, pfidus descifcis?
cur bis transfuga in hostilibus castris meres? Qua
fronte audes contra tuum regem signa infesta tolle=
re, qui pro te uitam impendit? Nam qui pro illo non
stat, ut dixit, ipse contra illum stat, & qui cum illo
non colligit, dispergit. Meres autem non solum fœ=
do titulo, sed etiam infelicißimo stipendio. Vis audi
re stipendium tuum, tu quisquis mundo militas? En
tibi Paulus Christianæ militiæ signifer respondet: Sti
pendium, inquiens peccati, mors. Quis uel speciosam
militiā suscipiat, si mors proposita sit corporis? Tu
uero tam fœdam toleras animæ mortem, mercedis lo
co reportaturus? In bellis istis insanis, quæ cum homi
nibus homines, uel ferina rabie, uel certe misera ne=
ceßitate gerunt. Nónne uides si quando militum ani=
mos, uel prædæ promissæ magnitudo, uel formidata

Symbola baptismi.

Exemplū.

Christiani titulus.

Luce. 11.

Stipendiū peccati.

Collatio mortis.

Secundum theologos duae sunt species mortis, Mors corporis qua corpus perit, et omnibus est perimendum; Mors animae, quae appellatur secunda mors, per quam anima propter peccata redigitur in mancipium perpetuum diaboli.

uictoris crudelitas, uel opprobratæ pudor ignauiæ, uel laudum denuq; cupido stimulauit, quàm alacribus studijs quicquid est laboris exhauriant, quàm uilem habeant uitam, quanto ardore certatim in hostem aduersum rapiantur? Et quantula, quæso te, merces, miseris tanto discrimie, tantoq; studio petitur? Nempe ut ab homunculo Imperatore collaudati militari fremitu, castrensiq; atq; incondita cantiuncula celebrentur, ut corolla graminea, aut quernis frondibus cingantur, ut peculij plusculum domũ referant. Nos contrà, neq; pudore, neq; præmio accendimur, cum eundem habeamus nostri certaminis spectatorem, quem habituri sumus & remuneratorem. Quæ uero uictori præmia proposuit noster Agonothetes? Profectò non tripodas, aut mulos, qualia apud Homerũ Achilles, apud Maronem Aeneas, sed quæ neq; oculus uidit, neq; auris audiuit, neq; in cor hominis ascenderunt: & hæc quidem interim ueluti laborum solatia impertit adhuc dimicantibus. Quid deinde? felicem immortalitatem. Sed in ludicris illis certaminibus, in quibus potissima præmij pars gloria est, & uicti sua munera sortiuntur. Nobis summo atq; ancipiti periculo res geritur, neq; de laude, sed de capite certatur. Et ut summa merces proposita grauiter operam nauanti: Ita summa decreta pœna desertori. Cœlum promittitur strenue pugnanti, et non incalescit generosæ mentis uiuida uirtus, tam felicis præmij spe?

Collatio præmiorum.

Præmia etiam hac uita.

Collatio conditiõis

Tractat oẽs partes suasorias, & exhortatorias.

mij spe? Præsertim promißi authore illo, qui tam fallere non potest, quàm non esse nequit. Geruntur oia sub oculis cuncta cõtuentis Dei, habemus uniuersum cœli cœtum nostri conflictus spectatorem, et non uel pudore accendimur? Collaudabit ille uirtutem nostram, à quo probari suprema felicitas est. Quin hãc gloriam, uel uitæ dispendio petimus? Ignauũ pectus est, quod nullis præmijs excitatur, at solent & ignauißimi malorum metu expergefieri. At illic quidem hostis, ut sit uiolentißimus, in fortunas atque in corpus sæuit. Quid autem amplius in Hectorem potuit, crudelißimus uictor Achilles? At hic sæuitur in immortalem tui partem. Neq; cadauer tuũ circum sepulchrum trahitur, sed corpus pariter atq; anima ad inferos demergitur. Illic extrema calamitas, ut animam à corpore uictor gladius auferat, hic ipsi aniæ sua uita eripitur, Deus. Naturæ est interire corpus, quod etiam si nullus occidat, tamen non emori non potest. At animã mori, infelicitatis extremæ est. Corpusculi uulnera quanta cautela depellimus, quanta sollicitudine medemur, & animæ uulnera negligimus? Corporis interitũ immane, quantũ horremus, propterea quod oculis uideatur corporeis? Animam uero morientem quoniam nemo uidet, pauci credunt, paucißimi formidant, cum sit hæc mors, illa morte tanto atrocior, quanto corpore præstat anima, quanto animæ Deus. Vis tibi coniecturas quasdam cõmonstrem, qui

A promissore.

Tractum Hectoris cadauer.

bus animæ deprehendas uel morbum, uel interitum?

Argumenta animæ mortuæ aut ægrotæ.

Male concoquit stomachus, cibum non cõtinet: Corporis morbum intelligis. Non tam panis cibus est corporis quàm animæ cibus uerbũ Dei. Id si tibi amarũ est, si nauseam sapit, quid adhuc dubitas, quin animæ tuæ palatum, morbo sit infectum? si non continet, si non concoctum in uiscera traijcit, euidens habes argumentum ualetudinariam esse animam.

Languor animæ.

Cum genua labant, & membra uix ægra trahuntur, corpus male habere cognoscis, & non colligis animi morbũ, cum ad omnia pietatis officia languet, nauseatq;, cum ne leui quidem contumeliæ ferendæ robur suppetit, cum paululo pecuniolæ dispendio frangitur?

Mors qd agat.

Posteaquàm oculos destituit uisus, ubi desierunt audire aures, posteaquã constupuit omne corpus, nemo dubitat, quin emigrarit anima. Tu cum habeas cordis oculos obscuratos, ut euidentissimũ lumen, quod est ueritas, non uideas, cum uocẽ diuinã internis auribus nõ percipias, cum omni prorsus sensu careas, uiuere credis animã? Vides fratrem indigna patientem, nihil commouetur animus, modo tua res sit incolumis. Cur nihil hic sentit anĩa? Nempe quia mortua. Quare mortua?

Vita animæ Deus.

Quia non adest illius uita, Deus. Siquidem ubi deus, ibi charitas. Deus enim charitas est. Alióqui si uiuũ es membrum, cur ulla pars corporis dolet, te non modo non dolente, uerum ne sentiente quidem.

Sensus uitæ signum

Accipe signum non paulo etiam certius. Defraudasti amicum, com-

misisti

misisti adulterium, capitale uulnus accepit anima, et tamen adeo tibi non dolet, ut etiam quasi de lucro gaudeas, iactesq;, quod turpiter admisisti. Certum habe mortuam iacere animam. non uiuit corpus, si puncti onem aciculæ non sentiat, & uiuet anima, quæ tanti uulneris sensu uacat? Audis quempiam sermones impios, tumidos, maledicos, impudicos, obscœnos proferentem, uerbis rabiosis in proximū debacchantem, caue putes isti homini uiuam esse animā. Iacet in sepulchro pectoris putre cadauer, unde eiusmodi fœtores exhalantur, & proximū quenq; inficiunt. Christus pharisæos sepulchra dealbata uocat. Quid ita? Nempe quia mortuam animā secum circumferebant. Et regius ille propheta. Sepulchrum, inquit, patens guttur eorū, linguis suis dolose agebant. Piorum corpora templa sunt Spiritus sancti, Impiorū, sepulchra cadauerum, ut potissimū in eos quadret illa grammaticorū etymologia σῶμα quasi σῆμα, Sepulchrum, pectus, guttur & os, hiatus sepulchri. Neque ullum corpus tam mortuū est destitutum anima, quàm mortua est anima relicta à Deo. Neq; ullū corporeum cadauer sic obolet naribus hoīm, ut fœtor animæ sepultæ, iam quadriduū, offendit nares diuinas oīmq; cœlitum. Ergo cum uerba mortua proficiscuntur è pectore, cadauer intus cubet necesse est. Nam cum iuxta uocē Euāgelicā, ex abūdātia cordis os loquatur, nimirū uiua uerba Dei loqueretur, si illic adesset uita Deus.

Cadauer animæ.

σῶμα corpus. σῆμα, sepulchrū

Contrà, in Euangelicis literis Christo dicunt discipuli: Domine quo ibimus? Verba uitæ habes. Cur ita tamen uerba uitæ? Nempe quod ab ea manarent anima, à qua nunquàm uel momento discesserat diuinitas, quæ & nos uitæ restituit immortali. Sed ægrotanti corpori paulo succurrit medicus. Corpus exanime non raro reuocarunt ad uitam & homines pij. Animam uero mortuam, non nisi singulari gratuitaq; uirtute resuscitat Deus, ac ne resuscitat quidem, si mortua corpus reliquerit. Tum corporeæ mortis aut nullus, aut certe breuißimus est sensus, animæ sempiternus. Et cum alioqui plus quàm mortua sit, tamen ad mortis sensum quodammodo est immortalis. Proinde cum tam nouo periculo nobis sit dimicandum, quis ille stupor, quæ securitas, quæ supinitas animi nostri, quem tanti mali metus nõ acuit? At e diuerso, nihil est quod te uel periculi magnitudo, uel hostium copiæ uires, artes, consternent animo. Succurrit quàm grauem habeas aduersarium, succurrat è regione, quã præsentem habeas opitulatorem. Innumerabiles aduersum te, Sed qui pro te stat, unus plus potest omnibus. Si Deus pro nobis, quis contrà nos? Si ille sustinet, quis deijciet? Tu modo uictoriæ uotum toto pectore concipe. In mentem ueniat, non tibi cum integro hoste rem eße, sed cum eo, qui iam olim fractus, fusus, exutus, atque adeo triumphatus sit à nobis, sed in Christo capite nostro, à quo proculdubio uicißim

Verba uitæ.

Remedia.

Fiducia à spe uictoriæ.

Hostis olim uictus.

uincetur

uincetur & in nobis. Tu modo cura ut sis in corpore, & omnia poteris in capite. In te ipso quidem nimis es imbecillis, in illo nihil non uales. Proinde ne anceps quidē est nostri Martis exitus, propterea qđ neutiquā à fortuna pendeat uictoria, sed ea omnis in manu sita sit Dei, ac per eū nostris quoq; i manibus. Nemo hic non uicit, nisi qui uincere noluit. Auxiliatoris benignitas nulli defuit unquā, si caueris, ne benignitati illius desis ipse, uicisti. Pro te pugnabit, & liberalitatem suam tibi pro merito imputabit. Victoriam omnem illi feras acceptam oportet, qui primus & solus à peccato immunis, peccati tyrannidem oppreßit, uerum ea tibi non sine tua continget industria. Nam qui dixit, confidite, quia ego uici mundū, magno te uult animo eße, non securo. Ita demum per illum uincemus, si illius exemplo pugnabimus. Quare sic inter Scyllam Charybdimq; medius quidā cursus est obtinendus, ut neq; diuina gratia fretus, securius agas, atq; solutius, neq; belli difficultatibus exanimatus, animum simul cum armis abijcias. Ioan. 16.

DE ARMIS MILITIAE CHRISTIANAE.

Atque illud in primis arbitror ad huius militiae disciplinā pertinere, ut quam maxime cognitum, meditatumq; habeas, quo potißimum armorum

genere, quibus cum hostibus oporteat congredi. Tū ut ea semper in expedito habeas, ne quando possit insidiator ille uersutissimus, inermem opprimere, atq; inopinantem. In uestris bellis non raro licet interquiescere, uel cum hybernat hostis, uel cum intercedunt induciæ. Nobis donec in hoc corpore militamus ne digitum quidem, ut aiunt, transuersum licet ab armis discedere. Nunquàm non standum pro castris, nunquàm non excubandum, quia nunquā cessat hostis noster. Immò cum tranquillus est, cum fugam aut inducias simulat, tum uel maxime molitur insidias, neq; unquàm cautius excubias oportet agere, quàm cū pacis speciem exhibet, nunquàm minus trepidandum, quàm cum aperto Marte nos adoritur. Ergo prima cura sit, ne inermis sit animus. Armamus corpusculum hoc, ne timeamus sicam latronis, nō armabimus mētē, ut in tuto sit? Armati sunt hostes ut perdant, nos piget arma capere, ne pereamus? Vigilant illi ut perimant, nos nō uigilamus, quo simus incolumes? Sed de armatura Christiana speciatim suo loco dicetur. Interim, ut summatim dicam, duo præcipue paranda sunt arma ei, cui sit cum septē illis gētibus, Chananeo, Cetheo, Amorreo, Pherezeo, Gergezeo, Eueo, Iebuseo, hoc est, cum uniuersa uitiorum cohorte pugnandum, quorum septem capitalia potissimum numerantur. Precatione, et Scientia semper armatos esse uult Paulus, qui sine intermissione iubet orare.

Nunquā cessandū Christiāo.

Allegoria septē uitiorū capitalium.

Precatio

Precatio pura in cœlum ſubducit affectum, arcem ui- delicet hoſtibus inacceßam. Scientia ſalutaribus o- pinionibus communit intellectum, ita ut neutram al- teri deeße oporteat. Alterius ſic altera poſcit opem res, & coniurat amicæ. Illa quidem exorat, ſed hæc ſuggerit quid ſit orandum, ut ardenter ores, & iux- tà Iacobum, nihil hæſitans. fides, ſpesq; præſtant, ut in nomine Ieſu .i. ſalutaria petas. Scientia commonſtrat. Audierunt & filij Zebedei à Chriſto, Neſcitis quid petatis. Sed precatio quidem potior, ut quæ cũ Deo ſermones miſceat, at ſcientia nõ minus neceßa- ria tamen. Aegypto profugus, neſcio an ſatis tutò te tã longo, tãq; difficili itineri cõmißurus ſis, niſi duo- bus his ducibus, Moſe & Aaron. Aarõ ſacris præfe- ctus, precatiõis gerit typũ, Moſes legis cognitionem ſignificat. Sed ut ſcientiã oportet non eße mancam, ita precationem non conuenit eße ignauam. Preca- tionis armis pugnat cum hoſtibus Moſes, ſed mani- bus in altum ſublatis. Quas ſimulátque demiſerat, fit inferior Iſraël. Tu fortaſſe cum oras, hoc modo ſpe- ctas quantum pſalmorum permurmuraris? & mul- tiloquium, orandi uirtutem arbitraris. Quod uitiũ po- tißimum eſt eorum, qui adhuc in litera ſunt infantes, neque ad ſpiritus maturitatem adoleuerunt. Sed audi quid apud Matthæũ nos doceat Chriſtus, Orãtes aũt, inquiens, nolite multum loqui, ſicut Ethnici faciunt, putant enim quod in multiloquio ſuo exaudiantur. Nolite

Precatio. Scientia. Horatius. Aaron precatio. Moſes ſcientia. A precibus abſit multiloquium. βαττολογία.

Non clamor sed amor sonat in aula dei

Nolite ergo aßimilari eis. Scit enim pater ueſter, quid opus ſit uobis, antequàm petatis eum. Et Paulus decem milia uerborũ in ſpiritu, hoc eſt, oretenus pronuncianda, contemnit, præ quinq; in ſenſu proferendis. Moſes nullam ædebat uocem, & tamen audiebat, quid clamas ad me? Non ſtrepitus ille labiorum, ſed ardens animi uotum, tanquàm intentißima quæpiam uox ferit aures diuinas. Tum igitur hoc tibi familiare facias, ſimulatq; ingruerit hoſtis, ubi te relicta uitia ſollicitant, ut ſtatim mentem cum certa fiducia ad cœlum erigas, unde ueniet auxilium tibi, ſed eodem tollantur & manus. Tutißimum eſt pietatis officijs occupari, ut opera tua non ad terrena ſtudia, ſed ad Chriſtum referantur. Sed ne ſcientiæ ſubſidia contemnas, illud conſydera. Antea ſatis erat Iſraël hoſtem effugere, at non prius ſibi fidit, ut Amalechitem prouocet, ut cominus experiatur, quã eſſet Mãna cœleſti, & aqua de petra ſcatente refectus. His epulis confirmatus egregius ille bellator Dauid, uniuerſam hoſtium cohortẽ cõtemnit. Paraſti, inquiẽs, in conſpectu meo menſam, aduerſus omnes qui tribulant nos. Crede mihi frater animo meo charißime, nulla tam uehemens hoſtium impreßio, id eſt nulla tam ualida tentatio, quàm ardens ſacrarum literarũ ſtudium non facile retundat, nulla tam triſtis aduerſitas, quam non reddat tolerabilem. Atqui ne uidear audaculus interpres (quanquàm poſſem me magnis authoribus

1. Cor. 14.

Allegoria Moſi.

Scientia.

authoribus tueri) quid aptius arcanæ legis scientiam adumbrare queat, quàm Manna? principio enim quod non è terra prouenit sed cœlitus depluit, discrimen uides inter humanas & diuinas literas, omnis enim scriptura sancta diuinitus est inspirata, atque à Deo authore profecta. Quod minutum sermonis est humilitas, sub uerbis penè sordidis, ingentia mysteria claudentis. Quod candidum: Nulla mortaliũ doctrina est, quæ non sit aliquo nigrore erroris uitiata, sola Christi doctrina tota niuea, tota candida, tota syncera est. Quod rigidulum est atque subasperum, mysterium litera obtectum exprimit. Superficiem et quasi siliquam siquis attrectet, quid durius atq; insuauius? Non nisi tunicam Manna gustauerant, qui dicebant. Durus est hic sermo, & quis potest eum audire? Erue sensum spiritalem, iam nihil suauius, nihil succulentius. Deniq; Manna Hebræis sonat, quid est hoc, quod & ipsum pulchre quadrat in diuinam scripturam, quæ nihil habet otiosum, immò ne apicem quidem, non dignũ uestigatione, non dignum admiratione, non dignum hac uoce, quid est hoc. Aquarum uero nomine, scientiam diuinæ legis significare, familiare est spiritui sancto. Legis aquas refectionis, super quas se gloriatur educatum Dauid, legis aquas, quas sapientia deriuat in capita uiarum omnium. legis flumen illud mysticum, in quod ingreßus Ezechiel, uado transire non poterat, legis puteos

Allegoria de Mãna.

Ioan. 16.

Allegoria de aquis.

Ezec. 47.

quos

quos foderat Abraham, quos terra oppletos à Philistæis denuo restituit Isaac. Legis fontes duodecim, ad

Gene. 27. Exod. 15. Ioan. 4. Ioan. 9.

quos peragratis quadraginta mansionibus, iam fatiscentes respirant Israelitæ. Legis & in Euāgelio puteū, super quē itinere fessus aßedit Iesus. Legis aquas Syloë, ad quas idem mittit cæcum, ut uisum recipiat. Legis aquā in peluim missam, abluendis Apostolorū pedibus. Et ne singula recenseam, hoc significatu, frequens mentio est in arcanis literis, puteorum, fontium, fluminum, quâ nobis nihil aliud quàm mysticæ scripturæ diligens uestigatio commendatur. Quid enim aqua in terræ uenis abdita, nisi mysterium obductum literâ?

Accōmodat allegoriam.

Quid eadē ad scatebrā eliata, nisi mysteriū erutum atq; explanatū? Quod ubi ad auditorum ædificationem, longe latéque propagatur, quid iam prohibet flumen appellare? Ergo si te totū studio scripturarum dedicabis, si in lege domini meditaberis die ac nocte, non timebis à timore nocturno, siue diurno, sed ad omnem hostium insultum munitus atq; exercitatus eris. Neq; equidem usquequaq; improbauerim ad hanc militiam, uelut tyrocinio quodam

Studia prima.

præludere in literis poëtarū & philosophorum gentilium, modo modice ac per ætatem quis eas attingat, & quasi in transcursu arripiat, non autem immoretur, & ueluti ad scopulos Sirenæos consenescat. Nam

Basilius.

ad hæc quoq; studia uocat diuus Basilius adolescentulos, quos ad Christianos mores instituit, & ad Musas

reuocat

reuocat Licentium suum, noster Augustinus · neque Libris de
pœnitet adamatæ captiuæ Hieronymum. Laudatur ordine.
Cyprianus, quod Aegyptijs spolijs templum domini
locupletarit. Verum nolim tecum gentilium literis,
gentilium & mores haurire. Alióqui permulta repe Ad orato=
ries, & illic ad recte uiuendum conducibilia, neque rem ma=
aspernandum, quod etiam ethnicus author bene mo= gnum.
net, quandoquidem nec Moses Iethro soceri consili=
um est aspernatus. Fingunt illæ literæ, uegetantq; Exo. 18.
puerile ingenium, atque ad diuinarum scripturarũ
cognitionem mire præparant, ad quas ilico pedibus
manibusq; illotis irrumpere, penè sacrilegij genus
est. Hieronymus eorum impudentiam taxat, qui mo
do à sæcularibus studijs profecti, audent diuinas tra=
ctare scripturas. At quanto faciunt impudentius, qui
ne gustatis quidem illis, istuc ipsum audent. Sed uti di
uina scriptura non multum habet fructus, si in litera
persistas, hæreasq;. Ita non parum utilis est Home=
rica Vergilianaq; poësis, si memineris eam totã esse
allegoricam: Id quod nemo negabit, qui modo uete= Poëtæ
rum eruditionẽ, uel summis labijs degustarit. Obscœ quomodo
nos autem poëtas, suaserim omnino non attingere, legendi.
aut certe non introspicere penitius, nisi forte noue=
ris descripta magis horrere uitia, & contetione tur
pium, uehementius amare honesta. E philosophis au Philoso=
tem Platonicos te sequi malim, propterea, quod cum phia.
plerisq; sentẽtijs, tũ ipso dicẽdi charactere, q̃ proxi=
me ad

me ad propheticam Euãgelicámq; figuram accedũt. Breuiter omnem ethnicam literaturam delibare pro fuerit, si quidem id fiat, ut dixi, & annis idoneis, & modice, tum cautim & cum delectu, Deinde cursim & peregrinantis non habitantis more. Postremo quod est præcipuum, si omnia ad Christum referan= tur. Sic enim mundis omnia munda sunt, cum immũ dis contrà nihil sit mundum. Neque uitio tibi uerte=

Cãtico. 6. tur, si Solomonis exemplo, sexaginta reginas, octo ginta concubinas, & inenumerabiles sæcularis sapi entiæ puellas domi alas, modo diuina sapientia, præ ter cæteras sit unica tua, formosa tua, columba tua.

Deute. 21. Et Israëlites amat alienigenam barbarámq;, forma captus, sed capillis derasis, unguibus præsectis, ex

Ozeæ. 1. Allophyla facit Israëlitidem. Et Ozee fornicariam ducit, uerum ex ea liberos tollit, non sibi, sed domino Sabaoth, sanctúmq; prophetæ stuprum, dominicam auget familiam. Hebræi posteaquàm Aegyptum re=

Consper sum. liquerant, aliquandiu consperso uiuebant, sed hic ci= bus temporarius erat, neq; ad tantam profectionem

Manna. poterat suppetere. Ergo eo mox fastidito, ad Mãna, quantum potest properandum, cœlestis sapientiæ, quæ te affatim alet animabit'que, donec propositi uictor peruenias ad palmas illas præmij, nunquàm desituri. Sed interim etiam atq; etiam memineris, nõ oportere nisi lotis manibus, hoc est summa animi pu ritate tractari diuinas literas, ne tibi antidotus, tuo

uitio

uitio uertatur in uenenum, & Manna tibi putrescat,
nisi in uiscera affectus traieceris, eueniat autem quod
illi Ozę, qui nō ueritus est, arcæ nutanti prophanas
admoliri manus, & improbum officium, subita mor 1·Para·13·
te luit. Primum est, ut de eis literis digna sentias. Ora
cula mera (ut sunt) esse puta, de diuinæ mentis ady-
to profecta. Afflari te numine, affici, rapi, transfigu
rari, ineffabili modo senties, si religiose, si cum uene
ratione, si humiliter, adieris. Videbis sponsi beati de
litias, uidebis opes ditissimi Solomonis, uidebis abdi-
tos thesauros æternæ sapientiæ. Sed caue improbe ir Fides scri
rumpas in conclaue, humile est hostiū, uide ne capite pturæ di-
impingas ac resilias. Sic porrò existima, nihil tam uinæ.
uerum esse eorum quæ uides oculis, quæ manibus con
trectas, quàm quæ ibi legis. Vt cœlum, ut terra intere
ant, certe de uerbis diuinis ne unum quidem Iota aut
apiculus interiturus est, quin omnia fiant. Vt mētian
tur, ut errent homines, ueritas Dei neq; fallit, neq; fal
litur. Ex interpretibus diuinæ scripturæ eos potissi- Theologi
mum delige, qui à litera quàm maximè recedunt. Cu- interpre-
iusmodi sunt in primis post Paulum Origenes, Am- tes.
brosius, Hieronymus, Augustinus. Video enim neote
ricos theologos literæ nimium libenter inhærere, &
captiosis quibusdam argutijs, magis quàm eruendis
mysterijs operā dare, quasi uero nō uere dixerit Pau
lus, legē nostram spiritalem esse. Audiui ego nonnul-
los, qui sibi usq; adeo humanis illis cōmentatiunculis

placebant, ut ueterum interpretamenta, penè pro somnijs contemnerent, tantumq; illis fiduciæ Scotus faciebat, ut ne lectis quidem unquàm sacris literis, se tamen absolutos Theologos putarent. Qui etiam si argutißima dicant, an Spiritu sancto digna dixerint, aliorũ esto iudicium. Tu si mauis spiritu esse uegetior, quàm ad contentionẽ instructior, si saginam animæ quæris, magis quàm ingenij pruritum, ueteres potißimum euolue, quorum & pietas spectatior, & eruditio uberior, antiquiorq;, & oratio neq; ieiuna, neq; sordida, & interpretatio sacris mysterijs accommodatior. Neq; uero hoc dixerim, quod neotericos contemnam, sed quod utiliora præferam, tuoq; proposito conducibiliora. Habet autem Spiritus ille diuinus suam quandam linguam, suasque figuras, quæ tibi sunt in primis diligenti obseruatione cognoscendæ. Balbutit nobis diuina sapientia, & ueluti mater quæpiam officiosa, ad nostram infantiam uoces accommodat. Lac porrigit infantulis in CHRISTO, holus infirmis. Tu uero festina adolescere, & ad solidum propera cibum. Demittit illa sese ad tuam humilitatem, at tu contra ad illius sublimitatem assurge. Monstri simile est, semper infantem esse, nimis ignauum nõ desinere esse infirmum. Magis sapiet, magis pascet unius uersiculi meditatio, si rupta siliqua medullam erueris, quàm uniuersum Psalterium ad literam tantum decantatum. Quod quidem ego hoc diligentius

Scotistæ.

Sermo scripturæ sacræ.

Lectio sine intellectu.

gentius admoneo, quod re ipsa cognitum habeam, errorem hunc nõ uulgi modo animos paßim occupasse. Sed & eorum qui ueſtitu & nomine perfectam religionem profitentur, ut putent ſummam pietatem hac una in re ſitam, ſi quàm plurimũ pſalmorum uix etiam ad literam intellectorum, quotidie percenſeant, neq; aliud in cauſſa eſſe iudico, quod uideamus monaſticam pietatem ſic ubiq; frigere, languere, euaneſcere, quàm quod in litera conſeneſcunt, neq; ad ſpiritalem ſcripturarum cognitionem elaborant. Neq; audiunt CHRISTVM in Euangelio clamantem. Caro nõ prodeſt quicquàm. Spiritus eſt qui uiuificat. Non Paulum magiſtrũ aſtruentem, Litera occidit, Spiritus eſt qui uiuificat. Et ſcimus quoniam lex ſpiritualis eſt, non carnalis. Et ſpiritualibus ſpiritualia comparanda. Olim in monte, nunc in ſpiritu uult adorari pater ſpirituum. Quanquàm haud aſpernor eorum imbecillitatem, qui mentis inopia (quod unum poſſunt) faciunt, myſticos pſalmos ſimplici puraq; fide pronunciantes. Immò quemadmodum in precantionibus magicis, uoces quædam ne ab ijs quidem qui eas pronunciant intellectæ, efficaces tamen eſſe creduntur. Ita diuina uerba quanquàm parum cognita, tamen prodeſſe credendum eſt, ijs, à quibus ſyncera fide, puroq; affectu uel dicuntur, uel audiuntur. Angelos'que qui adſunt, atque intelligunt, ad opem ferendam inuitari. Neq; uero Paulus contemnit eos, qui ſpi=

Ioan. 6. (margin note beside "unt CHRISTVM in Euangelio clamantem")

Ioan. 4. (margin note beside "eſt, non carnalis")

Similitudo Origenica. (margin note beside "ſunt) faciunt" – "nibus magicis")

1. Cor. 12. (margin note beside "rendam inuitari")

qui spiritu psallunt, uel qui linguis loquuntur, sed ad sectanda Charismata meliora hortatur. Ad quæ si cui non contigit eniti uitio, non animi, sed naturæ, certe non obstrepat ijs, qui potiora conātur. Et iuxta Pauli uocem, qui manducat, non manducantem non spernat, & qui non manducat, manducantem nō iudicet. Te uero qui ingenio tam felici præditus es, omnino nolim in sterili litera lentum esse, sed ad reconditiora mysteria festinare, & improbum conatū industriæ, crebris precibus adiuuare, donec aperiat tibi librum septem signaculis obsignatū. Is qui habet clauem Dauid, qui claudit, & nemo aperit arcana patris, quæ nemo nouit nisi filius, & cui uoluerit filius reuelare. Sed quonam nostra delabitur oratio? Propositum erat, ut tibi uitæ, non studij formam præscriberemus. Verum huc deflexímus, dum tibi conamur officinam idoneam cōmonstrare, unde debeas nouæ militiæ tuæ noua arma petere. Ergo ut ad institutū reuertamur, si ex libris gentilium optima quæq; decerpseris, atq; apiculæ exemplo, per omnes ueterum hortulos circumuolitans, præteritis uenenis, succum modo salutarem, ac generosum exuxeris, animum tuum ad communem quidem uitam, quam Ethicam uocant, reddideris non paulo armatiorem. Sunt enim profecto & illorum Palladi sua quædam arma neutiquam contēnenda. CHRISTI autem esse puta quicquid usquàm ueri offenderis. Verū diuina illa & (ut poëtæ loquun

In Apocalyp.

Simile.

Ethica.

loquuntur) Vulcania panoplia, nullo telo uiolabilis, nō nisi ex arcanarū literarum armamentario depromitur. In quo Dauid noster Imperator, uniuersum belli apparatum, suis militibus reposuit, quibus cominus, eminusq; pugnent, cum præputiatis Philistæis. His armis neq; Achilles Homericus tectus erat, & si fingitur, neque Aeneas Vergilianus, quorum alter ira, alter amore, tam turpiter uincebatur. Neq; absurde dictum, quod ea non in humanis officinis excuduntur, sed in ea quæ Vulcano est cum Minerua communis. Nam Mineruam artibus atq; ingenijs, Vulcanum igni præficiunt, deorum figuli Poëtæ. Id quod ego tum demum uere fieri existimo, cum uidelicet honestis artibus excultum ingenium, sic diuini amoris ignis communit, ut etiam si fractus illabatur orbis, impauidum feriant ruinæ. Sed ante superbi Saulis arma reijcias oportet, quæ magis oneri sunt quam usui, & cum Goliad congressurum Dauid grauant non iuuant. Deinde de ripa torrentis mysticæ scripturæ, quinq; colligas lapillulos (quæ forte quinq; sunt uerba Pauli, quæ loquitur in sensu) Postremo fundibula dextram armes. His demum armis prosternitur unicus ille noster hostis, superbiæ pater, satanas. Quem & caput nostrum, CHRISTVS IESVS quomodo tandem deuicit? Nonne cum tentati diuinæ scripturæ uerbis respondet, quasi petitis de torrente lapillis, frontem inimici percussit? Vis aūt audire Chri

Arma uulcania apd' Homerū.

Poëtæ figuli deorum.

Allegoria Dauid.

Mat: 4.

Sapien. 5. stianæ Palladis arma? Et accipiet (inquit) armaturam zelus illius, & armabit creaturam ad ultionē inimicorū. Induet pro thorace iusticiam, & accipiet pro galea iudiciū certum. Sumet scutum inexpugnabile æquitatem, acuet autem diram iram in lanceam. Legis & apud Esaiam, Indutus est iusticia, ut lorica,
Esa. 59. & galea salutis in capite eius. Indutus est uestimētis ultionis, & opertus est quasi pallio zeli. Iam si libet
1. Cor. 10. Pauli non instrenui ducis adire promptuariū, nimirum inuenies & illic arma nostræ militiæ non carnalia, sed potentia Deo, ad destructionem munitionū, cogitationes destruentes, & omnē altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei. Inuenies armaturam Dei, qua possis resistere in die malo. Inuenies arma iusticiæ à dextris & à sinistris. Inuenies laterum munimentū, ueritatem, & loricam iusticiæ, scutum fidei, in quo possis uniuersa maligni tela ignea extinguere. Inuenies & galeam salutis, & gladium spiritus, quod est uerbum dei. Quibus omnibus si quis erit diligenter tectus, atq; munitus, is deniq; poterit animosam illam Pauli uocem intrepidus emittere. Quis
Ad Ro. 8. ergo nos separabit à charitate Christi? tribulatio, an angustia, an fames, an nuditas, an periculum, an persecutio, an gladius? Vide quantos hostes, quam omnibus formidatos, ipse pro nihilo ducat. Sed audi quiddam etiam fortius, nam sequitur. Sed in his omnibus superamus, propter eum qui dilexit nos. Certus sum enim,

enim, quia neq; mors, neq; uita, neq; angeli, neq; prin
cipatus, neq; uirtutes, neq; instantia, neq; futura, ne=
que fortitudo, neq; altitudo, neq; profundū, neq; crea
tura alia, poterit nos separare à charitate Dei, quæ
est in CHRISTO IESV. O felicem fiduciā quam
præstant Paulo, id est, pusillo homini, arma lucis, qui
se etiam proiectamentū huius mundi appellat. Talis
igitur armaturæ uim, sacræ literæ tibi suppeditabūt,
si toto pectore in eis uersaberis, ita ut nostris moni=
tis, nihil sit opus futurum. Sed quoniā tu ita uis, ne tibi
non morigeri fuisse uideamur. Enchiridion, hoc est,
pugiunculum modo quendam excudimus, quem nun
quàm de manu deponas, ne in conuiuio quidem, aut
in cubiculo, ut etiam si quando cogeris in huius mun
di negocijs peregrinari, iustamq; istam armaturam
grauaberis circumferre, non cōmittas tamen, ut ullo
momento insidiator ille opprimat te prorsus exarma
tum, saltemq; non pigeat hunc gladiolum tecum ha=
bere, qui neq; onerosus erit gestatu, neque inutilis ad
tutelam. Est enim perpusillus, quo tamen si adhibita
fidei parmula, scite uteris, facile sustinebis tumultua
rium hostis assultum, ne quod lætale uulnus accipias.
Sed iam tempus est ut utendi rationē quandam expe=
riamur tradere, quam si tu diligenter ad exercitatio=
nem accōmodabis, fore confido, ut te uictorē, Impera
tor noster Christus, ex hoc præsidio, in suā ciuitatem

Allusio ad nomen.
Paulus enī Latine pusillū sonat
1·Cor·4·
Enchiridion pugiunculus militaris.
Ratio utendi armatura spiritualis.

Transitio.

Hierusalē transferat ouantē, ubi nullus omnino belli tumultus, sed pax immortalis ac perfecta tranquillitas, cum interim omnis spes salutis in ferro sita sit.

CAPVT ESSE SAPIENTIAE ut temetipsum noris, déque duplici sapientia, falsa & uera.

Pax scopus studij Christiani

Ioan. 14.

PAx igitur summum illud est bonum, ad quam omnia sua studia mūdi quoq; amatores referunt, sed falsam, ut dictum est. Eandem & Philosophi suorum dogmatum sectatoribus falso pollicebatur, Christus enim unus eam donat, quam mundus non potest dare. Ad hanc perueniendi una ratio est, si cum nobisipsis bellum geramus, si cum uitijs nostris acriter depugnemus. Cū his enim hostibus implacabili odio dissidet Deus, pax nostra, cum natura sit uirtus ipsa, uirtutumq; omnium parēs & author. Atq; ex omniū uitiorum genere contracta colluuies, à Stoicis fortissimis assertoribus uirtutis, Stultitia uocatur, in nostris literis, malicia dicitur. Itidē ut omnibus suis numeris absoluta probitas, utrisq; sapientia nominatur. Malitiam autem, nónne (iuxtà Sapientis oraculum) uincit sapientia? Malitiæ pater atq; princeps est, rector ille tenebrarū Belial, cuius ductū, quisquis sequitur, in nocte ambulans, ad noctem properat æternā. Contrà Sapientiæ author, atq; ipsa adeo sapientia Christus Iesus, qui uerum est lumen, stulticiæ mūdanæ noctem solus

Pax, nobis summū bonum.

Stulticia summum malū philosophis.

Sapientia summum bonum.

ctem solus discutiens, splendor paternæ gloriæ, qui nobis inserenatis, uti factus est redemptio atq; iustificatio, teste Paulo, ita factus est & sapientia. Nos, inquit, prædicamus Christum crucifixū, Iudæis quidem scandalum, Gentibus autem stulticiam, ipsis aūt uocatis Iudæis atq; Græcis, Christum Dei uirtutem, ac Dei sapientiam, per quàm ipsius exemplo, nos quoq; de hoste malicia triumphum referre queamus, si modo in eo sapuerimus, in quo & uincemus. Hanc tu contempta sæculi sapientia amplectere, quæ mendacißimo titulo sese uenditat stultis, cum, iuxtà Paulum, nulla uerior sit stulticia apud Deum, quàm terrena sapientia, dediscenda ei qui uere cupiat sapere. Si quis uidetur (inquiens) inter uos sapiēs esse in hoc sæculo, stultus fiat, ut sit sapiens. Sapientia enī huius mundi, stulticia est apud Deum. Et paulo superius, Scriptum est enim, Perdam sapiētiam sapientiū, & prudentiam prudentiū reprobabo. Vbi sapiens? ubi scriba? ubi inquisitor huius sæculi? Nonne stultam fecit Deus sapientiam huius mundi? Nec dubito quin iam nunc odiose tibi obstrepant stulti isti sapientes, & cæci cæcorū duces, delirare te, desipere, insanire, clamitantes, quod ad Christum pares desciscere. Hi sunt nomine duntaxat Christiani, cæterum doctrinæ Christi, tum irrisores, tum oppugnatores. Vide ne quid istorum blateramenta te permoueant, quorum miseranda cæcitas, deploranda potius quā imitanda.

Terrena sapientia diabolica.

Nomine Christiani, re hostes.

Quod est enim istud præposterum sapientiæ genus, in rebus nugatorijs nihiliq;, Immò ad turpitudinẽ tã tum esse cautum & callidum, in ijs uero, quæ sola ad salutem nostram pertinent, non ita multo plus pecu= de sapere? Paulus uult nos esse sapiẽtes, sed in bono, simplices autem in malo. Sapiunt isti ut inique agãt,

Hesiodus. bene autem facere nesciũt. Et cum facundus ille poë= ta Græcis, ad nihil utilem hominem censeat, qui neq; ipse per se sapiat, neq; bene monenti obtemperet, qua tandem in classe ponentur isti, qui cũ turpissime desipiant, tamen non desinunt obturbare, ridere, de terrere eos, qui iam resipuerunt? Verũ irrisor nõne irridebitur? Qui habitat in cœlis, uicissim irridebit eos, & dominus subsannabit eos. Legis in libro sapi entiæ, Videbunt enim & contemnent eum, illos autẽ Deus irridebit. Ab ĩprobis rideri, penè laudari est, certe gloriosum, capitis nostri & Apostolorũ æmu= los fieri. At horrendũ profectò, à Deo irrideri. Ego quoque, inquit sapientia, in interitu uestro ridebo, & subsannabo, cum uobis id quod timebatis, adue= nerit, uidelicet cum sero iam experrecti, dicent. Hi sunt quos aliquando habuimus in derisum, & in si= militudinem improperij. Nos insensati uitam illorũ æstimabamus insaniam, & finem sine honore. Ani= malis ista, &, ut Iacobus ait, diabolica est sapientia, ac Deo inimica, cuius finis interitus, quippe quã sem per assectatur pedissequa pestilens arrogantia, arro

gantiã animi cæcitas, cæcitatem affectuum tyrannis, affectuum tyrãnidem uniuersa uitiorum seges, & licentia quiduis peccandi. Licentiam istam sequitur consuetudo, consuetudinem infelicissimus animi stupor, quo fit, ut & mali sensu careant. Stupẽtes mors occupat corporis, quàm mors excipit secunda. Vides ut summi mali mater est, mũdi sapientia. De Christi uero sapientia, quam mundus stulticiam putat, ita legis. Venerunt autem mihi pariter omnia bona cum illa, & innumerabilis honestas per manus illius, & lætatus sum in omnibus, quoniã antecedebat me ista sapientia, & ignorabam, quoniam bonorum omniũ mater est. Hæc enim modestiam & mansuetudinem comitem ducit. Mansuetudo nos diuini spiritus reddit capaces. Super humilem enim & mansuetum gaudet requiescere, qui simulatq; septeno illo Chrismate mẽtem nostram imbuerit, tum demum pullulascit felix illa seges uirtutum omniũ, cum fructibus illis beatis, quorum præcipuus, gaudium internum, gaudium arcanum, gaudium solis ijs cognitum, quibus contigit, quod denique cum mundi gaudijs nec euanescit, nec aufertur, sed cumulatur in gaudium æternum. Eam mi frater, & iuxtà Iacobi monita, ardentissimis uotis oportet à Deo postulare, & iuxtà Sapientẽ quendam, è diuinæ scripturæ uenis, ueluti thesauros effodere. Caput autẽ huius sapientiæ esse puta, ut temet ipsum noris, quod uerbi è cœlo profectum credidit antiquitas,

Pedissequa mũdanæ sapientiæ, arrogantia.

Gradatio.

Christiana sapientia habet alias pedissequas.

Esa. 11.

Dona spiritus.

Prouer. 2.

Nosce teipsum.

Antiquitas, & magnis authoribus usq; adeo placuit, ut in eo omnem sapientiæ uim, summatim contineri iudicauerint. Sed leue pondus huius dogmatis apud nos sit, nisi congruit cum literis nostris. Minatur spõsæ suæ mysticus ille amator in Canticis, ac foras abire iubet, nisi semet cognorit. Si ignoras te ò pulchra inter mulieres, egredere, & abi post uestigia gregũ tuorũ. Proinde, ne quiuis sibi temere rem tantam arroget, ut ipsi sibi satis sit cognitus. Corpus suũ haud scio, an quisquàm ad plenum norit, & mentis habitũ cognoscet quilibet? Paulus cui contigerat, uel tertij cœli mysteria discere, semetipsum tamen non audet iudicare, ausurus utiq;, si sibi sat eßet notus. Si homo tam spiritalis, qui omnia dijudicat, iudicandus à nemine, sibi adhuc parum perspicuus erat, nos carnales, quid confidimus? Porrò miles nimis inutilis uideatur, cui neq; suæ copiæ, neque hostium cohortes satis habeantur cognitæ. At homini non cum homine, uerum secum ipsi bellum est, atq; adeo ex ipsis uisceribus hostilis acies nobis ultro suppullulat, quemadmodum de terrigenis fratribus poëtæ fabulantur. Vsq; adeo autem tenui discrimine, ab hoste distat amicus, ut ingens periculum sit, ne parum cauti, uel inimicum pro amico tueamur, uel amicum pro hoste lædamus. Hæret etiam in angelo lucis, dux ille egregius. Noster es, inquiens, an aduersariorũ? Ergo quoniam tecum ipse bellum suscepisti, & in hoc prima

Sed neque meipsum iudico.

Gigãtes è terra nati.

Iosue. 5.

uictoriæ ſpes ſita eſt, ſi tute tibi ſis quàm maxime cognitus, ſimulachrum quoddam tui, tibi uelut in tabula proponam, ut quid intus, quid in cute ſis, plane pernoſcas.

DE HOMINE EXTERIORE & interiore.

Est igitur homo prodigioſum quoddam animal, ex duabus tribusúe partibus multo diuerſißimis compactum, ex anima ueluti numine quodam, et corpore tanquàm muta pecude. Siquidem corpore usq; adeo reliquo brutorum generi non præſtamus, ut omnibus eius dotibus inueniamur inferiores. Secundum animam uero, adeo diuinitatis ſumus capaces, ut ipſa etiam angelicas mentes liceat præteruolare, & unum cum Deo fieri. Si tibi corpus additum non fuißet, numen eras, ſi mens iſta non fuißet indita, pecus eras. Has duas naturas tam inter ſe diuerſas, ſummus ille opifex, felici concordia colligarat. At Serpens pacis inimicus, infelici rurſus diſcordia dißecuit, ut iam neque dirimi queāt ſine maximo cruciatu, neq; coniunctim uiuere ſine aßiduo bello. Planeq; (quod dici ſolet) utrunq; in altero auribus Lupum tenet, poßetq; mutuo competere uerſiculus ille lepidißimus. Nec tecum poßum uiuere, nec ſine te. Adeo perplexa ſeditione inter ſeſe tumultuantur,

Homo ex diuerſißimis cōpactus.

Deus autor pacis.

Serpens dißidij.

Catullus.

ueluti diuersa, quæ unum sunt. Corpus enim ut est ipsum uisibile, rebus uisibilibus delectatur. Ut est mortale, temporalia sequitur. Ut est graue deorsum sidit. Contrà anima generis ætherei memor, summa ui sursum nititur, & cum terrestri mole luctatur, contemnit ea quæ uidentur, scit enim esse caduca, quærit quæ ueræ, quæ semper sunt. Immortalis amat immortalia, cœlestis cœlestia. Similis similibus capitur, nisi penitus fuerit corporis immersa sordibus, atque à natiua generositate eius contagio degenerarit. Neque uero hanc discordiam, uel fabulosus ille Prometheus inseuit, admixta menti nostræ, de quoq; animãte particula, neq; primitiua conditio indidit, sed peccatum, quod bene conditum erat, male deprauauit, inter bene concordes dißensionis uirus serens. Antea enim & mens corpori sine negocio imperabat, & corpus animo libens uolensq; parebat, nunc contrà perturbato rerum ordine, affectus corporis rationi præire certant, cogiturq; illa in corporis sententiam pedibus discedere. Quare non absurde pectus hominis, cum seditiosa quapiam Repu. componas licebit, quã, quoniam ex uarijs hominum generibus constat, propter dißensionem studiorum, oportet crebris motibus & factiõibus collidi, ni penes unum sit imperij summa. isq; sit eiusmodi, ut nihil imperet, nisi Reipu. salutaria. quare neceße est, ut plus in ea ualeat, qui plus sapit, pareat, qui minus. Nihil est autem infima plebe uecordius

Simile simili delectatur.

Animus in corpus degenerans.

Unde propensio ad uitia.

Monarchia in homine.

Monarchiæ ratio.

uecordius, eoq; magistratibus obtẽperare debet, nullum ipsa gerere magistratum. Qui uero optimates sunt, aut natu maiores, audiendi sunt illi quidem in consultationibus, at ita si statuendi arbitrium penes unum maneat regem, quem admoneri quidẽ oportet nonnũquàm, cogi uero aut præiri nõ cõuenit. Porrò rex ipse nulli paret nisi legi. Lex respondet honestatis Ideæ. Quod si præposteris uicibus uulgus indomitum, & fæx illa ciuitatis tumultuosa, natu maioribus præire contendit, aut si primates regis imperium negligunt, cooritur in Repu. nostra periculosa seditio, & nisi diuina dictatura succurritur, ad extremam perniciem res omnis spectat. In homine uero ratio regis uice fungitur. Optimates accipias licet, affectus quosdam, corporeos quidem illos, sed tamen nõ perinde brutos. Quod genus sunt, genuina pietas ergà parentes, charitas in fratres, beneuolentia in amicos, misericordia in afflictos, metus infamiæ, cupido honestæ opinionis, & si qua sunt consimilia. Eos porrò motus animorum, qui à rationis decretis quam maxime dissident, suntq; infime ad pecorum humilitatem abiecti, plebis, quasi ultimam fæcem esse puta, cuiusmodi sunt libido, luxus, inuidia, hisq; consimiles animi morbi, qui ad unum omnes, ueluti serui sordidi & improbi, ergastulis sunt coercendi, ut si queant, pensum operamq; domino præscriptã præstent. Sin minus, nihil certi damni dent. Quæ omnia Plato

Rex uni legi paret.

Dictator. Deus.

Optimates qui.

Plebs quæ

Plato diuinitus intelligens, scripsit in Timæo, filios deorum, ad sui similitudinem fabricatos fuiße . duplex animæ genus in homine alterum diuinũ & immortale, alterum quasi mortale, & uarijs perturbationibus obnoxium, quarum prima sit uoluptas, esca malorum (ut ait) proxima dolor, fuga, impedimentumq; bonorum. Deinde metus atq; audacia, consultores amentes. Quibus accedit & implacabilis iracũdia. Præterea, spes blanda, cum irrationabili sensu, amoreq; omnium inuasore, Hæc enim fermè uerba Platonis. Nec ignorauit in huiusmodi perturbationibus coercendis, uitæ beatitudinem consistere. Scribit enim eodem in opere, eos qui ista superaßent, iuste uicturos, iniuste autem, qui ab his uicti fuißent. Et diuinæ quidem animæ, hoc est rationi, tanquàm regi, in cerebro, uelut in arce ciuitatis nostræ sedem statuit, corporis uidelicet parte editißima, cœloq; proxima, tum minime bruta quippe quæ & oße sit pertenui, neque neruis, neq; carne onerata, sed sensibus intus forisq; longe munitißima, ut illis quasi renũciantibus nihil tumultus in republica cooriretur, quod nõ protinus ille persentisceret. At mortalis animæ partes, hoc est affectus, ut quæq; rationi uel morigera est, uel obstrepera, ita ab ea semouit. Nam inter ceruicẽ & diaphragma, partem animæ constituit, fortitudinis atq; iræ participem, affectum uidelicet, seditiosum quidem illum & cohibẽdum. At non perinde brutũ, eoq;

Plato diuidit hominẽ in tres partes, in rationem: in uim irascibilẽ: & concupiscibilem.

Quatuor affectus animi: uoluptas: dolor, spes, & metus.

Ratio ĩ cerebro tanquàm in arce.

Vis irascibilis ubi locatur.

eoq; mediocri interuallo à summis imisq; semouit, ne uel nimia uicinitate regis ocium perturbet, uel infimæ plebis contagio corrupta, simul in eum coniurēt. Vim porrò concupiscibilem, quæ esculenta & poculenta appetit, quaq; in Venerem impellimur, porrò infra præcordia procul à regia, in iecur & aluum relegauit, ut quasi ferum quoddam & indomitū animal, illic ad præsepe habitaret, propterea quod ea uiolentißimos excitare motus consueuit, minimeq; præsidijs imperijs audiens esse. Huius infima pars, quam pecuina sit, quamq; rebellis, uel illa pudenda corporis portio, in qua potißimum tyrannidem obtinet, documento potest esse: quæ membris ex omnibus una, frustra reclamante rege, obscœnis motibus, subinde rebellionem parat. Vides nimirum ut hac, superne diuinum animal homo, planè in pecudem desinat. At consultor ille diuinus, sublimi in arce præsidens, memor originis suæ, nihil sordidum, nihil humile cogitat. Sceptro autem insignis eburno propterea quod nihil non rectum imperet, in cuius fastigio aquilam insidere scripsit Homerus, quod ad cœlestia subuolans, quæ humi sunt aquilinis oculis despicit. Postremo aurea redimitus corona. Aurum enim in mysticis literis sapientiam ferè significat, circulus autem perfectam, et omnibus numeris absolutam. Hæ sunt enim propriæ regum dotes. Primum ut quàm plurimum sapiant, ne quid peccent per errorem, tum uti quæ recta sunt,

Vis concupiscibilis ubi.

Ratio tam quàm rex

Sceptro, cur aquila addita.

Regum dotes.

cta sunt, ea modo uelint, ne quid contrà animi inditiũ perperã corrupteq; faciant: Quarũ altera qui careat, eum non regẽ, sed latronẽ existimato.

DE VARIETATE AFFECTVVM.

Ratio semper recla= mans.

Noster aũt rex propter æternã legem, sibi diuinitus insculptã, opprimi quidẽ potest, corrumpi non potest, quin reclamet, quin reuocet. Cui si reliqua plebs parebit, nihil esse unquã neq; pœnitendũ, neq; perniciosum cõmittet, sed summa moderatione, summaq; tranquillitate gerentur uniuersa. Ac de affectibus quidem Stoici Peripateticiq; nonnihil diuersa sentiunt, quanquàm illud conuenit inter omnes, rõne

Ratione uiuendũ, nõ affectu.

uiuendũ, non affectu. Sed illis placet, ubi affectibus, qui à sensibus proxime excitantur, tanquàm pædagogis usus, ad iudiciũ, uerumq; discrimen expetẽdorum & fugiendorum perueneris, tum eos prorsus esse relinquendos: Iam enim non solũ utiles non esse ad sapientiam, uerumetiã pernitiosos. Atq; ob id perfectũ illum sapientem suũ omnibus eiusmodi motibus, tanquàm morbis animi, uacare uolunt, uixq; humaniores quidam, primos illos impetus, rationẽ præuertentes, sapienti concedunt, quas illi phantasias appellãt,

Affectus putantur uirtutis incitabula.

At peripatetici, non extirpandos affectus, sed coercendos docent: Esse enim nõnullum eorũ usum, propterea quod à natura additos opinentur, uti quædam ad uirtutem incitabula, atq; exhortamenta, sicuti for

titudinis

itudinis iram, industriæ inuidiã, & item de reliquis. Socrates autem in Phedone Platonis, cum nihil aliud putat esse philosophiam, quàm mortis meditatiõem, hoc est, ut animus quantũ potest, abducat sese à rebus corporeis, & sensibilibus, transferatq; ad ea, quæ ratione, non sensibus percipiantur, cum Stoicis nimirum sentire uidetur. Oportet igitur primum omnes animi cognitos habere motus, Déinde scire nullos esse tam uiolentos, quin à ratione uel compesci, uel ad uirtutem deflecti queant. Audio enim uulgo hanc pestiferam opinionẽ, ut se dicant ad uitia cogi. Alij contrà imperiti sui, motus huiusmodi, pro rationis dicta mine sequuntur, atq; adeo, quod suasit ira, aut inuidia, id zelum Dei uocant. Atq; ut est alia Respublica alia factiosior, Ita alius alio ad uirtutem propensior. Quæ differentia, non ex animorũ discrimine, sed uel ex influxu cœlestium corporum, uel progenitoribus: uel ex educatione, uel ex ipso corporis habitu proficiscitur. Non anilis est illa Socratis fabula, de aurigis & equis, bonis ac malis. Videas enim nõnullos ita moderato ingenio natos, ita tractabiles ac faciles, ut sine ullo negocio ad uirtutem instituantur, ac sine calcaribus ultro præcurrant. Alijs contrà corpus rebelle, tanquàm equum indomitum, & calcitrosum contigisse, ut multum sudans domitor ille, uix tamen asperrimo freno, uix fuste, calcaribusq; subigat ferocientem. qualis si tibi forte obtigit, ne protinus abij

Animus sic ducendus à sensibus ad rationem.

Alius alio ad uirtutẽ pronior.

Rebellio

naturæ nemini imputanda.

nus abijcias animũ, Immò tanto acrius enitere, sic existimans, non tibi interclusam ad uirtutẽ uiam, sed ube riorem uirtutis materiã oblatam esse. Quod si bonam mentẽ nactus es, non hoc protinus alio melior es, sed felicior. At rursum ita felicior, ut obligatior. Quanquàm quis est ingenio usq; adeo felici, ut non abunde multa sint, in quibus luctari oporteat? Ergo qua maxime turbari sentiet, hac quàm maxime aduigilet rex oportet. Sunt uitia quædam penè gentilia, quemadmodum gentibus nonnullis perfidiam aiunt esse familiarem, alijs luxum, alijs libidinẽ. Quædam corporis habitum comitantur, sicut sanguineos mulieriositas, & uoluptatũ amor: Cholericum ira, ferocitas, maledicentia: Phlegmaticum inertia, somnolentia: Melancholicum, inuidia, tristicia, amaritudo. Nõnulla cum ætate, aut remittũtur, aut inualescunt, quẽadmodum libido in iuuẽta, itẽ profusio, temeritas: In senecta tenacitas, morositas, auaritia. Sunt & quæ sexui uideantur adnata, ut in uiro ferocitas, in muliere uanitas, & uindictæ cupido. Fit interim ut natura ueluti paria faciens, morbũ animi dote quapiam diuersa compenset. Est hic quidem propẽsior ad uoluptatem, sed neutiquam iracundus, neutiquam inuidus. Est alius incorrupta pudicitia, sed elatior, sed iracundior, sed attentior ad rem. Neque desunt qui prodigiosis quibusdam, ac fatalibus uitijs solicitentur, furto, sacrilegio, homicidio, quibus quidẽ omni conatu obuiam eundum,

Quædam uitia gentilia, quædã naturalia sunt.

Vitia sexui & ætati propria

Morbus animi dote pensatur.

eundum, contraq́; eorum insultũ, certi propositi murus quidam aheneus obijciendus. E diuerso sunt nonnulli affectus, ita uicini uirtutibus ut periculũ sit, ne ambiguo discrimine fallamur. Erunt hi corrigendi, & ad proximã uirtutem cõmode deflectendi. Est exempli gratia quispiam excandescentior, inijciat animo frenum, & erit alacrior, erit erectus, minimeq́; languidus, erit liber ac simplex. Est alius paulo tenacior, adhibeat rationem, & fuerit frugalis. Qui blandior est, fiet comis & commodus. Qui præfractus, constans. Qui tristior, seuerus. Qui ineptior, morigerus, atq; ad eundem modum de reliquis animi leuioribus morbis. Hoc modo cauendum, ne naturæ uitium, uirtutis nomine palliemus, tristiciam, grauitatem, asperitatem, seueritatem, inuidiam, zelum, sordes, frugalitatem, assentationem, comitatem, scurrilitatem, urbanitatem appellantes. Hæc igitur est unica ad beatitudinem uia. Primum, ut te noris. Deinde, ut ne quid pro affectibus, sed omnia pro iudicio rationis agas. Sana sit autem & sapiat ratio, hoc est, tantum honesta spectet. At difficile est (inquies) quod præcipis. Quis negat? Atqui uerum est illud apud Platonem adagium, quæ pulcra sunt, eadem esse difficilia. Nihil fortius, quàm ut quis seipsum uincat, sed nullũ maius præmium, quàm beatitudo. Præclare illud Hieronymus, ut cætera omnia. Nihil Christiano felicius, cui promittitur regnũ cœlorũ. Nihil laboriosius, qui

Vitia quæ uicina sũt uirtuti corrigantur.

Ne uitio uirtutis nomen ponas.

Pro iudicio rõnis agas.

Pulchra sunt difficilia.

quotidie de uita periclitatur. Nihil fortius, qui uincit diabolum. Nihil imbecillius, qui à carne superatur. Si tuas perpenderis uires, nihil difficilius quàm carnem subigere spiritui, si Deum auxiliatorem respexeris, nihil facilius. Tu modo ingenti animo, perfectæ uitæ propositũ concipe, conceptum urge. Nihil unquàm uehementer imperauit sibi humanus animus, quod non effecerit. Magna pars Christianismi est, toto pectore uelle fieri Christianum. Quod aditu uidebitur inexpugnabile, id fiet successu mollius, usu facile, consuetudine demũ etiam iucundũ. Scitum est illud Hesiodium: Arduam initio esse uirtutis uiam, Verum ubi ad cacumen erepseris, tutißimũ otium te manet. Nullum animal tam ferum, quod non mansuescat humana cura: & animi domitoris omniũ nullã erit domandi ratio? Vt corpore ualeas, potes in annos aliquot imparc tibi, ut abstemius sis, ut à Venere temperes, quæ præscripsit homo medicus, & ut omnem uitam tranquille transigas, non potes uel menses pauculos imperare affectibus, quod conditor præcipit Deus? Vt corpus morbo subducas: omnia facis. Vt corpus & animam ab æterna morte subtrahas, non illa facis, quæ fecerunt & Ethnici?

Velle fieri Christianum, pars est Christianismi.

Via uirtutis successu mollescit.

DE HOMINE INTERIORE & exteriore, & de duabus partibus hominis ex literis sacris.

Pudet

PVdet me profecto Christianorũ nomine: quorũ maxima pars, uelut muta pecora, seruit affecti bus suis, adeoq; in hac dimicatione non sunt exercita ti, ut ne norint quidem rationis atq; perturbationum discrimen. Hoc tantũ hominem esse putant, quod ui= dent, quod sentiunt, Immò nihil esse putant, nisi quod sub sensum cadat, cum nihil sit minus. Quicquid im= pense cupiunt, id rectũ existimant. Pacem appellant, certã comploratamq; seruitutem, dum obruta ratio, quocunq; uocat affectus, nihil renitens: sequitur. Hæc pax est illa misera, quã Christus ueræ pacis author, qui fecit utraq; unum, uenit dirimere, bellum saluta= re excitaturus inter patrem & filiũ, inter maritum & uxorem, inter ea quæ turpis concordia male con= ciliauit. Iam uero Philosophorũ leuis sit authoritas, nisi eadem omnia, tametsi uerbis non ijsdem sacris in literis præcipiuntur. Quod Philosophi rationem, id Paulus modo spiritum, modo interiorem hominẽ, mo do legem mentis uocat. Quod illi affectum, hic inter= im carnem, interim corpus, interim exteriorem ho= minẽ, interim legẽ membrorũ appellat. Spiritu, in= quit, ambulate, & desyderia carnis non perficietis. Caro enĩ concupiscit aduersus spiritũ, et spiritus ad= uersum carnẽ, ut non quæcunq; uultis, illa faciatis. Et alibi. Quod si secundũ carnem uixeritis, moriemini. Si spiritu facta carnis mortificaueritis, uiuetis. Noua profecto rerũ cõmutatio. ut in bello pax quæratur, in

De rebus ueris male iudicatur.

Rationem & affectũ sic nomĩat Paulus.

pace bellum, in morte uita, in uita mors, in seruitute libertas, in libertate seruitus. Scribit enim alibi Paulus: Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo. Libertatem audi: Quod si spiritu ducimini, non estis sub lege. Et, Non iterum concepimus spiritum seruitutis in timore, sed spiritum adoptiõis filiorum Dei. Idem alibi, Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ est in membris meis. Legis apud eũdem de exteriore homine qui corrumpitur, & interiore, qui renouatur de die in diem. Plato duas uno in homine animas constituit. Paulus eodem in homine duos homines facit, adeo conglutinatos, ut neuter sine altero, neque in gloria, neq; in gehenna sit futurus, adeo rursum disiunctos, ut unius mors, uita sit alterius. Eodem, opinor, pertinent, quæ scribit Corinthijs: Factus est primus homo in animã uiuentem, nouißimus Adam, in animã uiuificantem. Sed nõ prius quod spiritale est, sed quod animale, deinde qđ spiritale. Primus homo de terra terrenus. Secundus homo de cœlo cœlestis, Atq;, ut euidentius eßet, ista nõ solum ad Christum & Adam, sed ad nos omnes pertinere subiecit. Qualis terrenus, tales & terreni, & qualis cœlestis, tales & cœlestes. Igitur si portauimus imaginem terreni, portemus & imaginem cœlestis. Hoc autem dico fratres, quia caro & sanguis regnum Dei non poßidebũt, neque corruptio incorruptelam

Duplex homo.

ruptelam poßidebit. Vides liquere, quod alibi carnem, & exteriorem, qui corrumpitur, hominem dixit, hic terrenum Adam nominaße? Hoc ipſum nimirum eſt, & corpus illud mortis, quo grauatus exclamabat Paulus: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Porrò fructum longe diuerſißimum carnis, & ſpiritus aperiens, alibi ſcribit: Qui ſeminat (inquit) in carne ſua, de carne & metet corruptionẽ, qui autem ſeminat in ſpiritu, de ſpiritu metet uitã æternã. Hoc igitur illud eſt uetus dißidium geminorum Iacob & Eſau, qui & antequã in lucem æderentur, iam intrà materni uentris clauſtra luctabantur. At Eſau quidem præoccupauit exortũ, ſed Iacob præripuit benedictionẽ. Prius enim carnale, ſed quod ſpiritale, potius eſt. Alter erat rufus & pilis obſitus, alter leuis. Alter inquietus, & uenator, alter domeſtico gaudens otio. Et ille quidẽ famelicus, ius uendidit primogenitorum, dum uili uoluptatis authoramento illectus, à natiua libertate excidit, ſeruitutem peccatorum, hic quod iure non debebatur, arte gratiæ ſibi uendicat. Inter hos fratres, quanquàm uterinos, quanquàm gemellos, nunquã perfecta coit concordia. Odit enim Eſau Iacob, Iacob contrà, etſi non reſpondet odio mutuo, fugit tamen, ſuſpectumq́; ſemper habet Eſau, neq; ſeſe illi credit. Tibi quoque quicquid ſuaſerit affectus, ſuſpectum ſit propter dubiam authoris fidem. Iacob ſolus uidit dominum,

Fructus carnis & ſpiritus differunt.

Iacob & Eſau ſunt figura ſpiritus & carnis.

Esau ut sanguinarius, gladio uiuit. Postremo dominus à matre consultus respondit, Maior seruiet minori, Pater uero adieat, Fratri tuo seruies. Tempusq; ueniet, cū excutias & soluas iugum eius de ceruicibus tuis. Dominus de pijs uaticinatur, pater de reprobis. Ille quid ab omnibus oporteat fieri commonstrat, hic quid pleriq; facturi sint, prædicit. Paulus uult mulierem subditam esse uiro suo. Melior est enim iniquitas uiri, quàm mulier benefaciens. Eua nostra carnalis est affectus, cuius oculos callidus ille coluber quotidie solicitat, ea corrupta, pergit, & uirum ad communionem mali solicitare. Sed quid legis de muliere noua, id est, ea quæ uiro suo morigera est? Inimicitias ponam inter te (nempe serpentem & mulierem) & semen tuum, & semen illius, ipsa conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo illius. Deiectus est coluber in pectus, impetum eius fregit mors Christi, Tantum calcaneo insidiatur clancularius. Cæterum gratia fidei, tanquàm in uiraginem uersa mulier, uenenatum caput animosa conterit. Aucta est gratia, imminuta carnis tyrannis. Sara imminuta, authore Deo, creuit Abraham, iāq; illa non maritū, sed dominum uocat. Neq; prius tamen illa partum meretur, quàm illi desijssent muliebria. Quid uero tandem peperit domino suo Abrahæ, iam anus, iā effœta? Nempe Isaac, hoc est gaudiū. Simulatq; in homine consenuerūt affectus, tū demū exoritur felix illa tranquillitas

Mulier affectus.

Præmortuis animi morbis, nascitur tranquillitas.

litas innocentis animi, & mentis securitas quasi iuge conuiuiũ. Et ut pater ipse nõ indulsit uxori, ita in libe ris suspectam habet collusionẽ, Isaac cum Ismaële. In ea ætate non uult cõuenire filio ancillæ, cum filio libe ræ. Dum adhuc feruet adolescentia, procul ab oculis ablegetur Hismaël, ne sub blandimenti specie, puerũ adhuc Isaac, ad suos mores pelliciat. Iam senuerat Abrahã, iam anus erat Sara, iam ædiderat Isaac, ad huc diffidit, nisi uxoris consiliũ diuinũ oraculũ com=probaßet. Non est securus de muliere, donec audit à domino: Omnia quæ dixerit tibi Sara, audi uocẽ eius. O felicem senectã eorum, in quibus sic præmortuus est ille terrenus homo, ut nullum negocium exhibeat spiritui. Qui consensus, an per omnia perfectus ho=mini contingat in hac uita, haud equidem affirmaue rim. Fortaße ne expediat quidẽ. Nam et Paulo datus est stimulus carnis, angelus Satanæ, qui illũ colaphi=zaret, ac iam tertiũ dominũ rogans, ut à se tolleretur, hoc tãtũ audiuit, Paule sufficiat tibi gratia mea, nã uir=tus in infirmitate pficitur. Nouũ profecto remedij ge nus. Paulus ne supbiret, tentatur à supbia, ut solidus sit in Christo, in se cogitur eße ĩfirmus. portabat enĩ thesaurũ reuelationũ cœlestiũ in uase fictili, ut subli=mitas eßet uirtutis Dei, & nõ ex ipso. Quod unũ exẽ plũ Apostoli, multorũ pariter nos admonet. Primũ cũ à uitijs solicitamur, mox iteratis precibus implo rãdũ eße auxiliũ diuinũ. Deinde tẽtatiões uiris per=fectis

Adolescẽ=tia fugiat occasionẽ mali.

Stimulus carnis pro dest.

Tentatus oret.

ſtctis interdum nõ ſolum periculoſas non eſſe, uerum etiam ad cuſtodiam uirtutis neceſſarias. Poſtremo reliquis omnibus perdomitis, ſolum inanis gloriæ uitium, in medijs etiam uirtutibus inſidiari, & hãc eſſe uelut Hydram illam Herculanam, monſtrum uiuax, & ſuis uulneribus fœcundum, quod omnibus exantlatis laboribus, ſupremo fine uix demũ queat confici. Verũ, labor omnia uincit improbus. Interim dum uehemẽtibus perturbationibus æſtuat animus, tu modis omnibus preme, urge, immine, ac Proteum iſtum tuum uinclis ſtringe tenacibus, dum omnia transformat ſeſe in miracula rerum, ignemq́ʒ, horribilemq́ʒ feram, fluuiumq́ʒ liquentem, donec in natiuam ſpeciem redeat. Quid autem tam Proteus, quàm affectus & cupiditates ſtultorum, quæ cum eos nunc in beluinam libidinem, nunc in iram ferinam, nunc in uenenatam inuidiam, nunc in alia atque alia uitiorum portenta trahunt. Nónne pulchre quadrat, quod eruditiſſimus Poëta dixit? Tum uariæ illudent ſpecies, atqʒ ora ferarũ. Fiet enim ſubito Sus horridus, atraq́ʒ Tigris, Squamoſusq́ʒ Draco, & fulua ceruice Leæna. Aut acrem flammæ ſonitum dabit. Hic uero memento quod ſequitur. Sed quanto ille magis formas ſe uertit in omnes, Tanto nate magis contende tenacia uincla. Immò ne rurſum ad fabulas reuoluamur Poëtarum, exemplo ſancti patriarchæ Iacob luctamen nocturnum conſtãter urge, donec illuceſcat aurora

Inanis gloria ſubit in medijs uirtutibus

Proteus, hoc eſt, affectus ſtringendus.

In Georgicis.

Cõſtanter ſicut Ia-

rora

rora opis diuinæ, dicitoq́; non dimittam te, nisi bene dixeris mihi. Quod autem uirtutis suæ præmium tulerit, fortißimus ille palæstrites, operæpretium est audire. Primum benedixit ei in eodem loco. Semper enī post superatam tentationem, præcipuum quoddam auctarium diuinæ gratiæ adijcitur homini, qua sit ad futurum hostis aßultum, multo quàm fuerat munitior. Deinde tacto femore emarcuit neruus uictoris, et cœpit altero claudicare pede. Execratur per os propheta Deus, eos q utroq́; claudicant pede. i. qui simul & in carne eße et Deo uolūt placare, & dum utrūque male conantur, in utroq́; claudicant. Felices autē illi, in quibus sic affectus carnis emortuus est, continente Deo, ut dextro pedi potißimum, hoc est spiritui innitantur. Postremo nomen illi commutatū. Ex Iacob enim fit Israël, Ex luctatore quietus. Vbi castigaris carnem tuam, & eam crucifixeris cum uitijs & concupiscentijs, iam nullo obstrepente, continget tibi tranquillitas & ociū, ut uaces & uideas dominū, ut gustes et uideas, quoniā suauis est dominus, hoc enim sonat Israël. Videtur aūt non in igni, nō in turbine, aut tumultu tentationum, uerum tempestatē diaboli, si modo perseueraris, consequitur sibilus auræ tenuis, consolationis spiritualis. Ea simulatq́; leniter aspirauerit, tum intende acriter internos oculos, & eris Israël, dicesq́; cum eodem. Vidi dominum, & salua facta est anima mea. Videbis eum qui dixit: Nō

Iacob reluctaris.

Præmium uictoriæ.

Post turbinem uidetur Deus.

uidebit

uidebit me omnis caro. Excute teipsum. Si caro es, non uidebis dominum, Si non uideris, non saluabitur anima tua. Cura igitur ut sis spiritus.

DE TRIBVS HOMINIS PARTIBUS, Spiritu, & Anima, & Carne.

ERant hæc uel nimio plus satis, uerum ut fias tibi paulo etiam perspectior, atq; excußior, libet & Origenicam hominis sectionem breuiter referre. Is enim Paulum secutus, tres partes facit, spiritum, animam, & carnem, quas omnes coniunxit Apostolus scribens Theßalonicensibus, ut integer (inquit) corpus uestrum, & anima, & spiritus, in die domini nostri Iesu Christi seruetur. Esaias autem omißa parte infima, duarum meminit: Anima (inquit) mea desyderabit te in nocte, sed & spiritu meo, in præcordijs meis, de mane uigilabo ad te. Daniel item. Laudate, inquit, spiritus & animæ iustorum dominum. Quibus ex locis, non absurde colligit, triplicem hominis portionem. Corpus siue carnem, infimam nostri partem cui per genitalem culpam, legē inscripsit peccati serpens ille ueterator, quaq; ad turpia prouocamur, ac uicti diabolo cōnectimur. Spiritum uero qua diuinæ naturæ similitudinē exprimimus, in qua cōditor optimus, de suæ mētis archetypo, æternam illam honesti legem insculpsit digito, hoc est spiritu suo. Hac Deo cōglutinamur, unumq; cum eo reddimur: Porrò tertiam, & inter ista mediam, animam cōstituit, quæ sen

[Margin: Origenes libro primo super epistolam ad Roma.]

[Margin: Caro.]

[Margin: Spiritus.]

[Margin: Anima.]

suum

ſuum ac motuum naturalium ſit capax. Ea uelut in ſe ctioſa Repub. non poteſt non alterutri partiũ accedere. Hinc atq; hinc ſolicitatur, liberum, habet utrò uelit inclinare. Si carni renuncians ad ſpiritus partes ſeſe traduxerit, fiet & ipſa ſpiritalis. Sin ad carnis cupiditates ſemet abiecerit, degenerabit & ipſa in corpus. Hoc enim eſt quod ſenſit Paulus, ſcribens Corinthijs: An neſcitis, quoniam qui adhæret meretrici, unũ corpus efficiatur? Qui autem adhæret domino, unus ſpiritus eſt. Meretricem lubricam hominis partem appellat. Hæc eſt illa illex & blanda mulier, de qua legis, Prouer. c. ij. Vt eruaris à muliere aliena, & ab extranea, quæ mollit ſermones ſuos, & relinquit ducem pubertatis ſuæ, & pacta Dei ſui oblita eſt, Inclinata eſt enĩ ad mortẽ domus eius, & ad inferos ſemitæ ipſius. Omnes qui ingredientur ad eam, non reuertentur, nec apprehẽdẽt ſemitas uitæ. Et capite ſexto, Vt cuſtodiant te à muliere mala, & à blanda lingua extraneæ. Non concupiſcat pulchritudinem eius cor tuum, ne capiaris nutibus illius. Pretium enim ſcorti, uix unius eſt panis, mulier aũt uiri precioſam animã rapit. Nónne cum de ſcorto, corde, & anima meminit, nomĩatim tres hominis partes expreßit? Rurſum capite nono: Mulier ſtulta & clamoſa, plenaq; illecebris, & nihil omnino ſciẽs, ſedet ĩ foribus domus ſuæ ſuper ſellã, in excelſo urbis loco, ut uocaret tranſeuntes per uiã, & gẽtes in itinere ſuo. Quis eſt paruulus declinet

Caro meretrix eſt, animã ſeducens.

declinet ad me. Et uecordi locuta est. Aquæ furtiuæ dulciores sunt, & panis absconditus suauior. Et ignorauit quod ibi sint Gigantes, & in profundis inferni conuiuæ eius. Qui enim applicabitur illi, descendet ad inferos. Nã qui abscesserit ab ea, saluabitur. Quæso te, quibus coloribus magis graphice depingi, fucariue poterant, uel uenenatæ carnis illecebræ, ad turpitudinem solicitantis animam, uel improbitas spiritui reclamantis, uel exitus infelix superãtis? Ergo spiritus Deos nos reddit, Caro pecora. Anima cõstituit homies, Spiritus pios, Caro impios, Anima neutros. Spiritus quærit cœlestia, Caro dulcia, Anima necessaria. Spiritus euehit in cœlum. Caro deprimit ad inferos, Animæ nihil imputatur. Quicquid carnale, turpe est. Quicquid spirituale, perfectũ. Quicquid animale, medium & indifferẽs. Vis ne pinguiore, quod aiunt Minerua, tanquàm digito tibi demonstrari partium istarum discrimen? Equidem experiar, Vereris parentes, amas fratrem, amas liberos, diligis amicũ. Non tam uirtutis est ista facere, quã sceleratũ, non facere. Cur enĩ non facias Christianus, quod naturæ instinctu faciũt & gentes, immò quod faciunt & pecora? Quod naturæ est, nõ imputatur ad meritum. Sed incidisti in eum locum, ut aut patris contemnẽda pietas, uincenda charitas liberorum, beneuolentia negligenda amici, aut offendendus Deus. Quid facis? In biuio stat anima? Solicitat hinc caro, illinc spiritus.

Cuiusq; partis officia.

Amor parentũ naturalis.

Dicit

Dicit ſpiritus: potior eſt parente Deus: illi corpus modo debes, huic omnia. Suggerit caro: Niſi pares, exhæredat te pater, uulgo diceris impius. Conſule rei, conſule famæ. Deus aut non uidet, aut conniuet, aut certe facile placabitur. Iam hæret, iam nutat anima. Vtrocunq; ſe flexerit, hoc erit, quod eſt id, cui acceſſerit. Si contempto ſpiritu, meretricem carnem audierit, unum corpus eſt. Sin ſpreta carne ad ſpiritum erigatur, transfiguratur in ſpiritū. Ad hunc modum conſueſce temetipſum ſolerter excutere. Ingens enim hominū error, qui nō raro abſolutam pietatem putant, quod eſt naturæ. Imponunt incautis affectus quidam, in ſpeciem honeſtiores, & quaſi uirtutū laruis perſonati. Sæuit iudex in ſontem, ſeuerus & incorruptus ſibi uidetur, Vis & hunc diſcuti? ſi animo indulget ſuo, ſeruitq; rigori cuidam genuino: nullo animi dolore, nonnulla fortaßis cum uoluptate, nihil tamen à iudicis officio diuaricans, ne ſibi protinus placeat. Mediū eſt quod facit. Quod ſi lege, uel ad odium priuatum, uel ad cupiditatem abutitur, iam carnale eſt quod gerit, & homicidium committit, ſin ingentem animo percipit dolorem, quod eum cogitur perdere, quem mallet emendatum & incolumem, & pœnam commeritam irrogat eo pectoris ſenſu, quo pater filium charißimū ſecari uriq; iubet, ita demum ſpiritale erit quod agit. Pleriq; propenſione naturæ, atq; ingenij proprietate, rebus nōnullis uel gaudent,

In dubio ſpiritus conſultat.

Affectus uirtutum laruis perſonati.

Exemplū uide in iudice incorrupto.

F uel ab

Ingenij ꝓprietate gaudẽt aliqui rebus bonis.

uel abhorrent. Sunt quos nihil titillet Venerea uoluptas. Ne protinus sibi ad uirtutem arrogent, quod est indifferens. Non carere libidine, sed uincere libidinem, uirtutis est. Alius gaudet ieiunare: gaudet adesse sacris, gaudet frequens esse in templis, gaudet quàmplurimum Psalmorum dicere, sed in spiritu.

Regula ueræ pietatis.

Exige, ad hanc regulam quod facit. Si ad famam, si ad emolumentũ spectat, carnem sapit, non spiritum, Si tantum ingenio indulget suo, facit enim quod animo lubet, non habet: quod sibi magnopere placeat, imò quod timeat habet. En tibi periculum. Oras, & non orantem iudicas. Ieiunas, & fratrem manducantem condemnas. Quisquis non facit, quod tu, eo te meliorem iudicas? Vide ne ad carnem pertineat ieiunium tuũ. Eget frater ope tua, tu interim preculis tuis Deo obmurmuras, fratris egestatem dißimulans, auersabitur istas preces Deus. Quomodo enim te orantem audiet Deus, cum tu non audias homo hominem? Accipe & illud, Amas uxorem, hoc tantũ nomine quod uxor est. Nihil magni facis. Nam istud quidem est tibi cum Ethnicis commune. At amas, non ob aliud, nisi quia tibi uoluptati est. Ad carnem tendit amor tuus. Sed amas ob hoc potißimum, quod in ea perspexeris imaginem CHRISTI, puta pietatem, modestiam, sobrietatem, pudicitiam, iamq́; non illam in ipsa, sed in Christo, imò in ea Christum amas, ita demũ spiritaliter amas. Verũ his de rebus plura, sed suo loco.

Perpẽdat hæc Christianus.

amor uxoris castus.

REGVLAE

REGVLAE QVAEDAM GEnerales ueri Christianismi.

NVnc quoniam ad id quod propositum est, utcunq; uiam aperuisse, & quasi syluam quandam comparasse uidemur, ad reliqua properandum, ne non Enchiridion, sed ingens fiat uolumen. Conabimur aũt breuiter regulas quasdam, quasi nexus quosdam Palæstricos tradere, quarũ ductu, tanquàm filij Dædalei, facile queas è mundi huius erroribus, uelut è labyrintho quodam inextricabili emergere, atque ad puram lucem uitæ spiritalis pertingere. Nulli disciplinæ sui Canones desunt, & sola beate uiuendi ratio, nullis præceptis adiuuabitur. Est autem omnino uirtutis ars quædam & disciplina, in qua qui se gnauiter exercent, ijs deniq; aspirat ille sanctorũ conatuum prouector spiritus. Qui uero dicunt, Recede à nobis, scientiã uiarum tuarũ nolumus, hos reijciet misericordia diuina, propterea quod ipsi reiecerunt scientiam. Sumentur autem hi Canones partim à persona Dei, diaboli, & nostra: Partim à rebus, id est, uirtutibus ac uitijs, & quæ sunt his coniuncta: Partim à materia uirtutũ & uitiorum. Conducent potißimum aduersus tria mala, reliquias culpæ genitalis. Nam & si labem absterſit Baptismus, tamẽ hæret adhuc quiddam ueteris morbi, relictũ in nobis, tum ad custodiam humilitatis, tũ materiã segetemq; uirtutis. Ea sunt cæ

Artem uirtutis disce.

Reliquiæ peccati originalis.

Cæcitas. citas, caro, et infirmitas. Cæcitas ignorantiæ nebula, rationis obscurat iudicium. Lumen enim illud purißimum diuini uultus, quod conditor infuderat super nos: cum nonnihil obfuscauit culpa primorum parentum, tum corrupta educatio, improbus cõuictus, peruersi affectus, uitiorum tenebræ, consuetudo peccandi, tanta obduxit rubigine, ut diuinitus insculptæ legis uix uestigia quædam appareant. Ergo (ut cœperam) cæcitas facit, ut in delectu rerum ferè cæcutiamus, pro optimis peßima sequentes, potiora minus utilibus posthabentes. Caro solicitat affectum, ut etiam si quid sit optimũ intelligamus, diuersa tamẽ amemus. Infirmitas facit, ut uirtutem semel arreptam, uel tædio, uel tentatione uicti deseramus: Cæcitas officit iudicio. Caro deprauat uoluntatẽ: Infirmitas frangit constantiam. Primũ igitur est, ut fugienda dignoscas ab expetendis, atq; ideo tollenda cæcitas, ne in rerũ delectu hallucinemur. Proximũ ut malum cognitum oderis, bonũ ames, & in hoc uincenda caro, ne contra mentis iudicium dulcia pro salutaribus amemus. Tertiũ ut in bene cœptis perseueres. atq; idcirco fulcienda infirmitas, ne turpius uirtutis uiã deseramus, quam fueramus non ingreßuri. Ignorantiæ medendum, ut uideas qua sit eundum. Caro domanda, ne à cognita uia seducat in deuia. Infirmitas animanda, ne uiam artã ingreßus, uel uacilles, uel resistas, uel deflectas, neue semel aratro manum admolitus, respicias, sed ex

Caro

Infirmitas

Malum no scitandum probe, & odio habendum.

Perseuerãdum in bono.

sed exultes, ut gigas ad currendã uiam, semper in ea quæ sunt ante temet extendens, eorũ quæ retro sunt oblitus, donec apprehendas brauiũ, & coronam promissam perseuerantibus· Ad hæc itaq; tria, Canones quosdam pro nostra uirili accõmodabimus·

CONTRA MALVM IGNOrantiæ, Canon primus·

QVoniam uero fides unica est ad CHRISTVM ianua, primam oportebit esse regulam, ut de ipso atq; illius spiritu traditis scripturis, quàm optime sentias· Credasq́;, non oretenus, non frigide, non oscitanter, non hæsitanter, quemadmodum uulgus facit Christianorum, sed toto pectore, penitus infixum, ĩmotumq; sedeat, ne unum quidem in eis Iota contineri, quod non magnopere ad tuam salutem pertineat· Nihil quicquàm te moueat, quod bonam hominum partem, sic uides uiuere, quasi cœlum & inferi, fabulæ quæpiam essent aniles, terricula, aut illectamenta puerorum· Tu uero credens, ne festinaueris· Et si ad unum uniuersus insaniat mũdus, uertantur elementa, desciscant angeli, non potest mentiri ueritas, non potest non euenire, quod Deus euenturum esse prædixit· Si Deum esse credis, ueracem credas oportet· Sic prorsus habeto, nihil tam uerum esse, nihil tam certum atque indubitatum eorum, quæ auribus hauris, oculis coràm intueris, ma-

Bene sentiendũ de scriptura·

Malos ne imiteris·

Probamẽta fidei Christianæ·

nibus tenes, quàm quæ legis in his literis, quas cœle=ste numen, hoc est, Veritas inspirauit, sancti prophetæ prodiderunt, tot martyrū sanguis comprobauit, quibus tot iam sæculis, piorum hominū consensus subscripsit, quas Christus ipse in carne & sermone tradidit, & moribus expreßit, testantur miracula, confitentur & dæmones, adeoq; credunt, ut & contremiscant, Deniq; quæ sic consentaneæ sunt æquitati naturæ, quæ sic inter se constant, sic rapiunt attentos, sic mouent atq; transformant. Si hæc tanta argumenta in eas solas competunt, quæ: malū: uesania est in fide hæsitare? Vel ex præteritis futurorū coniecturam facito: quanta, quàm incredibilia dictu de Christo prædixerant Prophetæ. Quid horum nō euenit? Qui in illis non fefellit, in alijs fallet? Postremo non mentiti sunt prophetæ, & mentietur Christus prophetarum dominus? His atq; huiusmodi cogitationibus, si subinde flammā excitaris fidei, tum ardenter rogaueris Deum, ut adaugeat tibi fidem, mirabor, si diu malus esse poteris. Quis enim usq; adeo scelestus est, ut non resiliat à uitijs, si modo penitus credat momentaneis his uoluptatibus, præter infelicem illum consciæ mentis cruciatum, æternos quoq; emi cruciatus? Pijs contra, pro temporaria, ac leui uexatiuncula, centuplum gaudium puræ conscientiæ, ac uitam deniq; reddi immortalem?

CANON SECVNDVS.

Primum

PRimum igitur esto, nihil hæsitare de promißis diuinis: Proximũ autem, ut uiam salutis, nõ contanter, non timide, sed certo proposito, toto pectore, animo fidenti, atq; (ut ita dixerim) gladiatorio capessas, paratus uel rei, uel uitæ dispendium pro Christo subire. Piger uult, & non uult. Non oscitantibus cõtingit regnũ cœlorum, sed planè uim pati gaudet: & uiolenti rapiunt illud. Huc festinantẽ non te charorum affectus retardet, nõ reuocent illecebræ mundi, non remorẽtur curæ domesticæ. Incidenda est sæcularium negociorum cathena, quandoquidẽ explicari non potest. Sic deserenda est Aegyptus: ne quando redeas animo ad ollas carniũ. Raptim ac semel tota deserenda Zodoma, non est fas respicere. Respexit mulier: & uersa est in simulachrũ saxeum. Viro non uacat, ulla usquàm in regiõe morari, sed iubetur properare in montẽ, nisi malit perire. Clamat Propheta, ut fugiamus de medio Babylonis. Exitus ab Aegypto fuga uocatur. E Babylone fugere iubemur, non sensim, atq; contanter emigrare. Videas plerosq; cõperendinantes, et consilijs nimiũ lentis molientes fugam uitiorum. Vbi his me curis, inquiũt, extricauero: ubi illud, atq; illud negocij confecero. Stulte, qd si hodie à te repetant aĩam tuam? An nescis negociũ è negocio seri? Vitiũ uitio inuitari? quin hodie potius facis, qd' quo maturius feceris, hoc factu fuerit facilius? Alibi diligens esto, hic utilißima præcipitatio, ne reputa, ne pensiculare,

Alacriter ineũda uia salutis.

Non respiciendum.

Nihil comperendinandũ in fuga uitiorum.

 lare,

lare, quantum relinquas, certus, Christum unum tibi satis futurũ pro omnibus. Aude modo te illi toto pectore credere. Aude tibi diffidere, aude omnẽ tui curam in illum transferre. Desine inniti tibi, & plena fiducia abijce te in eum, & excipiet te. Iacta cogitatum tuum in dominum, & ipse te enutriet, ut canas illud eiusdem prophetæ. Dominus regit me, & nihil mihi deerit, in loco pascuæ, ibi me collocauit. Super aquã refectionis educauit me, animam meam conuertit. Ne uelis temetipsum partiri duobus, mundo, & Christo. Non potes duobus dominis seruire. Nulla societas Deo cum Belial. Non fert eos, qui utroq; genu claudicant? Euomit eos, qui neq; frigidi sunt, neq; calidi, sed tepidi. Nimis quàm zelotypus animarũ amator Deus est, solus ac totum poßidere uult, quod sanguine suo redemit. Non patitur consortium diaboli, quem semel morte sua deuicit. Duæ tantum uiæ sunt. Altera quæ per obsequium affectuum, ducit in exitium. Altera quæ per mortificationem carnis ducit ad uitam. Quid tecum hæres? Tertia nulla est, harum alteram uelis, nolis, adeas oportet: Quisquis es, hæc arta tibi ineunda semita est, per quã pauci mortalium ambulant. Sed hanc ipse calcauit Christus, calcarunt ab orbe condito, quicunq; Deo placuerunt. Hæc est profecto Adrastæi numinis ineuitabilis neceßitas: Cum Christo, mundo crucifigaris neceße est, si uoles cũ Christo uiuere. Quid inepti nobis ipsi blãdimur?

Fides Deo

Totus uni Christo seruias.

Duæ uiæ una salutis, altera exitij.

Quid

Quid tanta in re nobis ipsis imponimus? Hic dicit, non sum clericus, Mundanus sum. Non possum non uti mundo. Alius cogitat, etsi sacerdos sum, Monachus non sum, uiderit ille, Inuenit & monachus quo sibi palpetur. Non tã (inquit) monachus sum, quã illi aut illi. Alius dicit: Adolescens sum, generosus, diues, aulicus, deniq; princeps, Ad me nihil attinent, quæ dicta sunt Apostolis. Miser, ergo ad te nihil attinet ut uiuas in Christo? Si in mundo es, in Christo non es: Si mundum appellas cœlum, terram, mare & hũc communem aërem, nemo non est in mundo, sin ambitionem delitias, cupiditatem, libidinem, mundum dicis, profecto si mundanus es, Christianus non es. Omnibus dixit Christus, Qui crucem suam non tolleret, ac sua uestigia sequeretur, non esse se dignum. Mori carni cũ Christo, nihil ad te, si uiuere illius spiritu, nihil ad te pertinet. Crucifigi mundo, nihil ad te, si uiuere Deo, nihil ad te, Cõsepeliri cum Christo, nihil ad te, Si resurgere in gloriã, nihil ad te. Christi humilitas, paupertas, tribulatio, contemptus, labores, agones, dolores, nihil ad te: Si regnum illius, nihil ad te. Quid autem improbius, quàm præmium tibi cum alijs cõmune ducere, at labores quibus paratur præmium, in paucos quosdam reijcere? Quid autem delicatius, quàm cum capite conregnare uelle, cum nolis compati? Noli igitur mi frater circumspicere quid alij faciant, & eorum collatione tibi blandiri. Ardua quædã

Alius in aliũ reijcit dicta Apostolica.

Laboranti præmium datur.

Mori mũ= do paucis cognitum

& paucißimis, etiam monachis, cognita res est, mori peccato, mori desyderijs carnalibus, mori mundo. Et hæc est cõmunis omniũ Christianorum profeßio. Hoc iam olim in baptismo deierasti. Quo uoto quod poßit accedere sanctius, aut religiosius? Aut pereundum, aut sine exceptiõe, hac uia graßandum ad salutem, siue reges, siue inopes erimus coloni. Quod si non omnibus contingit, ad perfectam imitationẽ capitis pertingere, omnibus tamẽ huc manibus, pedibusq; est enitendum. Bonam Christianismi partem habet, qui certo animo decreuit fieri Christianus.

CANON TERTIVS.

Phãtasmata quæ occurrunt. pro nihilo ducas.

Mũdi uità aspera.

VErum ne te illud à uirtutis uia deterreat, quod aspera uideatur ac tristis, tum quod commoditatibus mundi sit renuntiandum, tum quod iugiter cõfligere oporteat cum tribus improbißimis hostibus; Carne, Diabolo, & Mundo. Hãc tertiam regulam tibi proponito. Vniuersa terricula & phantasmata, quæ tibi statim uelut in ipsis Auerni faucibus occurrunt, pro nihilo ducenda eße, exemplo Aeneæ Vergiliani. Quod si ludibrijs inanibus contemptis, rem ipsam preßius fixiusq; inspexeris, profecto uidebis, Christi uia, præterquàm quod sola ducit ad felicitatem, etiam omißo præmij respectu, nullam tamen aliam eße commodiorem. Quod enim (quæso) uitæ genus iuxtà mundum tibi deliges, in quo non sint

abunde multa tristia, atq; aspera subeunda, tolerandaq;? Aulicam uitam quis nescit esse erumnarum plenam, nisi uel inexpertus, uel certe stultissimus? Deum immortalem, quae illic, quàm diutina, quàm indigna seruitus perferenda, quanta solicitudine ambienda principis gratia, Eblandiendus fauor eorum, qui uel nocere possunt, uel prodesse. Fingendi uultus subinde noui. Mussitanda iniuria potentiorum. Porrò autem, quod tandem mali genus, quo non sit referta militia? Vtriúsque rei tu testis esse optimus potes, qui utrunq; tuo periculo didicisti. Iam uero quid uel non facit uel patitur mercator, Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes? In coniugio quanta moles curarum familiarium, quàm non ibi miseriam uident, qui experiuntur? In publicis obeundis muneribus, quantum solicitudinis, quantum laboris, quantum periculi? Quoquo uersum flexeris oculos, ingens turba incommodorum occurret. Ipsa per se uita mortaliū mille ærumnis obnoxia est, quæ sunt improbis cum probis communes. Eæ omnes tibi cesserint in cumulum meritorum, si te deprehenderint in uia Christi. Sin minus cum maiore molestia, tum nullo fructu ferendæ tamen. Qui mundo militant. Primum quàm multos annos anhelant, sudant, tumultuantur? Déinde pro quàm caducis, nihiliq; rebus? Postremo quàm ancipiti spe. Adde quod illic adeo nullus est miseriarū finis, ut quo laboratum est diutius, hoc

Aulicorū miseriæ.

Mercatorum molestiæ.

Coniugij miseriæ.

Vita nostra erumnosa.

Christianus in omnibus meretur.

hoc laboretur molestius. Finis deniq; tam anxiæ, tãq; laboriosæ uitæ, qui tandem? Nempe cruciatus æternus. I nunc, & cum hac uita compone uiam uirtutis, quæ statim desinit esse aspera, fit progressu mollior, fit iucunda, per quã certissima spe itur ad summum bonum. Nónne extremæ dementiæ sit, malle pari labore parare mortem æternam, quàm uitam immortalem? At isti faciũt, uel hoc insanius, qui præeligunt summis laboribus ire ad labores perennes, quàm mediocribus, ad otium immortale. Ad hæc si maxime laboriosior esset pietatis uia quàm mundi, tamẽ hic laboris asperitas, præmij spe lenitur, nec deest unctio diuina, quæ facit, ut omne fel in mel uertatur. Illic cura curam trahit, dolor ex dolore nascitur, nec mora nec requies: Foris labor & afflictio, intus grauior ægritudo. Ipsa lenimẽta exasperãt. Hæc ita habere, ne gẽtiles quidẽ poëtas fugit, qui per Tytij, Ixionis, Tantali, Sisyphi, Penthæiq; supplicium, improborũ hominum, erumnosam uitam adumbrant. Quorum est & illa sera in libro Sapientiæ confessio, Lassati sumus in uia iniquitatis, & perditiõis, ambulauimus uias difficiles, uiam autẽ domini ignorauimus. Quid Aegyptia seruitute uel fœdius uel laboriosius? Quid Babylonica captiuitate tristius? Quid iugo Pharaonis & Nabuchodonosor intolerabilius? Christus aũt quid dicit? Tollite iugum meum super uos, & inuenietis requiem animabus uestris. Iugum enim meum suaue,

Militiæ mundanæ à spiritali discrimen

Pietatis uia multo leuior.

Improborũ ærumnosa uita.

Christianorũ suauis uita.

ſuaue eſt & onus meum leue. In ſumma, nulla deeſt uoluptas, ubi adeſt tranquilla conſcientia. Nulla non adeſt miſeria, ubi cruciat infelix conſcientia. Hæc iã plus quàm certa eſſe oportet. Quod ſi etiam dubitas, conſule eos, qui aliquando de medio Babylonis, conuerſi ſunt ad dominũ, & uel illorum experimẽto crede, nihil eſſe uitijs turbulentius triſtiusq́;, nihil uirtute expeditius, atq; hilarius. Verum age, fingito paria ſtipendia, pares labores, at quanto tamen optabilius militare ſub ſignis Chriſti, quàm ſub uexillis diaboli? Immò quãto optabilius affligi cum Chriſto, quã delitijs affluere cum diabolo? Iam uero non erit uelis & equis fugiendus dominus, non tantum turpiſſimus, uerumetiam duriſſimus & fallaciſſimus? qui tã iniquũ penſum exigit, qui tam futilia promittit, quibus ipſis nõ raro fruſtratur miſeros. Aut ſi præſtat? rurſus, ubi lubitũ eſt, tollit, ut maiore ægritudine amittant parta, quàm labore pepererint. Mercator poſteaquàm fasq́;, nefasq́;, cumulandæ rei ſtudio miſcuit, famam, uitam, animam mille periculis obiecit, ſi quidem bene ceciderit fortunæ alea, quid tandem aliud ſibi parauit, quàm miſeræ ſollicitudinis materiam, ut ſeruet cruciatum, ſi perdat. Si male, quid reliquum eſt, niſi ut bis fiat miſer, & quod re ſperata fruſtratus eſt, & quod tantum irriti laboris exhauſtum, non ſine dolore meminit? Nemo ad bonã mentem certo animo contendit, qui nõ peruenerit. Chriſtus

Cũ Chriſto affligi optabilius, q̃ delitiari cum diabolo.

Diaboli fallacia promiſſa.

Tutum lucrũ Chriſtiani.

stus ut non irridetur, ita nec irridet. Cogita & illud cum à mundo fugis ad Christum, nõ te relinquere, si qua commoda mundus habet, sed leuiora cũ potioribus commutare. Quis non oppido lubens argentum auro, silicem gemma cõmutauerit? Offenduntur amici, quid tum? Inuenies iucundiores. Carebis uoluptatibus? sed frueris internis, quæ sunt, uel suauiores, uel synceriores, uel certiores. Minuenda res, At crescũt opes illæ, quas neque tineæ demoliuntur, neq; tollunt fures. Desinis esse in pretio apud mundum? At probaris authore Christo. Places paucioribus, sed melioribus. Macrescit corpus, sed saginatur animus. Macrescit nitor cutis, sed enitescit decus animi. At si per cætera eodem modo accurreris, intelliges nihil, uel falsi boni relinqui mundo, quod non longe præstantiore compendio compensetur. Quod si qua sunt, quæ quanquàm non possunt, non uitiose desyderari, sine uitio, tamen possideri possunt, quod genus opinio popularis, fauor uulgi, gratia, authoritas, amici, honos uirtuti habitus, ferè fit, ut primum quærentibus regnũ Dei, ultro hæc omnia adijciãtur, id quod & promisit Christus, & Deus præstitit Solomoni. Fortuna plerumq; sequitur fugientes, fugit sequentes. Certe quicquid acciderit diligentibus, nihil non esse prosperum potest, quibus dispendia in compendium, flagella in solatium, opprobria in gloriam, cruciatus in uoluptatem, tristia in dulcia, mala uertuntur in bona.

Cõmutantur cõmoda mundi cũ potioribus.

Vitiose desyderata, quæ nõ uitiose possidentur, ut fauor populi.

Omnia bonis prospera.

Hanc igitur uiam dubitas capeßere, & illam relinquere cum tam iniqua sit collatio, immò tam nulla, Dei ad diabolum, spei ad spem, præmij ad præmiū, laboris ad laborem, solatij ad solatium?

CANON QVARTVS.

SEd ut certiore cursu queas ad felicitatem contendere, hæc tibi quarta sit regula, ut totius uitæ tuæ Christum, uelut unicum scopū præfigas, ad quē unum omnia studia, omnes conatus, omne otium, ac negocium conferas. Christum uero eße puta, non uocem inanem, sed nihil aliud, quam charitatem, simplicitatem, patientiam, puritatem, breuiter quicquid ille docuit, Diabolum nihil aliud intellige, quàm quicquid ab illis auocat. Ad Christum tendit, qui ad solam uirtutem fertur. Diabolo se mācipat, qui seruit uitijs. Simplex ergo sit oculus tuus, & totum corpus tuum luàdum erit: Ad solum Christum, tanquàm ad unicum & summū bonum spectet, ut nihil ames, nihil mireris, nihil expetas, nisi aut Christum, aut propter Christū. Nihil oderis, nihil horreas, nihil fugias, præter unā turpitudinē, aut propter turpitudinē: Ita fiet, ut quicqd egeris siue dormias, siue uigiles, siue edas, aut bibas, ipsi deniq; lusus tui. & otia, dicā audacius, immò & uitia quædā leuiora, in quæ nōnūquā ad uirtutē properātes incidimus, omnia tibi cedant in cumulum præmij. Quod si nequā erit oculus tuus, & aliò quàm

Christus sit scopus uitæ.

Christus quid.

Diabolus quid.

Pijs omnia, etiā uitia leuiora in cumulum præmij cedunt.

quàm ad Christum spectaris, etiam si qua recta feceris, infrugifera fuerint, aut etiam perniciosa. Vitium enim est, rem bonam non bene agere. Tum ad summi boni metam recta festinanti, quæcũque obiter occurrunt, eatenus sunt, aut reijcienda, aut aßumẽda, quatenus, cursum tuum aut adiuuant, aut impediunt. Earum rerum fermè triplex est ordo. Quædam enim ita sunt turpia, ut honesta eße non poßint, uelut ulcisci iniuriam, male uelle homini. Hæc semper aspernãda quantòuis etiã emolumento proposito, aut cruciatu. Nihil enim est, quod bonum uirum queat lædere, præter unam turpitudinem. Quædam è regione ita sunt honesta, ut turpia eße non poßint, Quod genus sunt bene uelle omnibus. Iuuare honestis rationibus amicos, odiße uitia, gaudere pijs sermonibus. Quædam uero media, ueluti ualetudo, forma, uires, facundia, eruditio, & his similia. Ex hoc igitur postremo genere rerum, nihil propter se expetendum, neq; magis, minúsue adhibendæ sunt, nisi quatenus cõducunt ad summam metam. Sunt enim & philosophis quidam fines imperfecti, ac medij, in quibus non oporteat cõsistere, quibusq; conueniat uti, non frui. Verum quæ media sunt, non eodem modo omnia, aut conferunt, aut officiunt ad Christum euntibus: Proinde pro momento quod habent, sunt aßumenda, aut repudiãda. Scientia plus affert adiumenti ad pietatem quam forma, aut uires corporis, aut opes. Et quanquàm omnis

Triplex ordo rerũ.

Turpes.

Honestæ.

Mediæ.

eruditio potest ad Christum referri, alia tamen alia, propiore uia conducit. Ab hoc fine mediorũ omnium utilitatem, aut inutilitatẽ metire. Literas amas, recte, si propter Christum. Sin ideo tantũ amas, ut scias, ibi consistis, unde gradũ facere oportebat. Quod si literas expetis, ut illis adiutus, Christum in arcanis literis latentẽ clarius perspicias, perspectũ ames, cognitum atq; amatum cõmunices, aut fruaris, accinge te ad studia literarũ. Verum non ultra, quàm ad bonam mentem arbitrere profuturas. Si tibi confidis, & ingens in Christo lucrum speras, perge tãquàm audax mercator, longius etiã in gentilium literis peregrinari, atq; Aegyptias opes ad dominici templi honestamentum conuertere. Sin metuis plus dispendij, quàm speras compendij, ad primã illam regulam redi: Nosce te ipsum, et tuo te modulo metire. Satius est minus sapere, & amare magis, quàm magis sapere, & non amare. Ergo scientia in medijs principatum obtinet: déinde sunt ualetudo, dotes ingenij, facundia, forma, uires, dignitas, gratia: authoritas, prosperitas, fama genus, amici, res familiaris. Horum unumquodq; ut proximo cursu ad uirtutem cõducet, ita maxime erit adhibendum: sed siquidem currentibus nobis offerantur. Sin minus, non erit tamẽ horum gratia à proposito cursu deflectendũ. Obuenit pecunia si nihil obstat ad bonam mentem, administra: para tibi amicos de mammona iniquitatis. Sin bonæ mentis times dispendium,

Literæ propter Christum amandæ.

Quatenus gentilium literæ legendæ.

Pecuniæ sic amãdæ

dium, contẽne damnoſum lucrũ, & uel Cratem illum Thebanum imitare, moleſtam ſarcinã in mare potius præcipita, quàm te retardet à Chriſto. Id erit tibi factu procliuius, ſi, quẽadmodũ diximus, aſſueris nihil mirari eorum quæ ſunt extra te, id eſt, quæ non pertinent ad hominẽ interiorem. Ita enim fiet, ut neq; inſoleſcas, ſi hæc contigerint, neq; diſcrucieris animo, ſi uel negata fuerint, uel erepta: quippe qui felicitatem tuã uno Chriſto metiris. Quod ſi citra tuum ſtudium contingunt, ſollicitior eſto: non ſecurior, id cogitans, datã tibi diuinitus uirtutis exercendæ materiã, ſed periculoſam. Quod ſi ſuſpectam habes fortunæ benignitatem Prometheũ imitare. Ne receperis doloſam pyxidem: & expeditus ac nudus ad unicũ illud bonum cõtende. Qui uero pecuniã, ut rem magnã, ingenti ſolicitudine expetunt, & in ea ſtatuunt præcipuũ uitæ præſidium, qui ſe beatos putant, ea incolumi, qui miſeros clamitant, cum perijt, ij nimirũ plures deos ſibi finxere. Aequaſti CHRISTO pecuniã, ſi ea te poteſt felicem, aut infelicem reddere. Quod dixi de pecunia, idem de honoribus, uoluptatibus, ualetudine: immò & de ipſa uita corporis accipe. Tanto ardore ad unum CHRISTVM ſcopum noſtrũ oportet eniti, ut horũ nihil uacet mgnopere curare, ſiue cũ dantur, ſiue cum tollũtur. Tempus enim breue eſt, ut ait Apoſtolus. Reliquũ eſt, ut qui utuntur hoc mũdo, ſint tanquàm non utentes, Hanc mentẽ (ſcio) mũdus ut ſtultam, ac

Fortunæ benignitas ſi ſuſpecta declinetur.

Nõ uacet de rebus medijs magnopere curam agere.

tam, ac male sanã ridet, uerum per hanc unã stulticiam, placuit Deo saluos facere credentes. Et quod stultum est Dei, sapientius est hominibus. Ad hanc itaq; regulã, quicquid & agis, exiges. Exerces artẽ recte: si sine fraude. Verum quo spectas? Vt alas familiã. At quorsum tibi familiam? Vt eam Christo lucrifacias? Bene curris. Ieiunas, pium quidem opus in spẽm. Sed quò refers tuũ ieiunium? Vt parcas penui, aut ut religiosior habearis? Nequã est oculus tuus. At ieiunas, ne in morbũ incurras. Cur morbũ metuis? Ne te priuet usu uoluptatũ. Vitiosus est oculus tuus. Sed ualere uis, ut studio sufficias. Studiũ uero, quo refers? Vt sacerdotiũ aliquod tibi pares. Sacerdotiũ quo animo ambis? Nempe ut tibi uiuas, non Christo. Aberrasti à signo quod Christianũ oportet ubiq; præfixũ habere. Sumis cibũ, ut ualeas corpore. Sed ideo ualere uis corpore, ut sanctis studijs, sanctis uigilijs sufficias, Scopum attigisti. Curas aũt ualetudinem, ne fias deformior, ne libidini non sufficias, à Christo excidisti, alium Deum tibi faciens. Sunt qui certos diuos, certis quibusdam colũt ceremonijs. Alius Christophorũ singulis salutat diebus, sed nõ nisi conspecta eius imagine, quò tandẽ spectans? Nempe huc, quod sibi persuaserit, sese eo die, à mala morte tutũ fore. Alius Rochum quendã adorat, sed cur? Quod illum credat pestem à corpore depellere. Alius Barbaræ, aut Georgio certas preculas admurmurat, ne in manus hostiũ ueniat.

Labor quando utilis.

Quod ieiunium sit superstitiosum.

Sumere cibum cum merito.

Supstitiosi cultus diuorũ Christophori. Rochi. Barbaræ, & Georgij.

Apoloniæ
Iob.
Hieron.

Diuersis natiōibus diuersi sūt dij auxiliares, & tutelares.

Proprie cōferūtur nostratia ad gentiū supersti=tionem.

Hic ieiunat Apoloniæ, ne doleant dentes. Ille uisit diui Iob simulachra, ut scabie careat. Nonnulli de lucro certam portionē pauperibus nuncupant, ne merces naufragio intercidant. Hieroni cæreolus accenditur, ut res quæ perijt recipiatur. In summa, ad hunc modum, quot res sunt quas uel timemus uel cupimus, totidem ijs diuos præfecimus. Qui & ipsi diuersis nationibus diuersi sunt, ut id apud Gallos ualeat Paulus, quod nostrates Hieron, neq; paßim id ualet Iacobus aut Ioannes, quod illo atq; illo loco. Quæ quidem pietas, nisi à respectu cōmodorum atq; incōmodorū corporaliū ad Christum referatur, adeo Christiana non est, ut non ita multū absit à superstitione eorum, qui quōdam Herculi decimā bonorum partē uouebant, ut ditescerent, aut Aesculapio gallum, ut à morbo reualescerent, aut qui Neptuno taurum cædebant, ut feliciter nauigarent. Nomina quidem cōmutata sunt, sed finis utrisq; communis. Oras Deum, ne tibi mors accidat præmatura, & non oras potius, ut tibi mentem meliorē largiatur, ut quocunq; loco te mors oppresserit, non offendat imparatū. Tu non cogitas de mutanda uita, & Deum rogas ne moriaris. Quid igitur oras? Nimirū ut quàm diutißime pecces, oras, diuitias, & nescis uti diuitijs. Nónne tuā ipsius perniciem oras? Oras bonā ualetudinē, & abuteris sanitate, nōne pietas tua impia est? Reclamabitur hoc loco protinus à quibusdā religiosulis, qui quæstum existimant

pietatem:

pietatem: & ut idē ait, per dulces quasdam benedicti ones seducūt corda innocentiū, uentri suo seruientes, non IESV Christo. Ergo ne inquient, tu uetas cultū sanctorū, in quibus Deus honoratur? Ego uero non tam dāno eos, qui hæc simplici quadā superstitione faciunt, quàm qui emolumentū suum secuti, ea quæ tolerabilia fortasse sunt pro summa & absoluta pietate efferunt, & suo cōmodo fouent imperitiā plebis, quā ne ego quidē omnino contēno: uerū non feram, ut media pro summis, minima pro maximis habeant. Laudabo quod à Rocho suo petāt incolumem uitā, si eam uitam consecrent Christo. Magis aūt laudabo, si nihil aliud orent, quā ut cum odio uitiorū, augeatur amor uirtutū. De moriendo, ac uiuēdo Deo in manū dent, dicantq; cū Paulo. Siue uiuimus, siue morimur, domino uiuimus, ac morimur. Perfectū erit, si dissolui cupiant, & esse cum Christo: si in morbis, damnis, reliquisq; fortunæ incōmodis, gloriā et gaudiū suum constituant, quod digni habeantur, qui uel hoc mō capiti suo conformētur. Ergo non tā reprehendendū istiusmodi facere, quā pernitiosum in eis consistere, atq; inniti. Tolero infirmitatē, sed cum Paulo uiā demonstro excellentiorē. Ad hanc regulā, si studia & actus oēs tuos excusseris, neq; usquàm cōstiteris in medijs, donec perueneris usque ad Christum, nec aberrabis unquàm à uia, neq; rem ullā in uita, aut facies, aut patieris, quæ tibi non uertatur in materiā pietatis.

Pro sūma pietate cultū sanctorū offerunt.

Pietas absolutior, q̄ uota plebeia cupiunt.

MILITIS CHRISTIANI CANON QVINTVS.

Perfecta pietas.

ADdamus & quintam regulam huic quasi subsidiariam, ut in hoc uno constituas perfectam pietatem, si coneris semper à rebus uisibilibus, quæ ferè uel imperfectæ, uel mediæ sunt, ad inuisibilia proficere, iuxta superiorem hominis diuisionē. Hoc præceptum adeo ad rem pertinet, ut eius siue neglectu, siue inscitia: plerique Christiani pro pijs sint superstitiosi, & præter cognomen Christi, non admodū absint à superstitione gentilium. Duos igitur quosdam mūdos imaginemur, alterum intelligibilem tantum, alterum uisibilem. Intelligibilem, quem & angelicum licebit appellare, in quo Deus cum beatis mentibus. Visibilem, cœlestes sphæras, & quod in his includitur: Tum hominē ueluti tertium quendam mūdum utriusque participem, uisibilis secundū corpus, inuisibilis secundum animā. In mundo uisibili quoniā peregrini sumus, nusquàm oportet conquiescere: sed quicquid occurrit sensibus, id apta quadam collatione, uel ad mundum angelicum, uel (quod est utilius) ad mores, & ad illi respondentem hominis partem, referre. Quod Sol hic uisibilis in mundo uisibili, id diuina mens in mundo intelligibili, & in ei cognata tui parte, puta spiritu. Quod illic Luna, hoc in illo cœtus angelorum, & animarum piarum, quàm uocant Ecclesiam triumphantem, hoc & in te spiritus.

Mundi intelligibilis secundum animā, inuisibilis secundū corpus particípat hō.

A rebus uisibilibus ad intelligibiles est assurgendum.

Quicquid

Quicquid agit mundus superior in sibi subiectã terram, hoc agit Deus in tuam animã. Occidit Sol, oritur, æstuat, temperatur, uiuificat, producit, maturat, attrahit, extenuat, purgat, durat, emollit, illustrat, serenat, exhilarat. Ergo quicquid in eo uides, immò quicquid in hoc craßiore mundo, qui constat ex elementis, quem nonnulli à reliquis distinxere: denique quicquid in craßiore tui parte, id assuescas ad Deum atque inuisibilem tui portionem referre. Ita fiet, ut quicquid usquàm sese sensibus obiecerit, id tibi fiat occasio pietatis. Cum delectat oculos corporeos, quoties Sol hic uisibilis, nouo lumine sese terris infundit, tu protinus cogita, quæ sit illa uoluptas cœlitum, quibus æternus ille Sol semper oritur: nec unquàm occidit, quantum illud gaudiũ puræ mentis, cui diuinum lumen irradiat. Atque admonente creatura uisibili: Ora uerbis Paulinis, ut qui dixit de tenebris lucem splendescere, ipse illucescat in corde tuo, ad illuminationem scientiæ claritatis Dei, in facie CHRISTI IESV. Repete consimiles locos è sacris libris, in quibus paßim gratia Spiritus diuini, lumini cõparatur. Tristis tibi nox ac tetra uidetur: animam cogita diuino lumine destitutam, ac uitijs caligantem. Et si quid noctis intra te deprehenderis, ora ut tibi exoriatur Sol iusticiæ. Sic aũt existima, adeo non esse nullas res inuisibiles, ut ea quæ uidentur, præ illis uix umbræ quædam sint, tenuẽ modo quandam imaginẽ illarum

Sol mens diuina.

Occasio pietatis tibi fiat, ex rebus sensibilibus.

Lumẽ gratia Dei dicitur.

noctis mystica pensio.

oculis repræsentantes. Proinde quicquid in corporeis rebus sensus, aut appetunt, aut horrent, idem cõueniet in internis spiritum longe magis amare, aut odisse. Arridet oculis decora species corporis. Cogita quàm honesta res sit species animæ. Insuaue quiddam uidetur, deformis uultus. Memento quàm odiosa res sit, mens uitijs deturpata. Atq; idem de reliquis facito. Est enim animæ, ut sua quædam uenustas, aut deformitas, qua uicissim Deo placet ac diabolo, similis simili, ita est illi, & sua quædam iuuenta, senecta, morbus, sanitas, mors, uita, paupertas, opulentia, uoluptas, dolor, bellũ, pax, frigus, calor, sitis, potus, fames, cibus: Breuiter quicquid sentitur in corpore, id intelligendum est in anima. Ergo in hoc est iter ad uitam spiritalem ac perfectam, si sensim assuescamus abduci ab ijs, quæ uere non sunt, sed partim apparẽt esse, quod non sunt, ut uoluptas turpis, honor mundi: Partim fluunt atq; in nihilum redire festinant, rapiamurq; ad illa quæ uere sunt æterna, incommutabilia, syncera. Id quod uidit & Socrates, uir nõ tã lingua, quàm uita philosophus: Ait enim ita demũ animam feliciter emigrare è corpore, si prius per philosophiam, mortem fuerit diligenter meditata, & multo ante per rerum corporalium contemptum, & spiritualium amorem, ac cõtemplationem assueuerit tanquàm à corpore abesse. Neque aliud est crux illa, ad quàm nos uocauit Christus, neq; aliud mors, qua nos capiti

Quicquid sentitur in corpore, id intelligitur in anima.

Natura turpis uoluptatis.

Anima, si fuerit mortem diligẽter meditata, feliciter emigrat.

Crux quid

Quid mors.

capiti commori uult Paulus, quemadmodum dicit & Propheta: Quoniam propter te mortificamur tota die: Aestimati sumus sicut oues occisionis, Et quod alijs uerbis scribit Apostolus: Quæ sursum sunt quærite, non quæ super terram: quæ sursum sunt sapite, quã ut ad res corporeas obstupescamus, & tãquàm insensibiles reddamur, ut tãto magis sapiamus in his quæ sunt spiritus, quãto magis in illis desipuerimus. Tãto uerius intus incipiamus uiuere, quãto minus ui xerimus foris. Deniq; ut dicam planius, eo minus nos moueãt res caducæ, quo magis cognitæ fuerint æternæ, hoc minus miremur umbraticas, quo magis suspicere cœperimus ueras. Ergo hæc regula semper ad manum habenda, necubi in rebus temporarijs restitemus, sed inde, ueluti gradu facto, ad spiritualium amorem, adhibita collatione, aßurgamus, aut præ his quæ sunt inuisibilia, id quod est uisibile contemnere incipiamus. Tolerabilior erit morbus corporis, si cogitaris eum remedium eße animæ. Minus eris sollicitus de ualetudine corporis, si totam curam ad tuendam animi ualetudinẽ conuerteris: Terret te mors corporis, multo magis formidanda mors animæ. Horres uenenum uisibile, quod perniciem adfert corpori, longe magis horrendum uirus, quod interimit animam. Cicuta uenenum corporis, at multo præsentius uenenum animæ uoluptas. Horrescis, exalbescis, metuens, ne te feriat fulmen, quod è nubibus emicat, &

In rebus temporarijs nõ sistas. et mala feres æquanimior.

quanto magis formidandum, ne ueniat in te fulmen inuisibile ira diuinæ, Ite maledicti in ignem æternũ? Rapit te uenustas corporis, cur nõ magis ardes eam speciem, quæ latet? In eã transfer amorem tuum, quæ perpetua est, quæ cœlestis, quæ incorrupta, & moderatius amabis formã caducam, & fugacem corporis. Oras ut compluatur ager, ne sitiat, magis ora, ut Deus compluet mentem tuam, ne à uirtutũ fruge sterilescat. Magna cura resarcis dispendiũ rei pecuniariæ, maxima cura resarcienda iactura mentis. Prospicis in senectã, ne quid desit corpori, & non consulendũ, ne quid desit animo? Atq; hoc quidem faciendum in his rebus, quæ quotidie sunt obuiæ sensibus nostris, atque eos, pro uarietate speciei, uarie afficiunt, spe, metu, amore, odio, dolore, uoluptate. Idem obseruandum in omnibus literis, quæ ex simplici sensu & mysterio tanquã corpore atq; animo cõstant, ut contempta litera, ad mysteriũ potissimum spectes. Cuiusmodi sunt literæ poëtarum omnium & ex philosophis Platonicorũ: Maxime uero diuinæ scripturæ, quæ ferè Silenis illis Alcibiadeis similes, sub tectorio sordido, ac penè ridiculo, merũ numẽ claudunt. Alióqui si sine allegoria legeris. Adæ simulachrum de argilla uda formatum, eiq; inspiratã animam, Euã de costa subductã, interdictum, ne de ligno ederent. Serpentẽ suasorem, Deum inambulantem ad aurã, conscios latitantes, Angelum cum romphæa uersatili foribus Paradisi

Mysteriũ in literis omnibus spectetur. Scriptura sacra. Silenus est Alcibiadis

radisi additum, ne eiectis pateret reditus, breuiter totam orbis conditi historiã, si nihil ultrà superficiem quæsieris, non uideo, quid ita multo magis operæpretium sis facturus, quàm si cantaueris luteum simulachrum Promethei, ignem dolo subductũ, eum simulachro inditum, lutũ animasse. Immò fortasse plusculo fructu legetur fabula Poëtica cum allegoria, quàm narratio sacrorũ librorũ, si consistas in cortice. Si te legentem admonet fabula Gigantum, non esse pugnãdum cum superis, aut abstinendum esse ab ijs studijs, à quibus natura abhorret, adijciendum animum ad ea (modo honesta sint) ad quæ natura propensior es, uti ne coniugio te impedias, si tuis moribus cœlibatus magis conuenit: Rursum ne cœlibatui te addicas, si coniugio uideris utilior: ferè enĩ infeliciter euenire solẽt, quæ tentes inuita Minerua. Si te Circes pocula docent, homines uoluptatibus tanquã ueneficijs dementari, uertiq; prorsus ex hominibus in pecudes. Si Tantalus sitiẽs, miserrimum esse, opibus congestis inhiantem, uti nõ audere. Si Sisyphi saxum, laboriosam, & miseram esse ambitionem. Si Herculis labores admonent, honestis studijs, & industria infatigata parari cœlũ. nónne hoc discis in fabula, quod præcipiũt Philosophi, & theologi uitæ magistri? At si citrà allegoriã legeris, Infantes in utero colluctantes, uendita pulmento primogenita, benedictionẽ patris dolo præreptam, Goliad funda Dauid ictũ, Sampsoni dera=

Gigãtum fabula.

Pocula. Circes.

Tantalus sitiens

Sysiphi saxum.

Herculis labores.

Citra allegoriã sterilis est scriptura.

ni derasum capillum, non ita magni refert, quàm si Poëticum legas figmentũ. Quid interest, regũ aut iudicum libros legas, an Liuianam historiam, modo in neutra spectes allegoriam? Nam in illa multa insunt, quæ mores cõmunes emendent, in hac nõnulla etiam absurda in speciem, & quæ summa cute intellecta, moribus officiãt? Veluti latrociniũ Dauid: Adulteriũ homicidio emptum: Sampson perdite amans: Furtiuus filiarum cum Loth concubitus, atq; id genus alia mille. Proinde ubiq; contempta carne scripturæ, maxime ueteris testamenti, spiritus mysticum rimari cõueniet. Hoc tibi sapiet manna, quod palato tecum attuleris. Sed in eruendis mysterijs, non oportet animi tui coniecturas sequi, uerum cognoscenda ratio, & uelut ars quædam, quàm tradit Dionysius quidam, in libro de diuinis nominibus: & diuus Augustinus in opere de doctrina Christiana. Paulus autem Apostolus post Christum fontes quosdam aperuit allegoriarum: Quem secutus Origenes, in hac parte theologiæ facile principatũ obtinet. Eam uero nostri theologi, aut aspernantur ferè, aut oppido quàm frigide tractant, in acumine disserendi ueteribus uel pares, uel superiores, in huius muneris tractatione, ne conferendi quidem cum istis, idq; duabus potissimum (ut conijcio) de caussis. Altera, quod non potest non frigere mysteriũ, quod nõ eloquentiæ uiribus, ac dicẽdi lepore quodam condiatur, qua in re præcelluerũt ueteres,

In literis sacris nõnulla etiã absurda in speciẽ.

Artem mysteria tractanda.

Theologi aut negligunt allegorias, aut frigide tractãt.

teres, nos ne attingimus quidem. Alter, quod uno Aristotele contenti, Platonicos & Pythagoricos arcent à ludis. At hos posteriores præfert Augustinus, non solum quod plerasq; sententias habent admodũ consentaneas nostræ religioni, uerumetiam quod ipsum dictionis genus figuratum, ut diximus, & allegorijs frequens, propius accedit ad sermonem sacræ scripturæ. Non igitur mirum si commodius tractauerũt allegorias theologicas, qui dicendi copia, rem quãlibet, etiam ieiunam ac frigidam, locupletare, & conuestire poterant, tum qui omnis antiquitatis doctißimi, quod in mysterijs diuinis erat faciendum, id fuerant olim in Poëtis & Platonicis libris meditati. Horum igitur cõmentationes te malo euoluere, utpote qui non scholasticam concertationem, sed ad bonam mentem te instituam, Quod si non aßequeris mysterium, memineris tamen subeße: quod quidẽ uel incognitũ sperare præstabilius est, quã in litera occidente conquiescere. Neq; id modo in ueteri testamento, uerumetiã in nouo. Habet Euangeliũ carnẽ suam, habet & spiritũ. Nam etiã si detractũ est uelum à facie Mosi, tamen adhuc Paulus uidet per speculum & in ænigmate. Et ut apud Ioannẽ ipse dixit Christus: Caro nõ prodest quicquã, spiritus est qui uiuificat. Mihi quidem religio fuißet dicere, nõ prodest quicquã, satis fuerat futurum, caro nonnihil prodest, sed multo amplius spiritus. Nunc ipsa dixit ueritas: nõ prodest quicquã.

Vno Aristotele cõtenti sunt.

Veteres ob eloquẽtiã cõmodε tractarũt allegorias.

Euangelium habet suã carnẽ & spiritũ

quicquã. Adeóq; nõ prodest, ut iuxtà Paulũ mortifera sit, nisi ad spiritum referatur. Alióqui uel hoc utilis est caro, quod infirmitatẽ, quasi gradibus quibusdam ducit ad spiritum. Corpus sine spiritu nõ potest subsistere, spiritus corpore nihil æget. Quod si Christo authore tãta res est spiritus, ut sola uiuificet, huc tendendũ, ut in omnibus literis, omnibus actibus, spiritum respiciamus, non carnem. Et si quis obseruauerit, animaduertet hoc unum esse, quo nos uocant inter Prophetas præcipuus Esaias, inter Apostolos Paulus, qui nulla penè Epistola non hoc agit, non inculcat, nihil fidẽdum eße carni, in spiritu eße uitam, libertatem, lumen, adoptionẽ, & fructus illos optabiles, quos enumerat. Carnem ubiq; cõtemnit, dãnat, dißuadet. Attende, & deprehendes paßim hoc idem agere præceptorem nostrum Iesum, dum in tollendo de puteo asino, in illuminando cæco, in confricandis aristis, in non lotis manibus, in conuiuijs peccatorum, in parabola pharisæi & publicani, in ieiunijs, in fratribus secundum carnem, in gloria Iudæorum, quod eßent filij Abrahæ, in muneribus offerẽdis, in precationibus, in philacterijs dilatatis, multisq; similibus locis contemnit carnem legis, & superstitionẽ eorum, qui malebant eße Iudæi in manifesto, quàm in occulto. Et cum dicit mulierculæ Samaritanæ: Mulier, crede mihi, quia uenit hora, quando neq; in monte hoc, neq; in Hierosolymis adorabitis patrẽ. sed uenit hora,

Paulus à carne ad spiritum. Item & Christus paßim prouocat.

nit hora, & nūc est, cū ueri adoratores, adorabūt patrem in spiritu & ueritate. Nā & pater tales quærit, qui adorēt eum. Spiritus est Deus, & eos qui adorāt eū, in spiritu & ueritate oportet adorare. Idem facto significauit, cū in nuptijs aquā frigidæ & insipidæ literæ uertit in uinum spiritus, ad uitæ usq; cōtemptū, animas inebriās spiritales. Et ne magnū putes, quod ista cōtempsit Christus, quæ modo cōmemorauimus. Immò contempsit & carnis suæ manducationem, & sanguinis potum, nisi & spiritaliter edatur atq; bibatur. Quibus enim putas ista locutus est, Caro nō prodest quicquàm. Spiritus est qui uiuificat? Nempe nō ijs, qui Euāgelio de collo suspenso, aut cruce ærea, se tutos ab omni malo putant, idq; perfectam religionē existimant, sed quibus summū mysteriū, de sumendo corpore suo aperuerat. Si res tanta nihil est, immò si pernitiosa, quid est cur ullis alijs rebus carnalibus fidamus, nisi adsit spiritus. Tu forte quotidie sacrificas & tibi uiuis, neq; ad te pertinent incōmoda proximi tui: Adhuc in carne es sacramenti. Verū si sacrificās das operam id eße quod illa sumptio significat, puta idē spiritus cū spiritu Christi, idē corpus cū corpore Christi, uiuū membrū Ecclesiæ. Si nihil amas nisi in Christo, si omnia tua bona putas omnibus eße cōmunia, si omnium incōmoda tibi perinde ut tua dolent, ita demum magno fructu sacrificas, nempe quia spiritaliter. Si te sentis in Christū quodammodo transfigurari, &

Facto nos auocat Christus à carne.

Euangelium collo suspendere superstitiosum.

Quid spiritaliter sumere corpus Christi.

Numerãt sacra qui bus quoq; die adfue rint.

rari & iam minus, minusq; in teipso uiuere, spiritui gratias age, qui solus uiuificat. Multi quot quóque die sacris adfuerint, numerare solent atq; hac re tanquã maxima freti, quasi iam nihil præterea debeant Christo, ita tẽplis egreßi, ad pristinos mores redeũt.

Peragatur in te qd' in sacro repræsentatur oculis.

Quod carnẽ pietatis amplectuntur, laudo. quod illic cõsistunt, nõ laudo. peragatur in te, quod illic oculis repræsentatur: Repræsentatur mors capitis. Excute te intus in sinu, quod aiũt, quã propè tu mortuus mũdo. Quod si te totũ adhuc poßidẽt, ira, ambitio, cupiditas, uoluptas, inuidia, etiam si cõtingas altare, procul tamẽ abes à sacro. Occisus est pro te Christus, macta & tu pecudes istas. Sacrifica temetipsum illi, qui pro te semet immolauit patri. Hæc si ne cogitas qdẽ, & in illo confidis, odit Deus pinguem tuam & crassam religionem.

Qui sunt pingues & craßi Christiani

Baptizatus es, ne protinus te Christianũ putes: Mens tota nihil nisi mundũ sapit. In manifesto Christianus es, in occulto gentili gentilior. Cur ita, Quia corpus sacramẽti tenes, spiritu uacas: Ablutũ est corpus, quid refert, dum animus manet inquinatus? Sale contacta est caro, qd tũ, si insulsus manet animus? Vnctum est corpus, at inunctus animus.

Aspersio aquæ consecratæ.

Sin cõsepultus es Christo intus, & iam cũ eo in nouitate uitæ meditaris ambulare, agnosco Christianum.

Contactus Reliquiarũ utilis

Aspergeris aquula consecrata, quorsum attinet, modo tu internas sordes non abstergas ab animo? Veneraris diuos, gaudes eorum reliquias contingere. Sed contem-

contemnis, quod illi reliquerunt optimum, puta uitæ puræ exempla. Nullus cultus gratior Mariæ, quã si Mariæ humilitatem imiteris: Nulla religio sanctis acceptior, magisq; propria, quàm si uirtutem illorũ exprimere labores. Vis tibi demereri Petrum aut Paulum? Alterius fidem, Alterius imitare charitatem, & plus feceris, quàm si decies Romã cursitaris. Vis summo honore Franciscũ afficere? Elatus es, admirator pecuniæ es, contentiosus es: Largire hoc diuo? Compesce animos, & exemplo Francisci, esto modestior: cõtemne sordidum lucrum, & inhia bonis animi. Remitte contentionem, & uince in bono malum. Istum honorem pluris faciet diuus ille, quàm si centum illi cæreos accenderis. Magnum quiddam putas, si Francisci cucullo obuolutus, sepulchro ĩferaris. Nihil proderit uestis similis mortuo tibi, si mores fuerunt dissimiles uiuo. Et quãquàm uniuersæ pietatis exemplar à Christo commodissime petitur, tamẽ si Christi cultus in sanctis eius te impendio delectat, Christum facito in sanctis imiteris, & ad singulorum honorem, singula uitia mutare, aut singulas uirtutes amplecti stude. Hoc si accesserit, iam & illa quæ foris fiunt, non improbabo. Summa ueneratione complecteris cineres Pauli, non damno, si sibi constat tua religio. Si ueneraris cinerem mutum, & mutuum, & uiuam illius imaginem adhuc loquentem, ac tanquam spirantẽ quæ in illius literis superest, negligis, nonne præ-

Diuorum cultus uerus.

Imitemur in sanctis Christum.

Viuã imaginẽ, quã cineres Pauli potius ueneremur.

quæ in literis eius superest, posterá est tua religio? Adoras oßa Pauli in loculis cõdita, non adoras mẽtem Pauli, in scriptis latẽtem? Magnificis fragmentum corporis, per uitrum perspicuum & non miraris totum animum Pauli per literas pellucentem? Cineres colis, ad quos nõnunquã uitia tollũtur corporũ, cur non literas magis, quibus uitia sanantur animarum? Signa ista mirentur fideles, q̃bus data sunt, tu fidelis libros illius amplectere, ut qui non diffidis Deũ omnia poße, discas illũ super omnia diligere. Honoras imaginem uultus Christi saxo, lignóue deformatam, aut fucatã coloribus, multo religiosius honoranda mentis illius imago, quæ spiritus ßancti artificio, expreßa est literis Euangelicis.

Expreßißima Christi imago, in Euãgelio.

Nullus Apelles sic effingit penicillo liniamẽta figuramq́; corporis, ut in oratione cuiusq́; relucet imago mentis, præsertim in Christo, qui cũ eßet summa simplicitas ueritasq́;, nihil omnino poterat eße dißimilitudinis, inter archetipum diuini pectoris, et inde ductã imaginẽ sermonis. Vt nihil patri similius, quã filius, patris uerbũ, ex intimo illius corde promanãs, ita Christo nihil similius, quàm Christi uerbũ, de pectoris illius sanctißimi adytis redditum. Et hanc imaginem non miraris, non adoras, non oculis pijs collustras, non animo amplecteris? Tam sanctas, tam efficaces habes domini tui reliquias, et his neglectis, mu[lto] quæris alieniora? Attonitus spectas tunicam aut su[]dariũ quod fertur Christi, & somniculosus legis ora[]cul[]

cula Christi? Maximo maius eße credis, quod crucis portiunculã domi poßides. At istud nihil est præ illo si mysteriũ crucis in pectore censitũ gestes. Alióqui si ista faciũt religiosum, qd religiosius Iudæis, quorũ impijßimi plerique, Iesum tamẽ in carne uiuentẽ oculis uiderũt, auribus audierũt, manibus cõtrectarunt? Quid Iuda fœlicius, qui ore os diuinum preßit? Adeo sine spiritu nõ prodest caro quicquam, ut ne uirgini quidem matri profuturũ fuerit, quod eum de sua carne genuit, nisi & spiritu spiritũ illius cõcepißet. Maximũ hoc, sed audi maius. Apostoli donec corporeo Christi cõtubernio fruerentur, nónne legis quã fuerint imbecilles, quã pingue quiddã adhuc sapuerint? Quis aliud ad absolutã salutem desyderaret, quàm tã diuturnum Dei atque hominis conuictum? Et tamen post ædita miracula, post tot annis exhibitam diuini oris doctrinã post argumẽta resuscitati, nónne suprema hora iam recipiendus in cœlum, exprobrat eis incredulitatem illorũ? Quid igitur in caußa? Nẽpe obstabat caro Christi, atque inde est quod ille dicit, Nisi ego abiero, paracletus non ueniet. Expedit uobis ut ego uadam. Christi corporea præsentia inutilis ad salutẽ, & in ulla præterea re corporali, audebimus perfectam pietatem statuere? Paulus uiderat Christũ in carne. Quid hoc maius eße putas? At ille contemnit dicens. Etsi Christum, inquit, nouimus carne, sed iam nũc nõ nouimus. Quare nõ nouerat?

Adorat crucẽ, qui mysteriũ crucis ĩ pectore gesta.

Apostoli Christo præsente semp uacil labant fide.

In nulla re corporali perfecta pietas.

Sanctorũ & imaginũ inepta adoratio maxĩa pestis Christianismi.

quia profecerat ad meliora charismata spiritus. Verbosius fortè hæc disputo, quã conueniat ei, qui regulas tradit. Verũ id eo facio accuratius, neq; sine graui caussa, quod re ipsa cõpertum habeam, hunc errorem cõmunem esse pestem totius Christianismi, quæ uel hoc grauiorem perniciem adfert, quod specie quidem pietati proxima est. Nulla enim periculosiora uitia, quã quæ uirtutẽ imitãtur. Nã præterquã quod bonis etiam, lubricus in ea lapsus est, nulla difficilius corrigũtur, propterea quod uulgus imperitũ, religionem uiolari credit, dum istiusmodi reprehenduntur. Reclamet illico mundus, & oblatrent clamosi quidã concionatores, qui ista libenter intus canunt, uidelicet non ad Christũ, sed ad suũ cõpendium respicientes: Ob quorũ uel imperitã superstitionem, uel fictã pietatem, sæpius mihi testandũ est, me nequaquã taxare corporales ceremonias Christianorum & studia simpliciũ, præsertim ea quæ Ecclesiastica cõprobauit authoritas. Sunt enim nonnunquã tum indicia, tum adminicula pietatis. Quæ quoniam ferè necessaria sunt infantibus in Christo: donec grandescãt, & occurrant in uirum perfectum, tamen ne à perfectis quidẽ cõuenit fastidiri, ne exemplo lædãtur infirmi. Quod facis probò, si modo finis uitiosus non sit, tum si ibi non figis metam, unde gradũ factum oportebat ad saluti propiora. Verũ Christum uisibilibus rebus, ob uisibilia colere, & in his fastigium religionis ponere,

Nõ taxat corporales ceremonias.

Perfecti nõ fastidiant ceremonias.

Ne sistas

nere, hinc sibi placere, hinc alios damnare, his instu= pescere, atque adeo immori, & (ut semel dicam) his ipsis à Christo auocari, quæ ad hoc tantum adhiben= tur, ut ad eũ conducãt, hoc est nimirũ à lege Euange lij, quæ spiritalis est, desciscere, & in Iudaismũ quen dam recidere, neq; minus fortè periculosum, quàm si ne hac superstitione, magnis & apertis animi uitijs laborare. Capitalior hic quidẽ morbus: Esto. sed ille insanabilior: Quantum ubiq; sudauit præcipuus ille spiritus aßertor Paulus, ut Iudæos à fiducia operum abductos, ad ea quæ sunt spiritalia promoueat? Atq; huc denuo uulgus Christianorum uideo reuolutum. Quid autem dixi uulgus? Ferendũ hoc, nisi & sacer= dotum, & doctorũ bonã partem: Deniq; greges eo= rum, qui spiritalem uitã uocabulo & cultu profiten= tur, penè totos hic error occupaßet. Si sal infatuatũ est, unde salientur cæteri? Pudet me referre, quãta su perstitione pleriq; istorum obseruent ceremoniolas quasdam ab homunculis, nõ tamen hoc animo institu tas, quanto odio easdem ab alijs flagitent, quanta se= curitate his fidant, quanta temeritate alios iudicent quãta cõtentione tueantur. His factis suis cœlũ debe= ri putant, in quibus si quando occaluerint, iam Pauli atque Antonij sibi uidẽtur. Incipiunt magno superci lio alienæ uitæ censuram exercere, ad imperitorum (ut ait Comicus) regulam illam, ut nihil nisi quod faciunt ipsi, rectum putent. Cæterum ubi in suo in=

in ceremo nijs: alio qui reci dis in quẽ dam Iu= daismum.

Ad fiduciã operũ re uoluti su mus, etiã qui uideri uolumus spiritales.

Ceremo niosi oẽs dijudicant impuden= tius.

At ipsi nihil Christi tenent.

Vitia ceremoniosorum.

stituto consenuerũt, uidebis eos nihil adhuc Christi sapere, sed anĩales ac tristibus quibusdam uitijs madentes, in cõuictu morosos, ac uix etiam sibi tolerabiles, charitate frigidos, ira feruidos, odio ptinaces, lingua uirulentos, in exercendis simultatibus inuictos, pro re quauis nihili depugnare paratos, adeoq; alienos à perfectione Christi, ut ne cõmunibus quidem uirtutibus sint præditi, quas etiã Ethnicis, uel ratio natura insita, uel usus uitæ, uel Philosophorum præcepta parant. Indociles, intractabiles, rixosos, uoluptatũ auidos, ad uerba diuina nauseabundos, nulli cõmodos, de alijs male suspicaces, sibi blandientes. Huccine tot annorũ laboribus deniq; peruentũ est, ut peßimus sis, et optimus tibi uideare, ut pro Christiano sis Iudæus, mutis tantũ elementis seruiens, ut gloriã habeas non in occulto apud Deum, sed in manifesto apud homines? Quod si in spiritu ambulasti, non in carne, ubi fructus spiritus? ubi charitas? ubi gaudiũ illud animi? pax erga oẽs? ubi patientia? longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas, ubi Christi imago in tuis moribus? Non sum inquis, scortator, non fur, non sacrilegus: & obseruo quæ sum professus: At quid est hoc aliud, quã non sum sicut cæteri homines, raptores, adulteri: & ieiuno bis in sabbato? Malo malo publicanũ humilem & misericordiã implorantem, quã istud iustorum genus, sua benefacta cõmemorantium. Quid autẽ profeßus es? an ne fa=

Qui fructus spũs non habet in carne ambulat.

Hypocrisis religiosorum.

an ne faceres quod olim in Baptiſmo iuraſti, te Chriſtianũ, hoc eſt ſpiritalẽ, non Iudæum futurum? Quippe qui propter traditiunculas hominũ transgrederis mandata Dei. An non Chriſtianiſmus eſt uita ſpiritalis? Audi Paulum Romanis loquentẽ: Nihil ergo damnationis eſt his, qui ſunt in Chriſto IESV, qui non ſecundũ carnem ambulant. Lex enim ſpiritus uitæ in Chriſto IESV, liberauit me à lege peccati & mortis. Nam quod impoßibile erat legi, quæ ĩfirmabatur per carnẽ, Deus filium ſuũ mittẽs in ſimilitudinẽ carnis peccati, & de peccato damnauit peccatũ in carne, ut iuſtificatio legis impleretur in nobis, qui non ſecundũ carnẽ ambulamus, ſed ſecundũ ſpiritum. Qui enim in carne ſunt, quæ carnis ſunt ſapiunt, qui uero in ſpiritu ſunt: quæ ſpiritus ſunt ſentiunt. Nam prudentia carnis, mors eſt, prudentia aũt ſpiritus, uita et pax. Quoniã ſapientia carnis: inimica eſt Deo, Legi enim Dei non eſt ſubiecta, nec enĩ poteſt. Qui aũt in carne ſunt, Deo placere non poſſunt. Quid dici poterat plenius? quid apertius? Verũ hæc nihil ad ſe pertinere putant homĩes, ad ſuis blandiendũ uitijs arguti, ad aliena carpenda præcipites: & quod Paulus dixit de ſecundum carnem ambulando, in adulteros modo & ſcortatores referunt, quod de ſapientia carnis, quæ inimica eſt Deo, in eos detorquent, qui literaturam ſæcularem (quam uocant) didicerunt. In utróque ſibi plaudunt, quod neque adulteri ſunt, &

Chriſtianiſmus eſt traditio ſpiritalis.

Notat perverſam theologorũ expoſitionem, ſuper uerbis Pauli.

omnium literarum egregie indocti. Cæterũ in ſpiritu uiuere, nihil aliud eſſe ſomniãt, q̃ facere ſcilicet, quod faciunt ipſi: Qui ſi linguam Paulinam tam diligẽter obſeruaſſent, quàm fortiter contemnunt Ciceronianam, intelligerent nimirum Apoſtolum uocare carnem, id quod uiſibile eſt, ſpiritum quod inuiſibile. Docet autem ubiq; uiſibilia oportere ſeruire inuiſibilibus, non cõtrà inuiſibilia uiſibilibus. Tu præpoſtere ad iſta Chriſtum accommodas, quæ conueniebat ad Chriſtum applicari. An teſtimonium flagitas, carnis uocabulum, non tantũ ad libidinem aut luxum pertinere? Accipe quod idem Apoſtolus hoc ipſum (quod ſemper) agens, ſcribit Coloſſenſibus. Nemo uos ſeducat: uolens in humilitate & religione Angelorũ, quæ nõ uidit, ambulans fruſtra, inflatus ſenſu carnis ſuæ, & nõ tenens caput, id eſt Chriſtum, ex quo totũ corpus per nexus & cõiunctiones ſumminiſtratum, & conſtructum, creſcit in augmentum Dei. Et ne quid dubites eum loqui, de ijs, qui ceremonijs quibuſdam corporalibus freti, aliorum ſpiritalibus obſtrepũt ſtudijs. Attende quod ſequitur. Si ergo mortui eſtis cum Chriſto, ab elemẽtis huius mundi, quid adhuc tanquã uiuentes mundo decernitis? Ab his igitur nos auocãs paulo poſt. Igitur (inquit) ſi conſurrexiſtis cũ Chriſto, quæ ſurſum ſunt quærite, ubi Chriſtus eſt ĩ dextera Dei ſedens, quæ ſurſum ſunt ſapite, nõ quæ ſuper terram. Deinde ſpiritalis uitæ præcepta tradens, q̃d tandem

Quid paulo ſit, caro et ſpiritus.

Senſus carnis.

Spiritalis

tandē monet? Num ut his aut his ceremonijs utamur, num ut sic aut sic uestiamur? ut his, aut his cibis uicti= temus, ut tantum psalmorū exhauriamus? Nihil ho= rum. Quid igitur? Mortificate, inquit, membra ue= stra, quæ sunt super terram, fornicationem, immun= diciam, libidinem, concupiscentiam malam, & aua= ritiā, quæ ē idolorū seruitus. Ac paulo post: Nūc aūt deponite & uos omnia, irā, indignationē, malitiam. pauloq; inferius. Expoliantes uos ueterē hominē cū actibus suis, & induētes nouū, eum qui renouatur in agnitionem Dei, secundū imaginem eius qui creauit eum. Quis est autem uetus homo? Nempe Adam ille de terra terrenus, cuius conuersatio est in terra, non in cœlis, Terrā intellige, quicquid uisibile, eoq; tem= porarium. Quis nouus homo? Nempe de cœlo cœle= stis. Cœlum accipe, quicquid inuisibile, eoq; æternū. Postremo, ne Iudaico more certis quibusdam obser= uationibus, tanquā magicis ceremonijs Deum deme reri uelimus, docet eatenus opera nostra grata esse Deo, quatenus ad charitatē referūtur, indidem pro= fecta. Super omnia autem hæc inquiens. Charitatem habete, quod est uinculum perfectionis. Et pax Dei Christi exultet in cordibus uestris, in qua & uocati estis in uno corpore, Dabo argumentum euidentius. Ad Galatas scribens, sæpe carnē, sæpe spiritum no= minat, quos nō tantum à libidine uocat ad castimoni am, sed à Iudaismo & operum fiducia, in quam erant

uitæ præ cepta, nō in nouis hominum statutis.

Vetus homo.

Charitas est ratio demerēdi deū, nō ce remoniæ tanquam magicæ.

à pseudapostolis inducti, conatur retrahere. Hic igitur opera carnis recensens, uide quæ uitia commemoret. Manifesta sunt autem opera carnis, quæ sunt fornicatio, immundicia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, ueneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dißensiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comesatiões, & his similia. Neq; multo post. Si spiritu uiuimus, spiritu ambulemus. Deinde quasi pestem, spiritui infestam indicans, addit. Nõ efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes. De fructibus arbor cognoscitur. Quod uigilias, quod ieiunia, quod silentia, quod preculas, quod reliquas id genus obseruationes non præteris, nihil moror. In spiritu non credam eße, nisi uidero fructus spiritus. In carne eße cur non affirmem, cum post sæcularem penè istarum rerum exercitationem adhuc in te deprehendam opera carnis? Inuidentiam plus quàm muliebrem, Iracundiam & ferocitatem militarem, rixandi nunquam satiatam libidinem, rabiosam maledicentiam, uiperium linguæ obtrectatricis uenenum, animum tumidum, ceruicẽ præfractã, lubricã fidem, uanitatẽ, fictionem, aßentationem? Tu fratrem in cibo aut potu, cultúue iudicas. At Paulus te iudicat ex factis tuis. An hoc te à carnalibus mũdanis separat, quod tu leuioribus quidem in rebus, sed ijsdem tamen uitijs laboras? Nũ turpior est, qui ob hæreditatẽ interceptã, ob uitiatã filiam, ob

Pestis spiritui infesta præter corpalia uitia.

Post oẽs obserua tiões statutorũ religiõis, sine fructu spiritus, ĩ carne es.

Inimicitias de rebus leuißimis suscipiunt.

liam, ob læsum parentē, ob magistratū, ob principis gratiā, iras, inimicitias, æmulatiões suscipit, quàm tu qui (pudet dicere) quā de nihilo, multo hæc omnia facis acerbius? Caussa peccandi leuior nō eleuat crimē, sed exaggerat: Neq; refert in quanto pecces, modo pari affectu. Immò refert adeo, hoc enim quisq; sceleratior est, quo minore momēto ab honesto abducitur. Non ego nunc loquor de his monachis, quorū mores & mundus detestatur. Sed de his quos uulgus miratur, non ut homines, sed ut angelos. Quos ipsos tamē offendi nō oportet hoc sermōe, qui uitia notat non homines. Quod si boni uiri sunt, gaudeant etiā à quocūq; admoneri in his, quæ ad salutē pertinēt. Neq; clam me est, inter eos esse plurimos, qui literis & ingenio adiuti, spiritus mysteria degustarūt. Sed (quod ait Liuius) ferè fit ut maior pars uincat meliorē. Cæterū si uerum fateri fas est, nōne uidemus arctißimū quodq; monachorū genus, fastigiū religionis, aut in ceremonijs, aut in certa lege psalmorū, aut in corporū labore ponere? Quos si quis excutiat, atq; de spiritalibus percontetur, uix perpaucos īuenerit, qui nō in carne ambulent. Et hinc ista tanta animorū infirmitas, illic trepidantiū, ubi timor nō est, illic oscitantiū, ubi summū est periculū. Hinc illa perpetua in Christo infantia, ut nequid dicam grauius, quod præposteri rerum æstimatores, ea facimus plurimi, quæ sola nihili sunt, ijs neglectis, quæ sola sufficiunt; semper sub pædagogis

Orat ne offendantur monachi hoc sermone.

In qbus rebus falso ponūt fastigium religionis.

Incōmoda carnalium ob opera carnalia monachorum.

pædagogis agentes, semper sub iugo, nec unquam ad libertatẽ spiritus aspirantes, nunquã ad amplitudinẽ charitatis crescentes. Cum clamet Paulus ad Galatas, State, & nolite iterum iugo seruitutis contineri. Atque alio loco. Itáque lex pædagogus noster fuit in Christo, ut ex fide iustificemur. At ubi uenit fides, iã non sumus sub pædagogo. Omnes enim filij Dei estis per fidem, quæ est in Christo Iesu. Neq; multo inferius. Ita & nos cum essemus paruuli, sub elementis mũdi eramus seruientes. At ubi uenit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factum ex muliere, factũ sub lege, ut eos qui sub lege erãt, redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus. Quoniam aũt estis filij Dei, misit Deus spiritum filij sui in corda uestra, clamantem: Abba, pater. Itáq; iam non est seruus, sed filius. Iterum alibi: Vos enim in libertatem uocati estis fratres, tantũ ne libertatem in occasionem detis carnis, sed per charitatẽ spiritus, seruite inuicẽ. Omnis enim lex in uno sermone impletur. Diliges proximũ tuum sicut teipsum. Quod si inuicem mordetis & comeditis, uidete ne ab inuicem consumamini. Rursum ad Romanos: Non enim accepistis spiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamamus: Abba pater: Eodem pertinet & illud quod Timothæo scribens: Exerce autem (inquit) teipsum ad pietatẽ. Nam corporalis exercitatio, ad modicum utilis est, pietas ad omnia est utilis. Et ad Corinthios: Dominus spiritus

Crescẽdũ est ad amplitudinẽ charitatis.

est. Vbi

est. Vbi autem spiritus, ibi libertas. Sed quid nos unū, aut alterum locum referimus? Totus in hoc est Paulus, ut caro quæ cōtentiosa est cōtemnatur, & in spiritu, qui charitatis & libertatis est author, nos cōstituat. Indiuiduæ enim inter se comites sunt, caro, seruitus, inquietudo, contentio. Rursum, Spiritus, pax, amor, & libertas. Hæc paßim inculcat Apostolus. Num meliorem religionis magistrū requirimus, præsertim cū huic omnis diuina scriptura concinat? Hoc erat maximum mandatum in lege Mosaica, hoc iterat ac perficit in Euāgelio Christus. Ob hoc potißimum natus ac mortuus est, ut nos doceret, non Iudaizare, sed amare. Post cœnam illam supremam, quàm solicite, quanto affectu mandat Apostolis suis, nō de cibo aut potu, sed de charitate mutuo seruāda. Quid aliud docet, immò rogat huius Symmystes Ioannes. nisi ut diligamus inuicem? Paulus cum paßim (ut dixi) charitatem cōmendans, tum ad Corinthios scribens & miraculis, & prophetiæ, et angelorum linguis, anteponit charitatem. Ne tu mihi illico charitatem eße dicas, in templo frequentem eße, signis diuorū procumbere, cæreolos accendere, numeratas preculas iterare. Nihil istis opus habet Deus. Charitatem uocat Paulus, ædificare proximum, omnes eiusdem corporis membra ducere, omnes unum in Christo putare, de fraternis commodis, perinde ut de tuis in domino gaudere, incommodis mederi, ueluti pro-

Optimus religionis magister Paulus.

Christus nō de cibo & potu, sed de charitate ultimo nos monuit.

Quid charitas Paulo.

prijs

prijs. Mansuete corripere errantem, docere nescientem, erigere lapsum, consolari deiectum, adiuuare laborantem. Subuenire egenti, in summa omnes opes tuas, omne studium, omnes curas ad hoc referre, ut quàm plurimis prosis in Christo, ut quẽadmodũ ille neq; sibi natus est, neq; sibi uixit, neque sibi mortuus est, sed totum se donauit usibus nostris, ita & nos fratrum cõmoditatibus inseruiamus, nõ proprijs. Quod si fieret nihil esset religiosorũ uita, neq; lætius, neque facilius, quàm nunc contrà tristem ferè uidemus, & laboriosam, ac Iudaicis superstitionibus plenam, nec ab ullis laicorum uitijs immunem, in nonnullis contaminatiorem. Quod hominum genus si nunc reuiuisceret Augustinus, quo authore uitæ plerią; gloriantur, profectò ne agnosceret quidem, clamaretq; nihil se minus probaturũ fuisse, quàm hoc uitæ genus, neq; ad superstitionẽ Iudæorum, sed ad Apostolorũ regulam, uiuendi rationẽ instituisse. Sed audio iamdudum quid mihi respondeant, quidam paulo saniores, In minimis uigilandum, ne paulatim defluatur in maiora uitia. Audio & approbo, uerum non paulo magis aduigilandum, ne sic inhæreas minimis, ut à maximis penitus excidas. Ibi periculum euidentius, sed hic grauius. Ita Scyllam fugito, ne in Charybdim incidas. Ista facere salutare est, sed eis inniti pernitiosum. Paulus non te uetat elementis uti, sed seruire non uult elementis eum, qui liber est in Christo. Non damnat legem

Ob defectũ charitatis est uita religiosorum tristis.

Quatenus inhærendum minimis.

nat legem factorum, sed si quis legitime utatur. Sine his fortasse pius non eris, sed non ista te pium faciunt. Conducent ad pietatem, ita siquidem in hoc utare. Sin, frui cœperis, pietatem oēm semel extinguūt. Apostolus contēnit opera Abrahæ, quæ summa fuisse nemo nescit, & tu tuis confidis? Deus auersatur uictimas & sabbata & neomenias populi sui, quorum omnium ipse fuerat author. An audebis tuas obseruatiunculas, cum diuinæ legis præceptis conferre? Audi tamē ad ista nauseantem, ac stomachātem Deum. Quo mihi multitudinem uictimarū uestrarum? Plenus sum. Holocausta arietum, & adipem pinguium, & sanguinem uitulorum, et agnorum, & hircorum nolui. Cum ueneritis ante conspectum meum, quis quæsiuit hæc de manibus uestris, ut ambularetis in atrijs meis? Ne offeratis ultra sacrificium frustra, incensum abominatio est mihi, Neomeniam & sabbatum, & festiuitates alias nō feram. Iniqui sunt cœtus uestri. Calendas uestras, & solennitates uestras odiuit anima mea. Facta sunt mihi molesta, laboraui sustinens. Et cum extenderitis manus uestras, auertam oculos meos à uobis, & cum multiplicaueritis orationes uestras, non exaudiam uos. Nónne cum obseruationes & ritus sacrorum cōmemorat, tū multiplicatas orationes, tanquā digito notat eos, qui religionem numero psalmorū, aut precum metiūtur? Attende & illam, quàm mire diuinum fastidium Propheta facun

Corporalia conducēt ad pietatem, sed non sunt pietas.

Ad legis ceremonias Deus nauseat, magis igitur ad has humanas.

Religionē nemo psalmorū numero metietur.

dus exaggerat, ut iam nec auribus, nec oculis ferre potuerit. Quæ tandem obsecro? Nimirum quæ ipse tanta religione seruanda tradiderat, quæ tanta ueneratione, tot sæculis fuerant à regibus sanctis, & prophetis obseruata. Et hæc detestatur adhûc in lege carnali, & tu tuis domi tibi natis obseruatiuncu lis, fidis in lege spiritali? Idem alio loco eundem pro phetam clamare indesinenter, & instar tubæ uocem iubet intendere, uidelicet in re seria, & acri reprehẽ sione digna, quæq; ferè nõ nisi magna contẽtione ab istis obtineri queat. Me, inquit, de die in diem quæ runt, & scire uias meas uolunt, quasi gens quæ iusti ciam fecerit, & quæ Iudiciũ Dei sui nõ dereliquerit. Rogant me iudicia iusticiæ, & appropinquare Deo uolũt. Quare ieiunauimus, et nõ aspexisti, humiliaui mus animas nostras, et nescisti? Ecce in die ieiunij ue stri inuenitur uolũtas uestra, & omnes debitores uè stros, repetitis. Ecce ad lites & contẽtiões, ieiunatis, percutitis pugno impie. Nolite ieiunare sicut usque ad hãc diẽ, ut audiatur in excelso clamor uester. Nũ quid tale est ieiunium quod elegi, per diem affligere hominem animam suam? Nunquid contorquere qua si circulum caput suum, & saccum & cinerẽ sterne re? Nũquid istud uocabis ieiuniũ, & diẽ acceptabilẽ domino? Sed quid hoc eße dicemus? Dãnat Deus quod ipse mandarat? Minime. Quid igitur? Sed in carne legis manere, & in re nihil cõfidere, id uero detesta tur

Ieiunium Iudaicum.

Ex carne legis exeũdum.

tur: Proinde utroq; loco, quid uelit accedere, demõstrat. Lauamini, inquit, mundi estote, auferte malum cogitationum uestrarum de oculis meis. Cum audis mala cogitationum, nonne palàm spiritum & internum hoĩem denotauit? Oculi domini nõ uident in manifesto, sed in occulto, neq; secundum uisionem oculorum iudicat, neque secundum auditum aurium arguit. Nescit fatuas uirgines, foris expolitas, intus inanes. Non nouit eos qui labijs dicunt, domine domine. Deinde admonet usum uitæ spiritalis, non tam in ceremonijs, quàm in proximi charitate sitã esse. Quærite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite uiduam. Similia subtexuit, & alteri loco de ieiunijs. Nonne hoc est magis ieiunium quod elegi? Dissolue colligationes impietatis: Solue fasciculos deprimentes: Dimitte eos qui confracti sunt liberos, & omne onus dirumpe. Frange esurienti panem tuum, & egenos uagosq; induc in domum tuam. Cum uideris nudum, operi eum, & carnem tuam ne despexeris. Quid igitur faciet Christianus? negliget Ecclesiæ mandata? contemnet honestas maiorum traditiones? damnabit pias consuetudines? immò si infirmus est, seruabit ut necessarias, sin firmus & perfectus, tanto magis obseruabit, ne sua scientia fratrem offendat infirmum, & occidat eum pro quo mortuus est Christus. Hæc oportet non omittere, sed illa necesse est facere. Non damnãtur opera corporalia, sed præ-

Vitæ spiritalis usus in proximi charitate situs est.

Honestas maiorum traditiones ne contemnas.

feruntur inuisibilia. Non damnatur cultus uisibilis, sed non placatur Deus: nisi pietate inuisibili. Spiritus est Deus, & spiritalibus uictimis flectitur. Turpe sit Christianis ignorare, quod gentilis quidam Poëta nõ ignorauit, qui de pietate præcipiens. Si Deus (inquit) est animus, nobis ut carmina dicunt, Hic tibi præcipue sit pura mente colendus. Ne contemnamus authorem, uel ethnicum, uel minutum: Sententia est magno etiam theologo digna, ut & ego quidem deprehendi, tam intellecta à paucis, quàm à nemĩe non lecta. Ea uero est huiusmodi. Similia similibus afficiuntur. Tu Deum tauro cæso, aut thureo uapore moueri magnopere credis, quasi corpus esset. Mens, est & quidem purißima, simplicißimaq;, Proinde potißimum mente pura colendus est. Tu cæreum accensum sacrificiũ putas. At Dauid sacrificium (inquit) Deo spiritus contribulatus. Et si despexit sanguinem hircorum, aut uitulorum, at cor contritum & humiliatum non despiciet. Si facis quod tribuitur oculis hominum, multo magis adhibe, quod reliquerũt oculi Dei. Religioso cucullo tegitur corpus. quid tum, si mundanam uestem gerit animus? Si niuea tunica uelatur homo exterior, sint & interioris hominis uestimenta candida, sicut nix. Silentium agis foris, multo magis cura: ut uacet mens intus. In templo uisibili demittis genua corporis, nihil agitur, si in tẽplo pectoris stas erectus contrà Deum. Venerâris lignum crucis, magis sequere

Catonis carmen

Deus corporeis rebus non afficitur.

Exteris rebus ĩtima repræsentãtur, quæ illis omnibus modis sunt præoptanda.

gis sequere mysterium crucis, Ieiuniū agis, & abstines ab ijs quæ non coinquinant hominē, & non continens ab obscœnis sermonibus, qui polluunt & tuam & alienam conscientiam? Corpori subducitur cibus, & anima siliquis porcorum sese ingurgitat? Exornas ædem saxeam, religioni habes loca sacra. Quid refert, si templum pectoris, cuius parietem perfodit Ezechiel, abominationibus Aegyptijs prophanatum est? Sabbatum agis foris, & intus omnia uitiorum tumultibus perstrepunt. Non mœchatur corpus: sed auarus es, iam mœchus est animus. Psallis lingua corporea, sed intus ausculta, quid dicat animus: Ore benedicis, & corde maledicis. Corpore angusta cellula contineris, & cogitatione per totum orbem uagaris. Audis uerbum Dei corporeis auribus, Magis audias intus. Quid enim dicit Propheta? Nisi audieritis intus, plorabit anima uestra. Quid autem legis in Euangelio? Vt uidentes non uideant, & audientes non audiant. Et rursum Propheta, Aure audietis, & non percipietis. Beati igitur qui intus audiunt uerbū dei. Felices quibus dominus intus dicit uerbū, & saluabuntur animæ illorū. Hanc aurem iubetur à Dauid inclinare filia regis illa: cuius omnis decor ab intus in fimbrijs aureis. Deniq; quid refert, mala non facere, quæ affectu concupiscis? Quid refert bona foris agere, quibus diuersa fiunt intus? An magnum est quod corpore Hierosolymam adis, cum intrà temet ipsum Peregri-

natio ad loca ſancta cũ animo impio
Confeßio.

ipſum ſit Sodoma, ſit Aegyptus, ſit Babylon? Non magnum eſt carneis calcaneis ueſtigia calcaſſe Christi, at maximum affectu ſequi ueſtigia Chriſti. Si maximum eſt contigiſſe ſepulchrum domini, non maximum erit expreßiſſe myſteriũ ſepulturæ? Accuſas apud ſacerdotem hominem tua peccata, uide quomodo accuſes apud deum. Nam apud illum accuſare, intus odiſſe eſt. Tu forte ſigillis cæreis, aut pecuniola aut peregrinaciuncula ſemel elui culpas credis. Tota erras uia. Intus acceptum eſt uulnus, intus pharmacum admoueatur neceſſe eſt. Corruptus eſt affectus, amaſti, quod erat odio dignum, odiſti quod erat amandum. dulce tibi fuit amarum, & amarum dulce. Nihil moror, quid exhibeas foris. ſed ſi mutatis uicibus, quod malo amabas, odiſſe, fugere, horrere cœperis, ſi dulceſcit affectui quod modo fel ſapiebat, ita demum ſanitatis argumẽtum accipio. Amauit multum Magdalena, & dimiſſa ſunt ei peccata multa. Quo magis Chriſtum amabis, hoc magis oderis tua uitia, nam odium peccati, cõſequitur amorẽ pietatis, uelut umbra corpus. Malo te ſemel mores tuos uitioſos ĩtus ac uere odiſſe, quàm decies uerbotenus deteſtari apud ſacerdotem. Ergo ut quædam exempli gratia retulimus, in toto theatro mundi huius uiſibilis, in uetere lege, in noua, in omni mandato Eccleſiæ, denique in teipſo atq; in omni negocio humano, foris caro quædam eſt, intus ſpiritus. In quibus ſi non ordinem facie mus præ

Deletio peccati.

In omni negocio intus eſt ſpiritus.

mus præposterũ, sed in his quæ uidentur, nõ ita mul tum fiduciæ ponentes, nisi quatenus ad meliora momenti quid adferunt, semper ad spiritum, & ea quæ charitatis sunt, respiciamus, euademus non tristes, ut isti & imbecilles, semper pueri (ut prouerbio dicitur) aniales, ossa arida (ut apud Prophetam est) spiritũ non habentia, lethargici, stupidi, rixosi, liuidi, susurrones, sed excelsi in Christo, ampli charitate, robusti, & ad utranq; fortunã stabiles, ad minima conniuentes, ad summa enitentes, pleni alacritatis, pleni scientiæ, quam qui reijciunt, eos reijcit & ille scientiarum dominus. Imperitia enim, quam ferè comitatur indocilitas, & quã Græci pulchre uocant φιλαυτίαν, sola facit, (ut quod ait Esaias) confidamus in rebus nihili, & loquamur uanitates. Concipiamus laborem, & pariamus iniquitatem. Semper seruiamus trepidi atque humiles ceremonijs Iudaicis. De cuius modi loquens Paulus, testimoniũ, inquit, Perhibeo illis, quod zelum quidẽ Dei habent, sed non secundum scientiam. Quid aũt ignorabant? Nempe quod finis legis Christus. Christus aũt Spiritus est, charitas est. Apertius aũt Esaias miseram & inutilem istorũ seruitutem in carne, describit. Propterea (inquit) captiuus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam. Et nobiles eius interierunt fame, & multitudo eius siti exaruit. Non mirum quod populus seruiit elementis huius mundi, uidelicet uulgus indoctũ, et non

Quæ res charitatẽ consequantur.

Imperitia & φιλαυτία, sunt origo oĩs mali.

Christum esse finem legis ignorãt impij.

nisi de alieno pectore sapiens. Magis mirandũ, quod religionis Christianæ quasi primates, in eadem captiuitate, fame intereunt, & siti exarescunt. Quare fame intereunt? quia non didicerunt à CHRISTO frangere panes ordeaceos, siliquam modo asperam circumlingunt, medullam non eruunt. Quare siti exarescunt? Quia non didicerũt à Mose, aquam de spiritali petra elicere: Neque hauserunt de fluminibus, quæ de uentre CHRISTI fluunt aquæ uiuæ. Hoc autem dictum est de spiritu, non de carne. Tu igitur mi frater, næ tristibus laboribus non multum promoueas, sed mediocri exercitio, cito grandis & uegetus euadas in CHRISTO: hanc regulam diligenter amplexus, ne uelis cum immũdis animalibus humi reptare, sed semper alis illis nitens, quas Plato putat in animis amoris calore elicitas, denuo pullulascere à corpore ad spiritum, à mundo uisibili ad inuisibilem, à litera ad mysterium. à sensibilibus ad intelligibilia, à compositis ad simplicia, temetipsum quasi gradibus quibusdam scalæ Iacob erige. Ita ad se propinquanti, uicißim appropinquabit dominus: & si tu pro uiribus, de tua caligine, sensuum'que strepitu conaberis aßurgere: occurret ille commode, è luce sua inacceßibili, & silentio illo incogitabili: in quo non sensuum tantum omnis tumultus, sed & intelligibilium omnium imagines conticescunt.

Fame & siti pereunt spirituali.

Per alas amoris ad spiritum euolandũ.

CANON SEXTUS.

ET quoniam ex tempore scribēti, aliud ex alio in mentem uenit, subtexam & sextam regulam, superioribus quodāmodo cognatam, tam necessariam ad salutem uniuersis, quàm à paucis curæ habitam. Ea est ut animus ad Christum anhelantis, à uulgi tum factis, tum opinionibus quàm maxīe dissentiat: nec aliunde quàm ab uno Christo, pietatis exemplum petatur. Hoc est enim unicum archetypum, unde quisquis uel unguē discesserit, à recto discedit: atq; extrà uiam currit. Próinde Plato grauiter profectò, ut pleraq;, in politia sua negat eum uirtutem constanter tueri posse, qui de turpi atq; honesto, nullis certis opinionibus mentem imbuerit. At quanto perniciosius est, falsas opiniones de his, quæ ad salutem pertinent, animo penitus insidere? Quare hoc uel in primis curandum putat, ut custodes illi, quos oportet omni turpitudine uacare, quàm optimas opiniones de fugiendis atque expetendis, easq; quàm certißimas, tanquam leges quasdam sanctißimas animo insculpant suo. Quicquid enī persuasione penitus inhæsit anīo, in quisq; moribus exprimit. Eóque præcipua Christianorum cura huc intendi deberet, ut pueri iam inde ab incunabulis, inter ipsas blanditias nutricum, & parentum oscula, inter literatorū manus, persuasiones imbibant CHRISTO dignas, propterea quod nihil uel altius insidit anīo, uel hæret tenacius, quàm quod

A uulgo q maxime dissentias.

A Christo sit pietatis exēplum.

Optime habeantur & certissimæ opiniones de rebus expetendis.

rudibus (ut inquit Fabius) annis inditur. Procul procul ab auriculis infantilibus, amatoriæ cantiunculæ, quas domi forisq; cantillant Christiani, spurciores, quàm unquam Ethnicorum uulgus receperit. Nõ audiant accepta iactura rei, materculam eiulantem. Non amissa sorore, se miseram ac destitutam clamitantem. Non audiãt patrem ignauiam opprobrantẽ ei, qui iniuriam non cum fœnore retulit, non admirãtem eos qui rem quocunq; modo fecerunt amplissimam. Ingenium hominis ad uitia procliue, pernitiosum exemplum statim arripit, non aliter, quàm ignẽ uicinum naptha. Quanquam idem hoc nulla nõ ætate agendum, ut omnes uulgi errores, ab ipsis usq; radicibus ex animo reuellãtur, atq; in eorum locum salutares opiniones inserantur, adeoq; roborentur, ut nullis rebus queant conuelli. Quod qui fecerit, is nullo negotio uirtutem sua sponte sequetur, & secus agentes miseratione, nõ imitatione dignos iudicabit. Huc enim pertinet illud à Socrate, non absurde dictum, quãquam ab Aristotele reprehensum, uirtutẽ nihil aliud esse, quàm scientiam fugiendorum, atque expetendorum. Non quod non uiderit discrimen inter cognitionem honesti, atq; amorem, sed quemadmodum Demosthenes Pronunciationem primũ, secundum ac tertium in eloquentia respondit esse, uidelicet adeo præcipuam partem significans, ut in ea totã esse duceret: itidem Socrates agens cum Prothagora,

Pueri Christiani educatio.

Virtus scientia fugiendorum, atq; expetẽdorum.

gora,

gora, argumētis euincit, tantum in omni uirtute momenti scientiam adferre, ut peccata nō aliunde proficiscantur, quàm à falsis opinionibus. Etenim & qui Christum amat, & qui uoluptatem, pecuniam, honorem falsum amat, nimirum utriq; dulce, bonū ac pulchrum sequuntur. At hi labuntur inscitia, pro dulci amplectentes, quod est acerbißimum, pro acerbo fugientes, quod est dulcißimum: item pro bono ac lucro sequentes, quod merum est detrimentū, pro dāno timentes, quod unicum est lucrum, id pulchrū iudicantes, quod est fœdum, id pudendum opinantes, quod solum est gloriosum. Porrò si cui penitus persuasum sit, ac iam ueluti cibus, in animi substantiā sit traiectum, solā uirtutem optimam eße, dulcißimam, pulcherrimam, honestißimā, utilißimam, contrà turpitudinem, unicum eße malum, cruciatū, fœdū, erubescendum, damnosum, atque hæc non opinione populari, sed ipsa natura rerum metiatur, fieri non potest, ut ea cōstante persuasione, diu in malis hæreat. Peßimus enim iam olim tum uiuendi, tum sentiendi author uulgus est. Neque unquam ita bene actum est cum rebus humanis, ut non peßima placuerint pluri mis. Caue sic cogites. Hoc nemo non facit. His uestigijs maiores mei sunt ingreßi. Hac in sententia est ille tantus philosophus, tantus theologus. Sic uiuitur à magnatibus. Hoc regium est institutum. Hoc & Episcopi, & Pontifices summi factitant. Hi profectò uul

Peccatū à falsis opinionibus.

Vulgus est peßimus uiuēdi sentiendiq; author.

Quid uulgus.

gus nō ſunt. Nihil te moueant ingentia nomina. Ego uulgū non loco, ſed pectore metior. Vulgus ſunt quicunq; in ſpecu illo Platonico uincti ſuis affectibus, inanes rerum imagines, pro uerißimis rebus admirantur. Nónne præpoſtere faciat, ſi quis nō lapidem regulæ, ſed regulam lapidi conetur applicare? Nónne multo abſurdius, ſi quis non hominū mores, ad Chriſtum, ſed Chriſtum ad hominum uitam laboret inflectere? Nō ideo rectum puta, quia primores, quia maxima pars hominum factitat: ſed ita demum rectum eſt, quod fit, ſi quadrat ad regulā Chriſti. Immò hoc ipſo tibi ſuſpectum quid eße oportet, quod plurimis placet. Puſillus grex eſt, & erit ſemper, cui cordi eſt Chriſtiana ſimplicitas, paupertas, ueritas. Puſillus eſt, ſed beatus, quippe cui ſoli debetur regnum cœlorum. Arcta eſt uia uirtutum, & à perpaucis calcata, ſed non alia ducit ad uitam, Prudens ædificator. utrum tandem ab uſitatißimo, an ab optimo opere petit exemplum? Pictores non niſi optimas tabulas ſibi proponunt: Exemplum noſtrum Chriſtus eſt, in quo uno omnes inſunt beate uiuendi rationes. Hunc ſine exceptione licebit imitari. Cæterum in probatis uiris, eatenus unumquodq; in exemplum uocare conueniet, quatenus reſpondebit cū archetypo Chriſti. De uulgo autem Chriſtianorum ſic exiſtima, nullum unquā fuiſſe corruptius, ne apud Ethnicos quidem, quantum ad opiniones de moribus attinet. Cæterum

Puſillus grex bonorum.

Probati uiri quatenus imitādi.

Chriſtianū uulgus corruptiſſimum hodie.

terum de fide quid sentiant, uiderint ipsi. Hoc certe indubitatissimum est, fidem sine moribus fide dignis, adeo nihil iuuare, ut etiam in cumulum cedat dānationis. Euolue ueterum annales, & confer horū temporum mores. Quando uero probitas despectior? quando sic in pretio habitæ diuitiæ undecunq; partæ? Quo unquam sæculo uerius illud Horatianū. Scilicet uxorem cum dote, fidemq́;, & amicos, Et genus & formam regina pecunia donat? Et illud eiusdem: Nam genus & uirtus, nisi cum re, uilior alga est. Quis iam non serio legit Ironiam illam Satyricam? O ciues ciues, quærenda pecunia primum, Virtus post nummos? Quando luxus solutior? Quando stupra, adulteria, uel latius patuerunt, uel impunitiora fuere, uel minus in probro? dum in alijs, suis uitijs indulgent principes, & quísque spetiosum factu ducit, quicquid in Aulicorum mores abijt? Cui non extrémum malum ac probrum uidetur pauperies? Olim in scortatores, in sordidos, in gloriosos, in admiratores pecuniæ, etiam de plaustris famosa scommata iaciebantur, in spectaculis gentilium, scite notatis uitijs, applaudebatur à uulgo, quibus nūc à Christianorum proceribus male laudatis applauditur. Non tulerunt theatra Atheniensium histrionem, è tragœdia quapiam Euripidis, cantantem, uerba cuiusdam auari, unam pecuniam, reliquis humanæ uitæ cōmodis præferentis, ac planè futurum erat, ut actorem cum

Antiqua comœdia scite notatis uitijs plausum uulgi meruit.

Euripidis comœdiā agens histrio quare explosus.

rem cum tota fabula exploderēt, eijcerentq́;, ni mox assurgens Poëta. Paulisper etiam manere iußißet, ac spectare quorsum admirator ille auri esset euasurus.

Priscorū amplißima uirtus enumeratur.

Quàm multa sunt apud illos exempla eorum, qui è bene administrata Repu. præter honestam opinionē nihil, in tenuem familiam retulerunt, qui fidem pecunia, qui pudicitiam uita potiorem habuerunt? Qui neq; prosperis rebus insolescere, neq; aduersis frangi potuerūt? Qui honesta pericula uoluptatibus anteposuerunt, Qui sola conscientia recti contenti, neque honores, neq; opes, neq; reliqua fortunæ commoda desyderabāt. Et ut ne commemorē Phocionis sanctitatem, Fabritij diuitijs potiorē paupertatem. Camilli magnanimitatem, Bruti seueritatem, Pythagoræ pudicitiam, Socratis inexpugnabilem continentiam, Catonis integritatem, ac mille pulcherrima omnium uirtutum decora, quæ paßim in Lacedæmoniorum, in Persarum, in Atheniensium, in Romanorum annalibus leguntur, magno quidem nostro pudore.

Augustini cōtinētia.

Diuus Aurelius Augustinus, ut ipse de se in cōmentarijs confeßionum suarum testatur, iam multo priusquam Christum indueret, contempserat pecuniam, pro nihilo habebat honores, gloria nō commouebatur, uoluptatibus autem usq;adeo frena negarat, ut homo adolescens una muliercula contentus esset, cui & coniugij fidem seruabat. Hos animos, hæc exempla, inter aulicos: inter ecclesiasticos: addā & inter

inter monachos, non temere quis inuenerit. Aut si quis huiusmodi extiterit, illico uelut asinus inter simias, ostētui ac risui erit, delirus, hebes, hypocryta. rerum imperitus, melancholicus, amens, omniū una uoce dicetur, ac ne homo quidē iudicabitur. Sic Christiani Christi doctrinā ueneramur, sic exprimimus, ut nihil uecordius, nihil abiectius, nihil magis pudendum iam uulgo habeatur, quàm uere ac toto pectore esse Christianum. Quasi aut Christus frustra uersatus sit in terra, aut alius sit nunc, quàm olim Christianismus, aut non ex æquo pertineat ad omnes. Ab his igitur uolo te toto animo dissentire, & rerum omnium pretia, unius Christi cōmuniōe metiri. Quis uulgo nō præclarum autumat, atque inter præcipua bona ponendum, claris maioribus prognatum eße, id quod nobilitatē nominānt? Nihil te moueat, cum audis huius sæculi prudentes, uiros graues, su[illegible]aq́; authoritate præditos, admodum serio de stemmatum gradibus, adductis superciliјs tanquam de re uehementer ardua dißerentes, & magno conatu magnas nugas effutientes, cum uides alios sic Auorum atque Atauorum imaginibus tumentes, ut reliquos præ se uix homines eße iudicent. Sed horum errorem Democritico risu prosequens, id (quod res est) reputa, unicam ac summam eße nobilitatem, in Christo renatum eße, illius insitum esse corpori, unum corpus, & unū spiritū fieri cū Deo. Sint alij regum filij, tibi

Vulgo abiectißimū habetur uere esse Christianum.

Nobilium uanitas.

Sūma nobilitas eße in Christo renatum.

maximum

maximum sit, quod & es, & diceris filius Dei. Illi sibi placeant, quod in aulis principum uersentur, tu elige cum Dauid, abiectus esse in domo Dei. Attende quos elegerit Christus, infirmos, stultos, ignobiles secundum mundum. In Adam omnes ignobiles nascimur, in Christo omnes unum sumus. Vera nobilitas est, inanem contemnere nobilitatem, Vera nobilitas est seruum esse Christi. Hos tibi maiores esse puta. quorum uirtutes æmularis. Audi quid in Euangelio dixerit, optimus æstimator nobilitatis aduersus Iudæos, qui se iactabant de generis authore Abrahæ. Quali uero authore? Nõ tantũ illustri, nõ solũ opulento, non modo uictore regum, sed ob diuinas uirtutes, diuinis ornato preconijs. Quis istud non insigne non gloria dignum existimet? Audi quid audierint: uos ex patre diabolo estis, & opera patris uestri facitis. En tibi Paulus & ipse ad magistri regulam generositatem æstimans. Non enim (inquit) omnes qui ex circuncisione sunt Israël, hi sunt Israëlitæ, neque qui semen sunt Abrahæ omnes sunt filij. Pudenda ignobilitas, seruire turpitudini, cum Christo nullam habere cognationem, qui non agnoscit, nisi qui faciunt uolũtatem patris sui qui in cœlis est, turpiter spurius est, qui patrem habet diabolum, habet autem qui illius opera facit, nisi mentitus est Christus. Sed non nouit mentiri ueritas. Suprema generositas est, & filium, & hæredem esse Dei, fratrẽ autem & cohæredem esse

Maiores tui sunt quos imitaris.

dem esse

dem eße Christi. Illorum insignia, quid sibi uelint, ipsi uiderint. Christianorum insignia sunt communia quidem omnibus, sed tamen illustrißima crux, corona spinea, claui, lancea, stigmata domini, quæ Paulus in corpore suo se gestare gloriatur. De nobilitate itaq; uides, quãto alia te sentire uelim, quã uulgus opinatur. eum uero qui plurimum auri domi congesſit, quis non uulgo beatum, diuitem, ac fœlicem uocat? Tu sat beatum, immò solum beatum iudica, qui Christum, qui summum bonum poßidet, Qui pretiosam illam margaritam bonæ mentis, uel rerum omnium uel corporis etiam dispendio, mercatus est. Qui thesaurum inuenit sapientiæ, cunctis opibus preciosioris. Qui à Christo ditißimo, aurum emit ignitum, probatum, ut locuples fiat. Quid igitur sunt ista, quæ multitudo miratur, aurum, gemmæ, prædia? Falso nomine diuitiæ, uero spinæ, quæ semen diuini uerbi suffocant, iuxtà parabolã Euãgelicam, sarcinæ sunt quibus onusti, nec possunt per arctam uiam Christũ nudum sequi, nec per hostium humile intrare, in regnum cœlorum. Ne pilo quidem temetipsum meliorem puta, si uel Midas, uel Crœsos opibus uincas, sed alligatiorem, impeditiorem, onustiorem. Abunde sat habet, qui ista fortiter potest cõtemnere. Satis prospectum est ei, cui nihil defuturum promisit Christus. Nõ esuriet, cui sapit mãna uerbi diuini. Nõ erit nudus, qui Christũ induit. Hoc solũ damnũ existima,

Insignia ueræ nobilitatis.

Diuites non sunt beati.

Quid diuitiæ.

quoties

Dānū non est in amis sis diuitijs — quoties aliqd de uera pietate deceßit, & uitijs acreuit. Ingens lucrum puta, cum mens accessione uirtutis, facta est melior. Nihil tibi deeße puta, si eum possides, in quo sunt omnia. Quid aūt hoc est, quod miseri uoluptatem nominant? (Quid uoluptas.) profecto nihil minus, quā quod dicitur. Quid agitur? Mera insania est, et planè (quod Græci dicere solent) Aiacis risus, dulce uenenum, blanda pernicies. Vera & unica uoluptas, gaudium est puræ conscientiæ, lautißimæ epulæ sunt studium sanctarum scripturarum, iucundißimæ cantilenæ, psalmi spiritussancti, festiuißima societas, cōmunio sanctorū omniū. Summæ delitiæ, fruitio ueri. Tu modo purga oculos, purga aures, purga palatū, & incipiet tibi dulcescere Christus. Quo uere gustato, etiā si Milesij, Sybaritæ, Asoti, Epicurei, breuiter uniuersi uoluptatū architecti, omnes suas illecebras in unum conferant, præ uno illo nausea uidebuntur. Non id protinus dulce est, quod sapit, sed quod sano sapit. Si febrienti aqua uinum sapit, nemo istud uoluptatē nominat, sed morbum. Erras, si nō credis pijs hominibus, lōge iucūdiores esse suas lachrymas, quā impijs risus, cachinnos, iocosq; suos. Non his dulcius esse ieiunium, quàm illis Attagines, Phasides aues perdices, Accipenseres, aut rhombos suos horum frugales Mensulas, olusculis, & leguminibus Pythagoricis instructas, nō longe lautiores esse, quàm istorum sumptuosa fastidia. Deniq; uera uoluptas est, amore

(Dulce est non quod sapit, sed quod sano sapit.)

Christi

Christi falsis delitijs non sollicitari. Iam amoris & odij uocabulis, uide quàm mundus abutatur. Cum adolescens insanus puellam deperit, id uulgus amorem appellat, cum nullum uerius sit odium. Verus amor, uel suo dispendio, commodis alienis consulere cupit. ille quo nisi ad suam uoluptatem spectat? Igitur non illam, sed semetipsum amat: quanquam ne se quidem amat. Nemo enim alium amare potest: nisi se prius amarit, sed recte. Nemo quenquam odisse potest, nisi se prius oderit. Verum bene amare, nonnunquam bene odisse est: & recte odisse, amasse est. Ergo qui ob tantillum cõmodum (ut putat) suum: puellæ blanditijs, muneribus, tendit insidias, ut illi quod habet optimum eripiat, integritatem, pudorem: simplicitatem: bonam mentem, famam, utrum hic odisse, an amare tibi uidetur? Profecto nullum, hoc odio, odium atrocius. Cum inepti parentes liberorum uitijs indulgent, uulgo aiunt, quàm tenere hi suos amant filios? Immò quàm crudeliter oderunt, qui dum suis morem gerunt affectibus, liberorum salutem habent neglectui. Quid aliud nobis precatur hostis inuidẽtissimus diabolus, quàm ut hic impune peccantes, in æternum incurramus supplicium? Lenem magistrum, & misericordem principem uocant qui sceleribus quibusdam: uel conniuet: uel etiã fauet, ut hoc peccent licentius: quo impunitius. At quid aliud minatur per prophetam dominus ijs, quos sua misericordia putat indignos? Et

Amor nõ est ĩsania illa adolescentũ in puellas. Sed odiũ euidens.

Indulgentia parentum erga filios non est amor.

Qui sceleribus conniuet non est lenis.

gnos? Et non uisitabo (inquit) super filias uestras quando fornicantur, & super nurus uestras, quando adulterātur? Dauid uero quid promisit? Visitabo inquit, in uirga iniquitates eorū, & in uerberibus peccata eorū. Misericordiam autē meam non dispergam ab eis. Vides ut in Christo nouētur omnia, & rerum uocabula permutentur. Qui seipsum male amat, is capitaliter odit: Qui in sese male misericors est, is crudelißime sæuit. Bene curare, negligere est. Bene lædere, prodesse est. Bene perdere, seruare est. Ipse tibi curæ eris, si carnis desyderia contempseris. Si bene sæuieris in uitia, hominē beneficio iuueris. Si peccatorem occideris, hominem seruaueris. Si perdideris quod fecit homo, restitueris quod fecit Deus. Age uero iam potentiā & imbecillitatem, fortitudinē & ignauiā, quid esse putat error popularis? Nonne potentē nominant eum, qui quē uelit, facile queat lædere? Quanquā odiosa nimiū potentia est, nocere posse, id quod est istis, cū Cantharidibus et Scorpijs, atq; ipso adeo diabolo commune, uidelicet dare malum. Solus Deus uere potens est, qui nocere, nec potest, si uelit, nec uult, si poßit, quippe cuius natura est benefacere. Sed potens iste quomodo tandem lædet hominem? Eripiet pecuniā, pulsabit corpus, adimet uitā? Si pio homini id facit, beneficiū pro maleficio dedit, sin improbo, hic occasionē quidem administrauit, sed ille ipse sibi nocuit, Nemo enim nisi à se ipso læditur,

Potentia falsa.

Nemo

Nemo aliũ parat lædere, nisi longe grauius ipse sese lædat prius. Damnum pecuniæ mihi dare paras, iam tu charitate amissa, damnum grauissimũ tibi ipsi dedisti. Non potes mihi uulnus infligere, quin ipse prius uulnus multo atrocius acceperis. Non adimes mihi uitam corporis, nisi tute tibi prius animã iugularis. At Paulus ad inferendam iniuriã imbecillis, ad ferẽdam ualidissimus, nónne gloriatur sese in Christo posse omnia? Fortem & animosum uulgo nominant eum, qui ferox & impotentis animi, ad quantumuis leuem iniuriã, efferuescit iracundia, & conuitiũ conuitio, maleficiũ maleficio retaliat. Contrà qui acceptam iniuriam mussitat ac dissimulat, hunc ignauũ pusillanimem, instrenuũ appellitant. Immò quid alienius à magnitudine animi, quã uerbulo dimoueri à statu mẽtis, & adeo alienã stulticiam, non posse contẽnere, ut hominẽ te non putes esse, nisi maleficiũ maleficio superaris? At quanto fortius, anĩo excelso & amplo, nullam iniuriã non posse negligere: insuper & pro maleficio beneficiũ reddere? Non ego fortem dixerim qui in hostẽ audeat, qui mœnia superet, qui uita contempta, omnibus periculis obijciat caput, id quod est penè gladiatoribus omnibus cõmune. At animũ, qui possit uincere, qui ex animo bene uelle, male uolentibus, bene mereri: de male merentibus, bene precari, male precantibus, huic deniq; debetur cognomen fortis atq; magnanimi. Excutiamus & illud quid mun=

Alterũ lædens, sibi nocet.

Fortis quis uulgo habeatur.

Vere fortis.

dus gloriā, ignominiā ac pudorē nominet. Laudaris. Ob quid? & à quibus? Si ob turpia, & à turpibus: ista uero falsa est gloria, & uera ignominia. Vituperaris, rideris, qua gratia, & à quibus? Ob pietatem, ob innocentiā, utiq; à malis. Non ista est ignominia, sed nulla uerior gloria. Esto sanè uel uniuersus mundus explodat, exibiletq;, non potest non esse gloriosum, quod approbat Christus. Et si quicquid est mortaliū, applaudat atq; acclamet: Euge euge, non potest non esse pudendū, quod Deo displicet. Prudentiam uulgo uocant, rem parare strenue, partam probe constabilire, & porrò in posterū prospicere. Sic enim paßim & serio loquentes audimus: frugi homo est, cautus, cordatus, consultus, prouidus, de his qui breui rem faciunt lautiorem. Hoc mundus, qui & mēdax est ipse, & pater eius. At quid dicit ueritas? Stulte, inquit, hac nocte repetent à te animam tuam. Expleuerat horrea meßibus, instruxerat cōmeatu omnes apothecas, abunde multum pecuniæ domi condiderat, nihil restare putabat, non (quod ferè faciunt) ut congestis opibus, inops custos incubaret; quemadmodum draconem uellus aureum seruasse Poëtæ fabulantur, sed uti partis frueretur: & tamen hunc stultum appellat Euangelium. Quid enim stultius, quid uecordius, quā umbris inhiantem, res ueras amittere, id quod solemus in cane illo Aesopico ridere. Et in Christianorū moribus non magis ridendū est, uel flendum potius? In-

Gloria uera est, à malis uituperari.

Prudentia mundi.

Vmbris inhiātes res ueras amittimus.

callidus mercator habeatur, quem Comicum illud fugerit. Pecuniam in loco negligere, maximum interdum est lucrum, qui præsens lucellum admittat, quod non ignoret ingens dispendium consecuturũ. Quanto inconsultius, huic umbraticæ uitæ, omnibus horis nutanti, tanta sollicitudine prospicere, quod tamẽ fuerat suppeditandum à Deo, & in futurã uitam nihil consulere, quàm semper calamitosissimam exigamus oportet, nisi fuerit ingenti cura prospectum? Alium errorem accipe. Solertem & rerum peritũ uocant, qui rumusculos omnes captãs, nouit toto quid fiat in orbe. Quæ fortuna mercatuũ, quid Britãnorũ tyrannus moliatur, quid nouatũ Romæ, quid ortum in Gallijs, quomodo Dacæ uictitent, & Scythæ. Quid consultẽt principes. Breuiter qui omni de negocio, apud omne genus hominũ garrire calleat, eũ aiunt sapere. Quid aũt incogitantius, quid inscitius, quã quæ procul fiant & ad te nihil attinent, ea uestigare, quæ uero in tuo pectore gerantur, & uel sola ad te pertinẽt, de his ne cogitare quidem. Narras mihi tumultus Britannicos, narra magis quid in tuo pectore tumultuentur, iræ, ĩuidia, libido, ambitio. Quàm propè iam istæ sub iugũ missæ sint, Quæ spes uictoriæ: Quanta belli pars profligata: Quàm instructa ratio. In his si uigilans, si auritus pariter & oculatus, si sagax, si circũspectus fueris, solertem te pronunciabo. Atque illud quod in nos mũdus solet iacere, in ipsum retorquebo.

Solertem & sapientem mundus uocat.

Arguit inanium rumorum curam.

Tumultus pectoris tui rimeris.

Nequicquam sapit, qui sibi nihil sapit. Ad hanc modum si omnes mortaliũ curas, gaudia, spes, metus: studia, sententias excusseris, inuenies plena erroris oĩa, Dum bonũ dicunt malũ, & malum bonũ, dum dulce faciunt amarũ, amarũ dulce, lucem faciunt tenebras, & tenebras lucem. Et hæc quidem hominũ multo maxima turba est. Verũ oportet hos simul & contẽnere, ne similis illorũ esse uelis & miserescere ut eos tui similes fieri cupias: atq; (ut August. uerbis utar) tum flere cõuenit irridẽdos, tum irridere flendos. Noli in malis cõformari huic sæculo, sed reformare in nouitate sensus tui, ut probes non quæ mirẽtur homines, sed quæ sit uolũtas Dei bona, & bene placens, & perfecta. Periculo proximus es, planeq; labascis, si circumspectare cœperis, quid agant pleriq;, si captare quid sentiant. Tu uitæ ac lucis filius, sepeliant sine mortui mortuos suos, cæci cæcorũ duces simul in foueam abeant. Caue quoquã ab exemplari tuo Christo, cordis oculos dimoueas. Non errabis, ueritatis ductũ sequẽs. Non impinges in tenebris, post lumẽ ambulans. Hoc perlucente, si fucata bona à ueris, si uera mala à falsis secreueris: horrebis, non imitaberis cæcitatem multitudinis, ad inanissima rerũ ludibria uicibus quibusdam affectionũ, iræ, inuidiæ, amoris, odij, spei, metus gaudij, doloris, quouis Euripo inquietius æstuantis. Bragmani, Cynici, Stoici, mordicus sua dogmata tueri solent, & reclamante mundo, explodentibus, exi-

Proba nõ quæ mirẽtur hoĩes. sed quæ sit uoluntas Dei.

bilantibus

bilantibus omnibus: tamen urgent pertinaces, quod sibi semel persuaserunt. Aude & tu sectæ tuæ decreta penitus in animo figere: aude securus ac totus, in authoris tui sententiam pedibus discedere.

Alte in animũ demittas Christi decreta.

OPINIONES CHRISTIANO DIGNAE.

HAec semp apud te constent ueri Christianismi paradoxa. Vt ne quis Christianus se sibi natũ esse putet, neq; sibi uelit uiuere, sed quicquid habet, aut est, id omne non sibi tribuat, sed Deo authori se=rat acceptũ, omnia sua bona omnibus existimet esse cõmunia. Proprietatẽ Christiana charitas nõ nouit. Pios amet in Christo, impios propter Christum, qui nos adhuc inimicos sic dilexit prior, ut se totũ nobis redimendis impenderit, illos cõplectatur quod boni sint, hos nihilominus ut bonos reddat, neminẽ prorsus hoĩem oderit, non utiq; magis, quàm fidelis medicus odit ægrotum. Vitijs tantũ sit inimicus. Quo grauior est morbus, eò maiorem curam adhibebit pura charitas. Adulter est, sacrilegus est, Turca est. Execretur adulterũ, non hominẽ: Sacrilegũ aspernetur, non hominẽ. Turcam occidat, non hominẽ. Det operã, ut impius pereat, quẽ ipse se fecit, sed ut seruetur homo, quẽ fecit Deus. Omnibus ex aĩo bene uelit, bene precetur, bene faciat. Neq; noceat cõmeritis, & prosit immerentibus: omniũ cõmodis perinde ut suis

Christianus nõ est sibi natus.

Amicũ & inimicum amet.

Execretur uitia nõ hoĩem.

aggratuletur. Omnium incommodis, nõ secus quàm suis indoleat. Nimirũ hoc est quod iubet Apostolus, Flere cum flentibus, gaudere cum gaudẽtibus. Immò grauius alienũ malum ferat, quàm suum. De fraterno bono lætior sit, quàm de proprio. Non est Christiani sic cogitare: Quid mihi rei cum isto? Albus aterúe sit nescio, ignotus est, alienus est, nihil unquam bene de me meritus est: Læsit aliquando, nunquam profuit. Nihil horũ. Tantum memineris, quo merito tibi quæ præstiterit Christus, qui suam in te beneficentiã, non in se, sed in proximo uoluit retaliari. Tantum uide quibus egeat ille, & quid tu poßis. Tantum hoc cogita. Frater est in domino, cohæres in Christo, eiusdem corporis membrum, eodem redemptus sanguine, fidei communis socius, ad eandem gratiam & felicitatem futuræ uitæ uocatus. Quemadmodum dixit Apostolus: Vnum corpus, & unus spiritus, sicut uocati estis in una spe uocationis uestræ, unus dominus, & una fides, unum baptisma, unus Deus, et pater omnium, qui super omnes, & per omnia, & in omnibus nobis. Alienus eße qui potest, qui cum tibi, tam multiplex intercedit unitatis copula? Apud gentiles momenti non nihil adferant, uel ad beneuolentiam, uel ad maleuolentiam illæ rhetorum circumstantiæ. Conciuis est, affinis est, cognatus est, aut contrà Familiaris, amicus paternus, benemeritus, gratus, honesto loco natus, opulentus, aut secus. In Christo aut nihil

Cogitare quid mihi cũ isto, nõ est Christiani. His regulis amicitia Christiana constat.

Omnia quæ momentũ ha=

nihil sunt, aut iuxtà Paulum, unum & idem sunt hæc omnia. Hoc unum tibi obuersetur ob oculos, & satis sit, Caro mea est, frater est in Christo. Quod in mē brum confertur, nónne in uniuersum corpus redundat, atq; inde in caput? Omnes sumus inuicem membra. Membra cohærentia, constituunt corpus. Corporis caput IESVS Christus, Christi caput Deus. Tibi fit, singulis fit: Christo fit, Deo fit, quicquid uni cuilibet membro fit, seu bene, seu male. Hæc omnia unum sunt Deus Christus, corpus & membra. Nō rectè inter Christianos locum habet illud. Pares cum paribus: & illud. Dißimilitudo mater odij. Quorsum enī dissensionum uocabula, ubi tāta est unitas? Non sapit Christianismum, quod uulgo aulicus oppidano, rusticus urbano, patricius plebeio, magistratus priuato, diues pauperi, clarus obscuro, potens imbecilli, Italus Germano, Gallus Britāno, Britānus Scoto, Grammaticus theologo, Grammatico dialecticus, Iurisperito medicus, Doctus idiotæ: Eloquens infacundo, Cœlebs marito, Iuuenis seni, Clericus prophano, Sacerdos monacho, Minor Coletæ, Carmelita Iacobitæ: & ne omnia discrimina referā, nugatoria in re dissimilis dißimili est iniquior. Vbi charitas, quæ & hostem diligit, quando cognomen commutatum, quando color uestis nonnihil diuersus, quando cingulus, aut calceus, & similia deliramenta hominum, me tibi faciunt inuisum? Quin potius pueriles istas nugas

Quæ habent ad amicitiā pariter sunt in Christo.

Dißimilitudo mater odij, locū non habet inter Christianos.

Charitas non est in his, qui ob mutatum uestitum odiunt.

K 5 mittimus,

mittimus, & illud quod ad rem pertinet, præ oculis habere cõsuescimus: quod multis locis inculcat Paulus, omnes nos in Christo capite, unius esse corporis mẽbra, eodẽ animata spiritu, si tamẽ in illo uiuimus, ut neq; felicioribus membris inuideamus, & imbecillioribus libenter subueniamus. Vt intelligamus nos ipsos accepisse beneficiũ, cũ beneficium præstitimus proximo, nos læsos, cũ nocitũ est fratri. Neq; quisquã proprie sibi studeat, sed pro sua uirili quisq; qđ accepit à Deo, in cõmune cõferat, ut illo refluant omnia, unde fluxerunt, puta capite. Hoc uidelicet est, quod Paulus scribit Corinthijs. Sicut enim, inquiẽs, corpus unum est, & mẽbra habet multa. Omnia autem membra corporis cũ sint multa, unum tamẽ corpus sunt, ita & Christus. Etenĩ in uno spiritu omnes nos, in unum corpus baptizati sumus, siue Iudæi, siue gentiles, siue serui, siue liberi, & omnes in uno spiritu potati sumus. Nam & corpus, non est unum membrum, sed multa. Si dixerit pes, quoniam nõ sum manus, non sum de corpore, num ideo non est de corpore? Et si dixerit auris, nõ sum oculus, non sum de corpore, num ideo non est de corpore? Si totum corpus oculus, ubi auditus? Si totum auditus, ubi odoratus? Nunc autẽ posuit Deus mẽbra, unumquodq; eorũ in corpore, sicut uoluit. Quod si eßent omnia unũ membrum, ubi corpus? Nunc autem multa quidem membra, unum autem corpus. Non potest autem oculus

Omnia sua quisq; cõferat in cõmune.

Similitudinibus declarat

dicere

dicere manui: Opera tua non indigeo, aut iterum caput pedibus, nō estis mihi necessarij. Sed multo magis, quæ uidentur membra corporis infirmiora esse, necessariora sunt. Et quæ putamus ignobiliora esse membra corporis, his honorē abundantiorē circundamus. Et quæ inhonesta sunt nostra, abundantiorē honestatē habent. Honesta autē uestra nullius egent. Sed Deus temperauit corpus, ei cui deerat, abundantiorem tribuendo honorem, ut nō sit schisma in corpore, sed in idipsum pro inuicem sollicita sint membra. Vos autem estis corpus Christi, & membra de membro. consimilia scribit Romanis. Sicut enim (inquit) in uno corpore multa mēbra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent: Ita multi unum corpus sumus in Christo: singuli autem alter alterius membra, habentes donationes secundum gratiam, quæ data est nobis, differentes. Rursum ad Ephesios. Veritatem autem (inquit) facientes in charitate, crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus, ex quo totum corpus compactum & connexum, per omnem iuncturam subministrationis, secundum operationem in mensuram uniuscuiusque membri, augmentum corporis facit, in ædificationem sui in charitate. Et alibi iubet inuicem alios aliorum onera gestare, quoniam sumus inuicem mēbra. Vide igitur, num ad hoc corpus pertineant, quos paßim audis ad hunc modum loquentes:

Vnusquisq; cuiuslibet indiget.

Cuiq; suis est usus ad omnium utilitatē.

Mea

Mea res mihi hæreditate obuenit, iure, non fraude poßideo. Cur ea non meo arbitratu utar, atque abutar? Cur ijsdem inde quicquam, quibus nihil debeo? Profundo, perdo, meũ est, quod perit; aliorum nihil interest. Membrũ tuum ringitur inedia, & tu ructas perdicum carnes. Frater nudus horret, tibi tantũ uestium tineis & carie uitiatur. Tibi mille aureos unius noctis alea perdidit, dum interim misera quæpiã puella, adigente egestate, pudicitiã suam prostituit, & perit anima, pro qua Christus impendit animam suã. Tu dicis, qd mea? Quod meum est, pro meo arbitrio tracto: Et postea isto cum animo tibi uideris Christianus, qui ne homo quidem sis? Audis in cœtu multorum lædi famam, huius atq; illius, tu taces, aut forte arrides obtrectanti: Cõfutaßem, inquis, si quid ad me pertinuissent, quæ dicebãtur. At nihil mihi cũ illo qui lædebatur. Ergo nihil tibi cum corpore, si nihil cum membro. Ne cum capite quidem aliquid, si nihil cum corpore. Vim ui, inquiunt, ius est repellere. Nihil moror, quid leges imperatoriæ permittãt, hoc demiror, unde istæ uoces in mores Christianorũ peruenerint. Nocui sed laceßitus. Malui dare malum, quàm in me admittere. Esto nõ puniunt leges humanæ, quod indulserũt. At quid facturus est Christus Imperator tuus, si suæ legi fraudem feceris, quæ extat apud Matthæum: Ego autem dico uobis non resistere malo: sed si quis te percusserit in dextram maxillã tuam,

Inæqualitas fortunarum reprehenditur.

Studiũ sui cõtrà charitatem.

tuam, præbe illi & alteram, & ei qui uult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium. Et quicúnque te angariauerit mille passus, uade cum illo, & alia duo: Diligite inimicos uestros, & benefacite his qui oderunt uos, & orate pro persequentibus & calumniantibus uos, ut sitis filij patris uestri, qui in cœlis est: qui Solem suũ oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Respondes, nón mihi ista dixit: Dixit Apostolis, dixit perfectis. Nónne audisti, ut filij patris uestri sitis? Si filius Dei non cupis esse, nihil ad te pertinet lex. Quanquam ne bonus quidem est, qui perfectus esse nolit. Accipe & illud, si mercedem non desyderas, nihil ad te mãdatum. Sequitur enim. Si diligitis eos, qui uos diligunt, quam mercedem habebitis? quasi dicat, nullam. Neque enim istud facere uirtus est, sed nõ facere scelus est, Neutri debetur quicquã, ubi par relatũ est pari. Audi Paulum magnum Christianorum legum & consultum, & interpretem. Benedicite persequẽtibus uos, benedicite, & nolite maledicere. Nulli malum pro malo reddẽtes. Si fieri potest, quod ex uobis est, cum omnibus hominibus pacẽ habentes, non uosmetipsos defendentes charissimi, sed date locum iræ. Scriptum est enim. Mihi uindicta, & ego retribuam dicit dominus. Sed si esurierit inimicus tuus, ciba illum. Si sitit, potum da illi. Hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput

Ne uindictam expetas.

Dictũ est omnibus Christianis.

eius. Noli uinci à malo, sed uince in bono malum. Quid igitur futurũ est, inquis, si procacitatẽ alienã, mea lenitate aluero, & ueterem ferendo iniuriam, inuitaro nouam? Si potes malum, sine tuo malo uel effugere uel depellere, nemo te uetat facere. Sin minus, caue dixeris, facere satius est, q̃ pati. Si potes emenda, uel beneficijs obruens, uel mansuetudine uincẽs. Sin aliter, præstat alterum perire, quàm utrũq;, præstat te patientiæ lucro ditescere, quàm mutua talione mali, malos ambos fieri: Ergo Christianũ decretũ sit, cum omnibus amore, mansuetudine, beneficio certare. Contentione, odio, obtrectatione, contumelia, iniuria, uel infimis etiam libenter cedere. Sed indignus est cui bene fiat, cui concedatur. At dignũ te ut facias, dignus Christus, ad cuius gratiam fit. Neq; lædere quenquã uolo (aiũt) neq; lædi me patiar: Immò tu læsus ex animo remitte noxam, cauẽs ne q̄d sit, q̄d quisquam tibi remittat. Tam obseruans esto in uitanda culpa tua, quàm facilis ad remittendam alienam. Quo maior es, hoc te magis, magisq; summittas, ut omnibus ĩ charitate inseruias. Si claro genere es, non obscurabunt, sed decorabũt nobilitatem generis, mores Christo digni. Si doctus es, hoc modestius imperitorum inscitiam feras, & emẽdes. Hoc fratri plus debes, quo plus tibi creditũ est. Diues es, memineris dispensatorem esse te, nõ dominum, ac sollicitus uide, quomodo rem communem tractes. Tu credebas solis monachis

Christiano satius pati, quã facere.

Christianũ decretum.

Amore, mãsuetudine, beneficio certãdum.

Remittenda noxa.

Generosus.

Doctus.

Opulẽtus.

monachis interdictam eſſe proprietatem? Indictam paupertatem? Erraſti, utrunq; ad omnes Christianos pertinet. Lex te punit, ſi quid alieni ſuſtuleris? Non punit, ſi tuum fratre egente ſubtraxeris. At utrunq; puniet Chriſtus. Si magiſtratus es, ne te faciat honor ferociorem, ſed onus ſolicitiorem. Non gero, inquis, munus eccleſiaſticum, nō ſum paſtor aut epiſcopus. Demus iſtud. At num etiam Chriſtianus non es? Ipſe uideris cuias ſis, ſi eccleſiaſticus non es. Adeo Chriſtus in contemptum uenit mundo, ut pulchrum exiſtiment & regium, nihil cū eo habere commertij, hoc quenq; contemptiorē eſſe, quo fuerit illi copulatior. An non audis quotidie ab iratis laicis, atrocis cōuitij loco nobis in os iaci Clerici, ſacerdotis, & monachi uocabula? idq; prorſus nō alio animo ac uoce, quàm ſi inceſtum aut ſacrilegium exprobrarent. Equidem demiror, cur non etiam baptiſmum obijciant, cur nō etiam cum Saracenis Chriſti cognomen probri uice impingant. Si malum clericum, Aut indignum ſacerdotē dicerēt, aut monachū irreligioſum, ferēdi erāt. quippe qui mores hominū notarent, non uirtutis profeſſionem contemnerent, Sed qui ſibi ſtupra uirginū, res bello raptas, pecuniam alea uel partam, uel perditam, & id genus plurima facinora gloriæ ducunt, In alium uero nihil habent contemptius, aut probroſius, aut magis pudendum, quod obiectent, quā monachi, aut ſacerdotis uocabulum, nimirum obſcurū

Pauptas nō monachis tantū indicta.

Chriſtus.

Lex humana.

Chriſtianus.

Cōtēptus Chriſtus.

Sacerdos eſt.

Virtutis profeſſio deriſa.

nõ est, quid de Christo sentiant isti solo nomine Christiani. Nõ est alius episcoporũ, alius magistratuũ ciuiliũ dominus. Eiusdẽ uices gerũt utriq;. Eidem utriq; reddenda erit ratio. Si aliò quam ad illũ respicis: uel suscipiẽs magistratum, uel gerẽs, nihil refert si te mũdus nõ uocat Simoniacũ, ille certe ut Simoniacum puniet. Si publicũ munus ambis, non ut prosis in cõmune, sed ut priuatim rei tuæ consulas, ut ulciscaris, quibus male uis, magistratus tuus latrociniũ est apud deum. Insequeris prædones, non uti suum recipiat, qui spoliatus est, sed ne non sit apud te, quod apud prædones est. Quantulum quæso inter te & illos inter est? nisi forte, quod illi quidem mercatorum, tu prædonum es prædo. In summa nisi hoc animo geris magistratum, ut paratus sis non dicam rei, sed & capitis iactura, quod iustũ est tueri, non approbabit Christus administrationem tuam. Addam & illud ex Platonis sentẽtia, neminem esse magistratu dignum, qui libenter gerit magistratum. Si princeps, caue ne te incantent maleficæ illæ assentatorum uoces. Dominus es suprà leges liber es. Omnia tibi iusta, omnia honesta. Tibi licet, quicquid libet. Nihil ad te quæ uulgo dicuntur à sacerdotibus. Immò tu id qđ res est, existima, unum omnium esse dominum Christum Iesum cuius te quàm simillimum esse oportet, quippe cuius uices geris. Huius disciplina nulli præstãda exactius quàm tibi, à quo seuerius rationem exacturus, quàm ab alijs

Noĩe Christiani. Simoniacus. Magistratus latrocinium. Prædonũ Prædo Etiã capitis iactura tuendũ qđ iustũ est. Magistratu dignus, qui inuitus suscipit. Et pphanorũ et sacerdotum unus Chrĩstus.

ab alijs. Non protinus ius esse putato quod uis, sed id tantum uelis quod ius est. Quod ulli mortalium turpe futurū erat, id ne tibi quidē putaris honestum. Immò ne illa quidem tibi permitte, quæ uulgo solent condonari. Quod in alijs delictum, in te flagitium fore puta. Honorem, admirationē, dignitatem, gratiam, authoritatem, non opes tibi concilient plebeis maiores, sed mores emereantur, popularibus meliores. Non ea discat in te mirari uulgus, quibus illa ipsa facinora inuitantur, in quæ tu quotidie animaduertis. Tolle admirationem diuitiarum, ubi fures, peculatores, sacrilegi, prædones? Tolle admirationem uoluptatum, ubi raptores atq; adulteri? Quoties splendidior apud tuos uideri uis, ne stultorū oculis opes tuas explices: cum felicior, ne luxum & uoluptates ostentes. In te primum discant ista contemnere, discant suspicere uirtutem, in pretio habere frugalitatem, applaudere temperantiæ, honorem habere modestiæ. Ne quid eorum tuis in moribus appareat, quæ tui fasces in populi moribus puniunt. Optime recideris maleficia, si materiam maleficiorum, diuitias & uoluptates in te non uiderint magni fieri. Ne quem uel media de plebe præ te contempseris, Commune ex æquo prætium est, quo utrique estis redempti. A contemptu te, non strepitus ambitionis, non ferocitas, non arma atq; satellites uendicēt, sed uitæ integritas: seueritas, ac mores ab omnibus populi uitijs incorrupti. Nihil

Velis quod ius est.

Morum honestas.

Vita Christiani principis.

probibet, in obeundo principatu summum tenere locum, & in charitate nullum discernere locum. Hoc *principatum esse puta, non opibus præcedere, sed quamplurimũ omnibus prodesse.* Non *ea quæ publica sunt, in tuum cõmodũ uerte, sed quæ tua sunt, teq; ipsum totum: ad publicam utilitatem effunde.* Multa *tibi debet populus, at tu illi debes omnia.* Ambitiosa *nomina, inuicti, sacrosancti, maiestatis, & si coguntur ferre aures, animus certe non agnoscat, sed hæc omnia in Christum, cui soli competunt, referas.* Læ*sæ maiestatis crimen: quod alij* Tragica *uoce efferũt, apud te leuißimum sit.* Maiestatem principis *is uere lædit, qui principis nomine contrà ius, crudeliter, uiolẽte, flagitiose, quid facit.* Nullius *iniuria te minus moueat quàm quæ priuatim ad te pertinet.* Publicam *personam esse te memineris, nec oportere nisi de publico cogitare.* Si *cordatus es, reputa tecum, non quãtus sis, sed quantũ onus humeris sustineas.* Et *quo maiore in periculo uersaris, hoc minus indulge tibi, non à maioribus tuis, aut assentatoribus formam administrandi imperij, sed à Christo petens.* Quid *enim absurdius, quàm principem Christianum,* Hannibalem, Alexan*drum magnum,* Cæsarem, *aut* Pompeium *sibi proponere? In quibus ipsis, cum quasdam uirtutes nequeat assequi, ea potißimũ imitabitur, quæ sola erãt fugienda. non protinus in exẽplum trahatur: si quid approbantibus* Historicis *fecit* Cæsar, *sed si quod fecit: non abhor-*

Principatus Christianus.

Tituli principum.

Maiestas principis.

Priuata iniuria.

A Christo gerẽdi imperij petẽda forma.

Christiani principes Ethnicos sibi non

abhorret à doctrina domini nostri: aut si est eiusmodi, ut quanquã imitandũ non est, ad uirtutis tamẽ studiũ poßit accendere. Ne totũ quidem imperiũ tanti sit, ut prudens uelis à recto deflectere. Exue potius illud, quã exuas Christũ. Ne dubita, habet ille quod tibi referat pro contẽpto imperio, longe melius imperio. Nihil tam decorũ, tam magnificũ, tam gloriosum regibus, quã ad summi regis IESV similitudinẽ, quàm proxime accedere, qui ut erat maximus, ita & optimus erat: sed quod maximus esset, id in terris dißimulauit: quod optimus, id nos sentire maluit, quia hoc nos maluit imitari. Negauit regnũ suũ de hoc mũdo esse, cum esset cœli terræq; dominus. Sed principes gentiũ dominantur eis. Christianus non exercet potestatem in suos, sed charitatem, & qui maximus est, omnium ministrũ se cogitet esse, non dominũ. Quo magis admiror, potestatis & domini ambitiosa uocabula, ad ipsos usq; Pontifices summos, & Episcopos inuecta fuisse: nec pudere theologos, nõ minus indocte quàm ambitiose Magistros nostros uulgo appellitari, cum utrunq; Christus interdixerit suis: ne uel dominos, uel magistros uocari se finerent, unum enim esse tum magistrum, tum dominũ, qui & caput omniũ nostrum Christus IESVS, Apostolus: pastor, Episcopus, officij sunt uocabula, nõ dominatus. papa, abbas charitatis cognomina sunt, non potestatis. Sed quid ego mare illud uulgariũ errorum ingredior? Ad quodcunq;

proponãt nisi cum iudicio.

Maximus Optimus.

Põtifices. Episcopi. Theologi. Magistri nostri.

hominum genus se conuerterit, multa ubiq; uidebit homo uere spiritalis, quæ rideat, plura quæ fleat, plurimas opiniones deprehendet deprauatißimas, & à Christi doctrina longe latéque dißidentes, quarum bona pars inde proficiscitur, quod etiam in Christianismo mundum quendam induximus. Et quod apud ueteres theologos de mundo legitur, hoc parum eruditi, ad eos referunt, qui monachi non sunt. Mundus in Euangelio, apud Apostolos, apud Agustinũ, Ambrosium, Hieronymum dicũtur increduli, à fide alieni, crucis Christi inimici, blasphemi in Deum. Qui huiusmodi sunt, solliciti sunt, de crastino: quippe qui diffidũt de Christo, pro opibus, pro imperio, pro uoluptatibus digladiantur, utpote qui sensibiliũ rerum præstigijs occæcati, falsa bona pro ueris amplectuntur. Hic enim mundus Christum uerum lumen non cognouit. Hic totus in malo positus, se amat, sibi uiuit: sibi studet, nõ enim induit Christum, qui uera charitas est. Ab hoc semouit Christus, non solum Apostolos, sed omnes quos se dignos iudicauit. Quo tandem igitur modo, hunc semper in literis damnatum mũdum, cum Christianismo miscemus? Et mundi inani uocabulo, nostris uitijs blandimur? Agent hanc pestem plerĩq; doctores, qui adulterantes uerbum Dei: ut ait Paulus, & ad temporũ mores scripturã diuinam trahentes, cum magis conueniat mores, ad scripturam regulam emendari. Nullum aũt exitialius assentandi genus,

Mundũ in duximus quendã in Christianismum.

Mundus quid sit apud ueteres.

Ad temporũ mores scripturã trahunt.

genus, quàm cum uerbis Euangelicis, aut propheticis, animi morbis blandimur, non medemur. Audit princeps: Omnis poteſtas à Deo, protinus ſurgunt criſtæ, cur magis tumidum te reddit ſcriptura, quàm ſollicitum? Cogitas quod Deus tradidit tibi gerendũ imperium, & non cogitas quod idem geſti imperij exigit rationem? Audit auarus interdictum Chriſtianis, ne binas habeant tunicas. Interpretatur theologus, alteram tunicam eſſe quicquid neceßitati naturæ ſuperſit, & quod ad morbum cupiditatis pertineat. Bene habet, inquit, Craſſus ille, mihi adhuc plurima deſunt. Audit animalis, & à charitate frigidus, hunc eſſe charitatis ordinem, ut tuam pecuniam alienæ, tuam uitam alienæ, tuam famã alienæ, anteponas. Non dabo, inquit, igitur, ne forte mihi ipſi deſit. Non tuebor illius famam, ne quid maculæ meæ aſpergatur famæ. Fratrem in periculo deſeram, ne ueniã & ipſe in periculum: Breuiter mihi uiuam totus, ne quid ullius nomine ad me perueniat incõmodi. Didicimus & à ſanctis uiris, ſi quid non imitandum fecerunt, id ſolum in uitæ exemplum trahere. Adulteri & ſanguinarij Dauid exemplo ſibi blandiuntur. Qui ſaeculis inhiant, diuitem Abraham nobis obijciunt. Principes, quibus pro ludo eſt paßim uitiare uirgines, Solomonis reginas, & concubinas nobis annumerant. Quorũ Deus uenter eſt, Noe ebrietatem prætexunt. Inceſti Loth concubitũ, prætendunt ſuæ turpitudini.

Omnis poteſtas à Deo.

Ne binas habeas tunicas.

Ordo charitatis.

Quæ mala ſunt in ſanctis uiris imitamur.

Cur in istos à Christo declinamus oculos? Audeo dicere ne in Prophetis quidem, aut Apostolis imitandũ Christianis, si quid à Christi doctrina diuaricetur. Quod si sanctos peccatores libet imitari, non reclamo, modo totos imitentur. Secutus es Dauid adulterantem, magis sequere pœnitentem. Expreßisti Magdalenam peccatricẽ, exprime & amantẽ multum, exprime lachrymantẽ, exprime ad pedes IESV sese abijcientẽ. Persecutus es Ecclesiam Dei cũ Paulo, peierasti cum Petro, fac & ceruicẽ porrigas pro pietate cum Paulo, crucẽ ne reformides cum Petro. Ideo patitur Deus & magnos uiros in quædã uitia labi, ne nos lapsi desperemus: sed ita, si quemadmodum socij fuimus errantium, ita simus & emendantium errata. Nunc illud ipsum quod imitandum non erat, exaggeramus, & quædam recte ab illis facta deprauamus, aranearum instar, tantum si quid inest ueneni, exugentes, aut salutarẽ etiam succum nobis uertentes in uenenũ. Quid tibi cũ diuite Abraham, cui numisma numen est? Quod ille prouẽtu fœturæ, Deo rem illius fortunante, ditatus est: idq; in lege carnali, ideo ne tibi Christiano licet per fas, nefasq;, undecunque Crœsi opes congerere, quas uel male profundas, uel peius domi defodias? Ille diuitijs sponte affluentibus, quàm non adiecerit animum, uel hoc argumento sit, quod statim ad iubentis Dei uocem, filium unicum mactandũ produxit. Quàm credis contẽpsiße boum armenta,

Nihil usq̃ imitãdum quod à Christo uariat.

Bona etiã in malum uertimus.

Auarus nõ imitatur Abraham.

menta, qui contempsit & filium? Tu uero nihil aliud somnians, quàm quæstum, nihil admirans, nisi pecuniam, paratus simulatq; inciderit exigui lucelli spes, uel fratrem fallere, uel Christum negligere. Simile quiddam tibi putas esse cum Abraham? Simplices puellæ filiæ Loth, cum conspicerent omnẽ quaqua uersum regionem incendio conflagrare, hoc uniuersum mundum arbitrantes, quod oculis patebat, neque ullum iam usquam mortalium ex tam uasto incendio superstitem esse præter sese, non turpi, sed pio cõsilio, patris concubitum suffuratæ sunt, ne uidelicet nullæ, generis humani reliquiæ superessent, præsertim cum adhuc uigeret diuinũ præceptum, Crescite & multiplicamini. Et audebis tuas prodigiosas libidines, cum harum puellarum facto conferre? Immò & coniugium tuum harum incestui non dubitem posthabere, siquidem in matrimonio non proli seruis, sed tuæ libidini: Dauid tot egregijs pietatis exemplis editis, semel incidit in adulteriũ, obiecta oportunitate, non captata. An ob hoc protinus tibi licebit impune, totam ætatem per alienos thalamos uolutari? Petrus semel metu mortis abnegauit Christum, pro quo postea fuerat moriturus: num ideo tibi quauis de caussa peierare fas erit? Paulus nõ affectu peccauit, sed errore lapsus est: admonitus, statim resipuit. Tu prudẽs, sciẽs, uidens, in malis cõsenescis, & Pauli exẽplo, tibi ipsi caput demulces? Matthæus uerbo tãtũ iussus, nihil cõ

Coniugiũ quorundã peius, quã incestus filiarum Loth.

Mala sanctorum, à nostris exuperãtur multis modis.

tatus, semel totum exuit telonem. Te pecuniis addi=ctum non tot sanctorum exempla, non toties audita Euangelia, non tot conciones auellunt. Dicunt mi=hi Episcopi: Diuus Augustinus duas amicas habuisse legitur. Verũ ille Ethnicus, nos in Christianismo edu cati. Ille adolescens, nos cani. Egregia collatio, quo=niam ille iuuenis: Ethnicus, ne matrimonij pedicis ir retiretur, unam mulierculam uxoris loco habuit, & non uxori, fidem tamẽ coniugij præstitit, ideo nobis Christianis, senibus, sacerdotibus, Episcopis, minus fœdum erit, per omnia libidinum uolutabra cõspur=cari? Actum est de moribus, postea quàm uitia, uirtu tum nominibus donauimus, & ad tuendum mala no stra argutiores, quàm ad emendandum diligentiores esse cœpimus. Maxime si prauas opiniones nostras, falso patrocinio diuinarum literarum alere ac ful=cire condidicerimus. Tu igitur frater suauissime in totum cõtempto uulgo, cum suis & opinionibus, & factis, syncere, ac totus Christianam sectam arripe, quicquid in hac uita, uel horrendum, uel appetendũ obijcitur sensibus, id omne pietatis amore ex æquo negligens. Vnus Christus tibi satis sit, unicus author, & recte sentiendi, & beate uiuendi. Et hanc quidem meram stultitiam amentiamq; mundus existimat, sed per hanc placuit Deo saluos facere credentes. Feli=citer desipit, cui sapit in Christo: misere desipit, qui Christum non sapit. Verum heus tu quemadmodum

Augustini cõcubinatus excusatur.

Pernitiosissimũ est uitia, uirtutũ nominibus & scripturarũ patrocinio, cohonestare.

te uolo

te uolo fortiter, à uulgo dissentire, ita nolo Cynicum quiddam referētem, passim aliorum sententijs, aut facta oblatrare, superciliose damnare, odiose obstrepere omnibus, rabiose declamitare in uitam cuiuslibet, ne duo simul mala tibi consciscas: alterum, ut in omnium odium abeas: alterū, ut inuisus, nequeas quidem ulli prodesse. Esto & tu omnibus omnia, ut omnes Christo lucrifacias, quo ad licet non offensa pietate. Foris omnibus temet accommoda, ut intus quidem immotum sedeat propositum. Foris autē comitas, affabilitas, facilitas, commoditas alliciat fratrem, quem blande conuenit inuitari ad Christū, non asperitate deterreri. Deniq; quod sentis, non tam saeuis intonandum uerbis, quàm moribus exprimendū. Neq; rursus sic indulgendum infirmitati uulgi, ut ueritatem in loco fortiter tueri non audeas. Humanitate emendandi sunt homines, non decipiendi.

Non passim oblatres aliorū factis.

Accommoda foris, ut intus immotus sedeas.

CANON SEPTIMVS.

POrrò si per infantiam & imbecillitatem animi nostri, nondum ad ista spiritalia licebit aspirare, nihilo tamen segnius danda erit opera, ut saltem in proximis consistamus. Alioqui uera compendiariaq; ad felicitatem uia est, si semel totam mentem ita ad cœlestium rerum admirationem conuerterimus, ut ueluti corpus umbrā, ita amor Christi, amor

Annitēdū est etiā si summa desperas.

æternorum & honestorum, natura secum adducat, fastidium caducorum, & odium turpium. Vtrūq; enim necessario consequitur alterum, & alterū cum altero uel crescit, uel decrescit. Quantum profeceris in amore Christi, tantū oderis mundum. Quo magis miraberis inuisibilia, hoc magis uilescent res fluxæ, ac momentaneæ. Oportet igitur, qd' in literis suadet Fabius, idē & in uirtutis facere disciplina, ut statim ad optima nitamur. Quod tamen si nostro uitio non cōtinget, proximum est, ut uel humana quadam prudentiia, à magnis uitijs abstineamus, nosq́; ipsos (quoad fieri potest) integros diuinæ beneficētiæ seruemus. Nam ut saluti propius est, corpus exhaustum quidem illud & inane, uerum noxijs humoribus liberū: Ita mens capacior est diuini muneris, nondū grauibus culpis inquinata, tametsi uera uirtute adhuc uacat. Si imbecilliores sumus, quàm ut Apostolos, ut martyres, ut uirgines imitemur: saltem ne committamus, ut Ethnici nos in hoc stadio uideantur præcurrere. Quorū pleriq; cum neq; Deum nossent, quem uererentur, neque inferos crederent, quos formidarent, tamen ipsam per se turpitudinem modis omnibus fugiendam esse homini censuerunt, adeo ut nonnulli maluerunt, famæ, rei, uitæ deniq; iacturam facere, quàm ab honesto discedere. Si per se tale quiddam est peccatū, ut nullis cōmodis, aut incommodis propositis sit admittendum, profecto Christianū hominem, si

Et, uel à magnis uitijs abstineas.

Nō potes imitari sanctos, ne sis Ethnicis inferior.

nem, si non Dei uel iusticia deterret, uel dehortatur beneficentia, si non uel spes immortalitatis, uel æternæ pœnæ mœtus reuocat, si ne ipsa quidē natiua peccati turpitudo retrahit, quæ potuit & gentilium animos retrahere, saltem mille incommoda deterreant, quæ etiam in hac uita peccantem consequuntur, infamia, dispendium rei, egestas, contemptus, & odium bonorum, anxietas animi, inquietudo, & ille multo miserrimus consciæ mentis cruciatus quem etiam si nonnulli in præsentiarum nō sentiunt, siue ætatis hæbetudine obscurati, siue peccati uoluptate inebriati, tamen sentient posterius, & omnino tanto sentient infelicius, quanto serius. Quare iuuenes potißimum sunt admonendi, ut hanc esse peccati naturam, malint tot authoribus credere, quàm infelici experientia in semetipsis discere, neq; prius uitam uitijs cōtaminent, quàm planè quid sit uita, cognouerint. Si tibi uilis est Christus, cui tu tanti constas, saltem tua ipsius caussa temperato à turpibus. Et quanquam uehementer periculosum est, hoc in statu uelut in triuio (quod aiunt) diutius cōmorari: tamen ijs qui nondum queunt ad heroicā assurgere uirtutem, non paulo præstabilius est in politica uirtute consistere, quā in omne turpitudinis genus iræ præcipites. Non hic est felicitatis meta, sed hinc propior ad felicitatē gradus. Interim tamen semper orandus Deus, ut nos ad meliora dignetur arripere.

Incōmoda peccati cogites.

A politica uirtute gradus est ad salutē.

CANON OCTAVVS.

Tentatus non mox animum abijciat.

SI crebrius ac grauius ingruet in te tentationum procella, ne protinus tibi incipias displicere, quasi ob id Deo tuo uel curæ, uel cordi non sis, aut parum pius, aut etiam minus perfectus. Immò potius gratias age, quod ut futurum hæredem erudit, ut charissimum filium flagellat, ut amicum explorat. Maximum est argumentum, hominem à diuina misericordia reiectum esse, cum nullis tentationibus incessitur. In mentem tibi ueniat Paulus Apostolus, qui ad tertij cœli mysteria promeruit admitti, tamen ab angelo Satanæ colaphizatus. Succurrat amicus Dei Iob, succurrat Hieronymus, Benedictus, Franciscus: cumq; his inenumerabiles alij patres, maximis de uitijs sollicitati. Si cum tantis uiris, si cum tam multis tibi commune est, quod pateris, quid est, cur animum deijcias? Magis enitere, ut cum illis uincas. Non destituet te Deus, & faciet etiam cum tentatione prouentum, ut poßis sustinere.

Tentatio argumētū salutis.

CANON NONVS.

Semper uigilandū.

QVod callidi solent imperatores facere, ut in tranquillis etiā rebus, tamen excubias agant: Itidem tu quoque semper animum uigilantem, ac circumspectum ad futurum hostis assultum ha-

tum habeas. Nunquam enim ille non circuit, quærens quem deuoret, quo paratior esse queas, ut irruentem statim fortiter retundas, exibilésque, statim pestiferi serpentis caput conteras. Nusquam enim ille uincitur, uel facilius, uel perfectius. Proinde consultißimum est, paruulos Babylonis, illico ut nati sunt, ad petram, quæ Christus est, allidere, priusquã grandescant.

Tentatio recẽs supprimatur.

CANON DECIMVS.

Repellitur autem maxime tentator his modis, si uel uehementer auerseris animo, statimq; in suggerentem uelut expuas, aut ardenter ores, aut ad sanctam aliquam occupationem toto pectore te conferas, aut si uerbis è sacris literis petitis, tentatori respõdeas, quemadmodum suprà admonuimus. Qua quidem in re non mediocriter profuerit aduersus omne tentationis genus, certas quasdam sententias habere paratas, eas maxime, quibus aliquando senseris animum tuum uehementer commoueri.

Remedia cõtrà tentationem.

Quasdam sententias paratas habe.

CANON VNDECIMVS.

Pios homines duplex potißimum habet periculum, alterum ne in tentatione succumbant, alterum ne post uictoriam, in consolatione & gaudio spiritali insolescant. Vt igitur tutus sis, non solum à timore nocturno, uerum etiam à dæmonio meridiano, facito

no, facito, ut cũ Hostis te ad turpia sollicitat, non tuam ipsius respicias imbecillitatem, sed tantum memineris, te in Christo omnia posse, qui non Apostolis modo, sed & tibi, sed omnibus suis membris etiam infirmis dixit, cõfidite, quia ego uici mũdum. Rursum cũ uel post superatum instigatorem, uel in pio quopiam opere senseris mentem tuam, intus arcana quadam uoluptate perfundi: tum etiam atque etiam caueas, ne quid inde tuis meritis arroges, sed totum gratuitæ beneficentiæ Dei feras acceptum. Teq; ipsum protinus uerbis Pauli reprimas. Quid habes, quod non accepisti? & si accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? Itaq; aduersus duplex hoc malum, duplex erit remediũ, si et in conflictu, tuæ uirtuti diffisus ad Christum caput tuum confugias, atque in eius unius beneuolentia, spem omnem uincendi ponas, & in consolatione spiritali, statim gratias agas, illi de suo beneficio, tuam indignitatem humiliter agnoscens.

Meminerisis te oĩa in Christo posse.

Pro euitãda supbia spiritali.

CANON DVODECIMVS.

CVm pugnas cum hoste, non satis sit tibi, si ictũ illius declines, aut etiam repellas, nisi fortiter arreptum telum in ipsum authorem retorseris, suomet illum gladio iugulans. Id ita fiet, si ad malum sollicitatus, non solum non pecces, sed hinc tibi arripias occasionem uirtutis. Et quẽadmodũ eleganter fingunt

Ex tẽtatione occa

gunt poëtæ, Herculem obiectis ab irata Iunone periculis, animo creuisse, atq; induruisse, itidem tu quoq; da operam, ut hostis instigationibus, non solum peior non fias, sed etiam euadas melior, Sollicitaris ad libidinem, imbecillitatem tuam agnosce ac pluſculum etiam tibi de licitis uoluptatibus interdicito, ad castas & pias occupationes apponito nonnihil auctarij. Instigaris ad cupiditatem, ad tenacitatem, auge eleemosynas. Incitaris ad inanem gloriam, tanto magis demitte te in omnibus. Ita fiet, ut unaquæq; tẽtatio sit tibi renouatio quædã sancti propositi tui, & pietatis incrementum. Neque enim prorsus alia ratio tam efficax confidendi, profligandiq; hostem nostrũ, uerebitur enĩ te denuo puocare, ne q ĩpietatis author esse gaudet, pietatis ministret occasionem.

Occasionẽ uirtutis arripe.

Tentatio sit tibi sancti propositi renouatio.

CANON DECIMVSTERTIVS.

SEmper autem hoc animo, atq; hac spe dimices, quasi ea pugna sit tibi postrema futura, si uictor discesseris. Fieri enim potest, ut & istud præmij tuæ uirtuti largiatur benignitas diuina, ut hostis semel turpiter uictus, nunquam postea te repetat, id quod legimus pijs aliquod uiris contigisse. Nec absurde credit Origenes, uincẽtibus Christianis minui copias hostium, dum semel fortiter repulsus, nunquã ad hominẽ sollicitandũ reuerti permittitur. Ergo in

In pugna credas eã esse supremam.

conflictu

cõflictu aude perpetuam sperare pacem. At rursum ubi uiceris, sic te geras, quasi mox in prælium reditu rus. Semper enim alia post aliã expectãda tentatio, neque unquam discedendum ab armis, nunquam re linquenda statio, nunquã remittẽdæ excubiæ, donec in hoc corporis præsidio militamus. Sẽper illud pro pheticum in pectore cuiq; habendum. Super custo= diam meam stabo.

Semp̃ post pugnã al= terã expe cta.

CANON DECIMVSQVARTVS.

Magnopere cauendum, ne quod uitium, ueluti leue contemnamus. Nullus enim hostis ui= cit sæpius, quàm qui fuit contemptui. Qua in re non paucos mortalium misere falli comperio: Fallunt enim se ipsos, dum sibi in uno, aut altero ui tio conniuentes, quod pro suis quisq; moribus uenia le putat, reliqua grauiter execrantur. Bona pars eo rum quos uulgus integros & incorruptos appellat, furtum, rapinam, homicidium, adulterium, incestum oppido detestãtur. At simplicem fornicationem, & moderatum uoluptatis usum, ut leue commißum, neu tiquam refugiunt. Alius ad reliqua sat incorruptus, bibosior est, in luxu intemperantior. Alius linguæ li centioris. Alius inanior & iactantior. Quo tandẽ uitio carebimus, si ad hunc modum suo quisq; blandi etur? Argumentum est istos ne reliquas quidem uir tutes uere poßidere, quibus ullum uitium placet, sed

Nullum ui tium ceu leue con tẽnamus. Quo mo do suis qui dam uitijs blandian tur.

poti

potius ſimulachra quædã uirtutum, quæ uel natura, uel educatio, uel conſuetudo deniq;, gentilium animis indidit. At qui Chriſtiano odio unum quodlibet uitium execratur, omnia deteſtetur, neceſſe eſt. cuius animum ſemel uera charitas occupauit, pari deteſtatiõe uniuerſam malorum cohortem perſequitur, ac ne in uenialibus quidem ſibi blanditur, ne à minimis ſenſim ad maxima dilabatur, & dum in leuibus oſcitat, excidat à ſummis. Et ſi nondum forte queas uniuerſam uitiorum ſtirpem euellere, tamen quotidie de malis noſtris aliquid decerpendum, bonis moribus ſemper aliquid adijciendum. Ad eum modum decreſcet, aut creſcet ingens ille cumulus Heſiodius.

Quotidie aliquid de malis decerpendũ.

CANON DECIMVS QVINTVS.

SI te territabit labor quem oportet in conflictu tentationum ſubire, hoc erit remedium. Noli moleſtiam pugnæ conferre cum uoluptate peccati. Sed præſentem amaritudinem pugnæ, compone cum futura amaritudine peccati, quæ uictum conſequitur, tum præſentem dulcedinẽ culpæ, quæ te illectat, cum futura dulcedine uictoriæ, & tranquillitate mentis, quæ conſequitur ſtrenue pugnantem, & mox uidebis, quàm iniqua ſit collatio. Verum in hoc falluntur parum cauti, quod amaritudinem pugnæ, comparant cum delectamento peccati, neque reſpiciunt:

Comparãda eſt moleſtia pugnæ cũ futura pœna peccati. & uoluptas peccati cũ ſequente uictore uo-

luptate. quid hoc atq; illud consequatur. Consequitur autem uictum, multo tum grauior: tum diuturnior molestia, quã uincenti fuerat in congressu futura, uictorẽ item longe maior ac durabilior uoluptas, quàm uicto fuerit, quæ traxit in culpã. Id quod facile iudicabit, qui fecerit utriusq; rei periculum. Verum neminẽ Christianum oportet usq; adeo ignauum esse, ut cum quotidie succumbat tentationi, non saltem aliquando uel curet experiri quid sit uincere tentationem. Quod quo fecerit frequentius, hoc fiet uictoria dulcior.

Experire quid sit uincere.

CANON DECIMVSSEXTVS.

Ne desperes uictus.

QVod si quando te contigerit letale uulnus accipere, caue ne protinus abiecto clypeo, relictis armis, hosti te dedas: id quod anĩaduerti non paucis accidere, quibus animus natura est imbecillior, et muliebrior, ut semel prostrati, desinãt reluctari, seseq; totos permittant affectibus, neque cogitent de recuperanda libertate. Nimis quàm periculosa est ista pusillanimitas, quæ cum interdum ingenijs non peßimis adiuncta sit, tamen ad id quod est omniũ peßimum solet adducere, nempe desperationẽ. Aduersus hanc igitur, hac regula cõmunienda mens est, ut lapsi in peccatum, non solum non desperemus: sed gnauos milites imitemur, quos non raro pudor ignominiæ, & accepti uulneris dolor, non modo non

conijcit

conijcit in fugam, uerum ad fortius, quàm antea, pugnandũ acuit redintegratq́; . Itidem nos quoq;, simul atq; in capitalem noxam fuerimus inducti, illico properemus redire ad cor, & lapsus ignominiam, noua uirtutis alacritate sarcire. Facilius uni uulneri mederis, quàm multis: facilius recenti, quàm inueterato iam putriq;. Anima temetipsum uersiculo illo notißimo, quẽ usurpasse Demosthenes legitur. Vir fugiens & denuo pugnabit. Cogita Dauid prophetã, regem Solomonẽ, Petrum Ecclesiæ principem, Paulũ Apostolum, tanta lumina sanctimoniæ, in quæ scelera tamen inciderint. Quos fortasse uel ob hoc cadere permisit Deus, ne tu lapsus desperares. Erige te igitur in pedes, sed statim magnoq́; animo, atq; in pugnã redito, tum ardentior, tum cautior. Fit interim, ut capitalia cõmissa pijs hominibus, cedant in cumulum pietatis, tum ardentius amant, qui turpius errarunt.

Ad fortius pugnandum acuit lapsus.

CANON DECIMVSSEPTIMVS.

SEd aduersus alios atque alios tentatoris incursus, alia atq; alia remedia sunt accommodatiora. At unicum, multoq; omnium efficacißimum remedium, aduersus omne uel aduersitatis uel tentationis genus est crux Christi, quæ eadem est, & errantibus exemplum, & laborantibus refrigerium, & pugnãtibus armatura. Hæc est una contra omnia

Crux christi remedium aduersus oẽs aduersitates.

Superstitiosa crucis meditatio. Cōdolere tanq̄ indigna patienti, nō est uerus crucis fructus, sed mortificatio.

tela nequißimi obijcienda. Próinde conuenit in hac diligenter exerceri, non quidē uulgi more, quo quidam dominicæ paßionis historiam, quotidie relegūt, aut crucis imaginē adorant: aut millenis signis eius, totum undiq; corpus communiunt, aut fragmentum aliquod sacrati ligni domi seruant, aut ita certis horis supplicium Christi recolūt, ut ei tanquam homini iusto, & indigna patienti, humano affectu condoleant, atq; illachryment. Non hic est uerus illius arboris fructus, uerum interim sit istuc lac infantium animarum. Tu uero ascende in palmā, ut ueros illius fructus apprehendas. Ii sunt præcipui, si membra capiti in mortificandis affectibus, quæ sunt membra nostra super terram, conformes esse curemus. Id quod nobis non solum amarum esse non debet, uerumetiam uehementer optabile, ac iucundum, si modo Spiritus Christi uiuit in nobis. Quis enim uere amat eum cui quàm dißimillimus esse gaudeat? Verum quo maiore fructu mysterium crucis mediteris, oportebit unumquēque sibi rationē, ac piam quandam digladiandi artem parare, & in ea diligēter exerceri, ut simulatq; res poposcerit, in promptu sit. Ea potest esse huiusmodi: ut singulis affectibus tuis crucifigēdis, eam crucis partem applices, quæ potißimum respondeat.

Affectus hoc modo cruciētur.

Nulla est enī omnino uel tentatio, uel aduersitas, quæ non suum ac proprium habeat remedium in ea. Veluti cum te titillat ambitio huius mundi, cum pudet ludibrio ac

brio ac contemptui esse: cogita o membrum infimum, quantus sit Christus caput tuũ, & quo sese tua caussa deiecerit, cum inceßit animũ inuidiæ malum, memẽto quàm benigne, quàm candide se totum ille nostris usibus impẽderit, quàm bonus fuerit etiã peßimis. Cum sollicitaris à gula, recole illum felle & aceto potatum. Cum tentaris à uoluptate turpi, recordare quã tota capitis uita ab omni abfuerit uoluptate, quàm omnibus incommodis, cruciatibus, ærumnis plena. Cum irritat ira, succurrat statim ille, qui uelut agnus coram tondente obmutuit, & non aperuit os suum. Si te male urit paupertas, aut habendi cupiditas sollicitat, protinus in mentẽ ueniat ille dominus uniuersorum, pro te factus egenus, ita ut non haberet, ubi inclinaret caput suum. Atque ad eandem rationem, si & in reliquis tentationibus feceris, non solũ acerbum non erit uim attulisse tuis affectibus, uerũetiam dulce: propterea quod intelliges isto modo te conformari capiti tuo, eiq; pro suis immẽsis doloribus, quos tua caussa pertulit, quasi gratiam referre.

Christum cogitãs affectibus, uim haud grauatim infert.

CANON DECIMVSOCTAVVS.

ATque hoc quidẽ remedij, quanquam unum omnium longe præsentißimũ est, ijs qui mediocriter in uia uitæ processerunt, tamen infirmioribus nonnihil profuerint & illa, si sollicitante ad impie-

tatem affectu, statim ob oculos mẽtis reuocent, quàm fœda, quàm execranda, quàm exitialis res sit peccatum, contrà quanta hominis dignitas. In futilibus etiam negocijs, paulisper apud nos ipsos consultamus, in hac re omnium maxima, priusquam nosmet assensu, ueluti chirographo, diabolo astringimus, non nostro cum animo reputabimus, à quanto opifice simus conditi, in quàm excellenti statu constituti, quàm immenso pretio redempti, ad quantam felicitatẽ uocati. Hominẽ generosum illud esse animal, cuius unius gratia, mirabilem hanc mundi machinam fabricatus est Deus, conciuem angelorum, filium Dei, hæredem immortalitatis, mẽbrum Christi, mẽbrum Ecclesiæ, corpora nostra tẽpla esse Spiritussancti, mentes simulachra simul & adyta diuinitatis. At è regione peccatũ esse pestem teterrimã, ac tabem, tum animi, tum corporis. Vtrunq; enim in natiuã speciem reflorescit innocentia, peccati uero contagio, marcescit utrunq; etiam in hoc sæculo. Peccatũ est letale uirus spurcißimi serpentis, authoramentum diaboli, ac seruitutis non turpissimæ modo, uerũ etiam miserrimæ. Hæc atq; huiusmodi ubi tecum expenderis, etiã atq; etiam delibera. num satis consultũ sit ob fucatam, momentaneam, uenenatam peccati delectatiunculam, à tanta dignitate, in tantam excidere indignitatem, unde te per teipsum non queas asserere.

Indignitas peccati. *Hominis dignitas.* *Peccatum quid.*

CANON

CANON VNDEVIGESIMVS.

DEinde duos illos authores inter se dißimillimos compara, Deum ac Diabolum, quorũ alterum peccando tibi facis inimicum, alterũ constituis dominum. Per innocentiam & gratiam ascisceris in numerũ amicorum Dei, adoptaris in ius & hæreditatem filiorum. Per peccatum uero constitueris & seruus & filius diaboli. Alter est æternus ille fons, & Idæa summi pulchri, summæ uoluptatis, summi boni. Omnibus sese cõmunicans. Alter omniũ malorum, extremæ turpitudinis, summæ infelicitatis pater. Alterius in te beneficia, alterius maleficia, recordare. Ille qua bonitate te condidit? Qua misericordia redemit? Qua libertate locupletauit? Qua lenitate quotidie sustinet delinquentem? Qua læticia recipit resipiscentem? Contrà hæc oĩa diabolus, quanta inuidẽtia iam olim insidiatur saluti tuæ? In quas ærumnas te coniecit? Atq; adeo quid aliud molitur quotidie, nisi ut uniuersum hominũ genus secum in æternũ exitium trahat? His omnibus hinc atq; hinc recte pensiculatis, ita tecum cogita. Egóne oblitus originis meæ, oblitus tantorũ beneficiorum, propter tantillũ bolum falsæ uoluptatis à tam nobili, à tam amante, à sic merito parente desciscam ingratus, et me ultrò turpißimo, crudelissimo domino mancipabo? Non saltem illi præstabo, quod homuncioni præstarẽ bene merenti? Non illum fugiam, qui hoĩem fugero malũ dare cupientem?

Innocẽtiã dei, peccato, diaboli seruitutẽ obimus.

Beneficia Dei, Diaboli maleficia cogitanda.

CANON VIGESIMVS.

Præmium uirtutis cœlum.

NEque uero minus inæquale præmium, quàm dißimilis author. Quid enī inæqualius, quàm mors æterna, & uita immortalis, quàm sine fine summo frui bono in contubernio cœlestium ciuium, & sine fine extremis excruciari malis, infelicißimo consortio damnatorum? Atque hac de re qui dubitat, ne homo quidem est, ne dum Christianus. Qui non cogitat, uel ipsa est amentia amentior. Iam uero præter ista, habent & in hac interim uita, pietas, & impietas fructus suos nimiū dißimiles. Ex illa enim metitur secura tranquillitas animi, & beatum illud gaudium puræ mentis, quod quisquis semel degustarit, nihil tam pretiosum, nihil tam uoluptariū, mundus hic poßidet, qui cum uelit permutare. Hanc contrà, cum mille alia mala, tum miserrimus ille cruciatus animi sibi male conscij consequitur. Illud enim est centuplum spiritalis gaudij, quod Christus polliātus est in Euangelio, uelut arram quandam æternæ felicitatis. Hæc sunt illa apud Apostolum mirāda munera, quæ neque oculus uidit, neque auris audiuit, neque ascenderunt in cor hominis, quæ præparauit Deus diligētibus se, nimirum in hac uita. Cum interim uermis impiorum non moritur, & inferos suos iam apud superos patiuntur. Nec alia est flamma, in qua cruciatur diues ille commeßator Euangelicus. Nec alia supplicia infe-

Fructus pietatis in hac uita.

Fructus peccati.

cia inferorũ, de quibus multa scripsere Poëtæ, quàm perpetua mentis anxietas, quæ peccandi consuetudinem comitatur. Tollat igitur qui uelit futuri sæculi tam diuersa præmia, habet annexum sibi uirtus, propter quod abunde debeat expeti, habet adiunctũ peccatum, cuius caussa debeat horreri.

CANON VIGESIMVSPRIMVS.

AD hæc cogita, quàm erumnosa, quàm fugax sit uita præsens, quàm undiq; imminens insidiosa mors, quàm paßim opprimit inopinantes. Et cũ nemo uel de momento uitæ sit sæcurus, quàm ingens periculum, eam comperendinare uitã, in qua si te mors subitanea (ut sæpe accidit) deprehenderit, in æternum peristi.

Vitæ fragilitas cogitetur.

CANON SECVNDVS ET VIGESIMVS.

TVm semper erit formidanda impœnitentia, malorũ extremum, illud nimirum perpendenti. ex quàm multis, quàm pauci à peccatis uere ac toto pectore resipiscunt, præsertim ijs, qui funiculos iniquitatis in extremum usq; uitæ protraxerunt. Lubricus quidem & facilis in turpitudinem lapsus, sed hinc reuocare gradum, superasq; euadere ad auras, hoc opus, hic labor est. Proinde uel hirci Aesopici casu admonitus, priusquã in peccati puteum descendas cogita, non perinde facilem eße reditum.

Quod pauci plene resipiscunt.

REMEDIA CONTRA SPECIALIA QVAEDAM VITIA, ET PRIMVM CONTRA LIBIDINEM.

ET hactenus quidem communia aduersum omne uitiorũ genus remedia, utcũq; demõstrauimus. Nunc conabimur, & speciatim quædã tradere, quibus modis cuiq; peccato debeas occurrere, ac primum libidini, quo malo nullum aliud, neq; prius nos impetit, neq; acrius urget, neq; latius patet, neq; plures in exitium trahit. Si quando igitur fœda libido stimulabit animum tuum, his armis protinus memento occurrere. In primis cogita, quàm immunda, quàm spurca, quàm quouis etiam homine indigna sit ea uoluptas, quæ nos diuinum plasma non pecudibus modo, uerumetiam suibus, hircis, canibus, & brutorum brutißimis animalibus æquet, Immò quæ porrò ĩfra pecudum conditionem deijciat, qui sumus ad angelorum consortia, ad diuinitatis communionem destinati. Succurrat ad hæc quàm eadem sit momentanea, quàm insyncera, quàm semper plus aloes, quàm mellis habens. E diuerso, quàm generosa res sit anima, quàm sacra res corpus hominis, quemadmodum in superioribus regulis ostẽdimus. Quæ malum igitur uecordia ob tantillam, tam fœdam uoluptatis momentaneæ titillationem, simul & animũ & corpus indi= gnis

Arma contrà libidinem.

gnis modis polluere? Prophanare templum, qd' Christus sibi sanguine suo consecrauit? illud item reputa, blanda pestis quantũ malorũ agmen secũ trahat. Ante omnia famã, poßeßionẽ longe pretiosißimam eripit. Nullius enĩ uitij rumor spurtius olet, q̃ libidinis. Patrimonium exhaurit. Corporis simul & uires, & speciem interimit. Valetudinẽ uehemẽter lædit, Morbos innumerabiles parit, eosq́; fœdos. Iuuentæ florẽ ante diẽ deuenustat. Turpẽ senectam accelerat. Ingenij uigorẽ tollit, mẽtis aciẽ hebetat, & quasi pecuinã mentẽ inserit. Ab omnibus honestis studijs semel auocat, hominẽq; quãtus est, totũ cœno immergit, ut iam nihil nisi sordidũ, humile, spurcũ libeat cogitare. Et quod hominis erat propriũ, eripit, ratiõis usum. Insanã atq; infamem adolescentiã odiosam ac turpem, miseramq; senectam facit. Sapias igitur, & sic nominatim tecũ reputes. Illa & illa uoluptas, tã male ceßit, tantũ damni, tantũ dedecoris, tædij, laboris, morborum attulit, & iterum stultißimus hamũ uorabo prudens? Iterũ cõmittam, cuius me denuo pœniteat? Item & aliorum exemplis temet reprime, quos cognoueris turpiter, & infeliciter uoluptatem eße secutos. E regione anima teipsum ad continentiam, exemplis tot adolescentium, tot delicatarum uirginum, & collatis circunstantijs, tibijpsi ignauiam opprobato. Qui minus tandẽ tu poßis, quod illi atq; illi, ex sexu, ea ætate, sic nati, sic educati, potuerunt, poßuntq;? pariter

Incõmoda libidinis.

Aliorũ exemplis te reprime.

pariter ama, nec minus ualebis. Cogita quàm honesta, quàm amœna, quàm florida res sit, corporis & animi puritas. Hæc nos maxime facit familiares angelis, spiritussancti capaces. Etenim à nullo prorsus uitio sic resilit spiritus ille, puritatis amator, ut impudicitiæ. Nusquam æque cõquiescit, ac delitiatur, ut in mentibus uirgineis. Propone tibi ante oculos, quàm indecorum, quàm totum hoc insanum sit amare, pallescere, macerari, lachrymari, blandiri, ac turpiter supplicem esse scorto putidissimo. Occinere ad fores nocturnas, pendere de nutu dominæ, pati regnũ mulierculæ, expostulare, irasci, rursum redire in gratiam, & ultrò te ridendum, pulsandum, mutilãdum, spoliandum lupæ præbere. Vbi quæso inter ista, uiri nomen? Vbi barba? Vbi generosus ille animus rebus pulcherrimis natus? Consydera & illud tecũ, quantum scelerum gregem uoluptas admissa soleat adducere. Est alijs uitijs fortasse nõnulla cum quibusdam uirtutibus societas, libidini nulla: sed cũ maximis plurimisq; peccatis semper copulata est. Sit sane leue scortari, at graue non audire parentes, negligere amicos, prodigere rem patriam, rapere alienam, peierare, perpotare, latrocinari, maleficum fieri, depugnare, homicidium committere, blasphemare, in quæ omnia & his grauiora, domina uoluptas te transuersum rapiet, ubi semel tuus esse desieris, eiusq; capistro os miserũ porrexeris. Perpẽde præterea, quàm sit hæc

Indecora amatoris officia.

Voluptas maxima seges scelerũ comitatur.

Breuitas uitæ.

ſit hæc uita fumo fugacior, umbra inanior: Quot la=
queos nobis ſtruat mors, nullo non loco, nullo non
tempore inſidians. Hic non mediocriter profuerit,
& nominatim recolere, ſi quos ex tibi quondam no
tis, ex familiaribus, ex æqualibus, aut etiam natu mi=
noribus, maxime uero ex his, quos aliquando turpi=
um uoluptatum participes habueris, mors inopina= Mors in
ta rapuit. Eſtoq; alieno periculo cautior. Cogita, quã opinata
dulciter uixerint, ſed quàm amare uita defuncti ſint, eorum,
quàm ſero ſapuerint, quàm ſero cœperint odiſſe ſua quos no
mortifera gaudia. Succurrat extremi iudicij ſeueri= ſtros uolu
tas, & non retractandæ illius ſententiæ metuendum ptuarios
fulmen, in ignem æternum mittẽtis impios, & quod fuiſſe co=
hæc horaria, breuisq; & exigua uoluptas, æternis gitetur.
cruciatibus luenda ſit. Hoc loco diligenter lancibus Itẽ extre=
examina, quàm iniqua ſit permutatio pro turpiſsi= mi iudicij
mo, breuiſsimoq; pruritu: & in hac uita multo dul= ſeueritas.
cius, præſtantiusq; animi gaudium perdere, & in fu Felicitas.
tura gaudijs fraudari perennibus: inſuper nunquam æterna
finiendos dolores, tã umbratili delectatiuncula mer= pœna.
cari. Porrò ſi durum tibi uideatur, tantillum delecta
menti pro Chriſto contemnere, recordare, quos cru
ciatus ille tui charitate ſuſceperit. Præter communes
humanæ uitæ iniurias, quantum ſacroſancti ſangui=
nis pro te effuderit, quàm ignominioſam, quàm acer
bam mortem pro te dependerit, & tu horum omni=
um immemor, rurſum filiũ Dei crucifigis? iterãs in

ſanas

ſanas uoluptates, quæ caput & dominum tuum, ad tam diros adegere cruciatus? Tum iuxtà superiorem regulam recole, quantum ille beneficiorum in te, nihil dum promeritum accumularit: pro quibus omnibus, cum nulla par gratia rependi queat, tamen nullam reposcat aliam, quàm ut exemplo ipsius, à mortiferis illecebris coërceas animum, & ad summi boni, summiq; pulchri conuertas amorem.

Beneficia Dei.

Compone inter se duas illas Veneres, & duos Cupidines Platonicos, hoc est, honestum amorem, & fœdum, sanctam uoluptatem & turpem, confer utriusque dißimilem materiam, confer naturas, confer præmia. Et in omni quidem tentatione, maxime uero cum ad libidinem sollicitaris, proponito tibi ante oculos tuos, angelum tui custodem, omnium quæ uel facis uel cogitas, aßiduum spectatorem ac testem, Deum inspectorem, cuius oculis, omnia patent, qui sedet suprà cœlos, & intuetur abyßos. Et rem adeo fœdã, ut homuntione teste facere pudeat, non uereberis coram angelo tibi proximo Deo, totoq; cœli tum choro spectante & execrante facere? Puta autẽ, id quod res est, & si tibi oculi essent plus quàm Lincei, plus quàm Aquilini, tamen istis nõ clarißima luce certius conspexeris, quod coram te facit homo, quàm omnes animi tui latebræ perspicuæ sunt, Dei & angelorum conspectibus. Quin & illud tuo cum animo reputa, cũ libidini cedis, alterum è duobus futurũ, aut uti semel

Duæ Veneres inter se comparentur. Angelum tui custodẽ uereaeris, & deum ipsum.

Obstinatio prauæ mentis ex libidine.

mel gustata uoluptas, sic mentem tuam excantet obscuretq;, ut de turpitudine eas in turpitudinē, donec excoecatus uenias in sensum reprobum, & obstinatus in malo, ne tum quidem queas uoluptatem turpem relinquere, cum illa te deseruit. Id quod plerisq; uidemus, euenire, ut effœto corpore, extincta forma, frigente sanguine, deficientibus uiribus, caligantibus oculis, tamen adhuc pruriant sine fine, & sceleratius turpiloqui sint, quàm olim fuerint impudici. Quare quid esse potest execrabilius monstrosiusq;? Alterum, ut si forte contigerit te singulari fauore diuino resipiscere, maximo animi dolore, summis laboribus, plurimis lachrymis, breuis illa & fugitiua uoluptas expianda sit. Quāto igitur consultius, omnino, non admittere uirus uoluptatū carnalium, quam uel in tam deploratam indui cæcitatem, uel tantillam eam'que falsam delectatiunculam tanta molestia dependere? Iam uero & à personæ tuæ circunstantijs multa licebit sumere, quæ te à uoluptatibus auocare queant. Sacerdos es, cogita te totum diuinis rebus consecratum esse. Quàm indignum tandem flagicium sit, eo ore, quo corpus illud adorandum sumis, putidam scorti carnem contingere, ijsdem manibus, quibus ministrantibus angelis, ineffabile illud mysterium peragis, abominandas cōtrectare sordes. Quā non conueniant, idem corpus, eundem spiritum cū Deo fieri, & unum corpus fieri cum meretrice. Si

A circumstātia personæ sumpta.

Sacerdos.

Doctus — doctus es, tanto generosior, Deoq; similior animus,
Nobilis. — tanto hac contumelia indignior. Si nobilis, si prin-
ceps, quanto flagitium conspectius, tanto offendicu
Coniugatus. — lum grauius. Si coniugatus, cogita quàm honesta res
sit thorus immaculatus, daq; operam, ut (quoad fieri
potest) tuum coniugium imitetur sanctissimas nupti
as Christi & Ecclesiæ, quarum gerit imaginẽ, id est
ut quàm minimum habeat turpitudinis, plurimũ fœ-
cunditatis. In nullo enim uitæ statu, non turpißimum
Iuuenis. — est seruire libidini. Si iuuenis es, etiam atq; etiam cõ
sydera, ne florem æui nunquam rediturum, temere
polluas. ne re fœdißima perdas annos optimos, uerè
que aureos, qui & fugiunt pernicißime, & recurrũt
nunquam. Ne nunc per inscitiam, & incogitantiam
ætatis committas, quod te in omnem usq; uitam mor
deat, persequente scelerum conscientia, & amarißi
mis illis aculeis, quos fugiens uoluptas in animis no-
Mulier. — stris relinquit. Si mulier, istum sexum nihil magis de
Vir. — cet, quàm pudor. Si uir, tãto maioribus rebus dignus,
Senex. — & istis tam friuolis indignior. Si senex, opta tibi ocu
los alienos, ut uideas quàm te dedeceat uoluptas, quæ
in adolescentibus miserãda quidem est & coërcẽda,
in uetulo uero portentosa, & ipsis quoq; uoluptatũ
sectatoribus deridicula. Inter omnia monstra nullũ
In senem libidinosũ — monstrosius senili libidine. O delire, & nimium ob
lite tui, saltem ad speculum, canos & capitis niues,
aratamq; rugis frontem, cadaueriq; similimam fa-
ciem

ciem contemplare, ac iam capulo proximus, alea annis tuis magis consentanea cura. Saltem quod ratione decuerat facere, hoc annis admonētibus, uel cogentibus potius facito. Ipsa iam te uoluptas repellit, neq; ego, inquiens, Iam tibi decora sum, Neq; tu mihi idoneus. Lusisti satis, edisti satis atq; bibisti: Tempus abire tibi est: Quid adhuc uitæ perpremis delitias, cum ipsa etiam te deserat uita? Iam tempus est ut aliquando incipiat in sinu tuo cubare mystica illa concubina Abysag. Ea sancto feruore calefaciat mentem tuam, huius amplexibus frigentia membra confoue.

EPILOGVS REMEDIORVM contrà incentiuum libidinis.

IAm uero ut summatim perstringam, hæc sunt potissimū, quæ te à carnis illecebris tutum reddent: Primum occasionem omnium cauta ac diligens fuga. Quod præceptum quanquam in reliquis quoq; conuenit obseruari, propterea quod qui periculū amat, dignus est, qui in illo pereat, tamen hæ potissimum sunt illæ Sirenes, quas haud ferè quisquam euasit, nisi qui procul aufugit. Deinde uictus, & somni moderatio. Temperantia à uoluptatibus etiam permissis. Respectus mortis tuæ, & mortis Christi contemplatio. Iuuabunt & illa, si cum castis & integris cōuixeris, si corruptorum & molliū colloquia, uelu ti pestem quandam uitaris. Si sollicitudinē otiosam, & otium

Occasionum fuga.

Otium uitetur. & otium ignauum fugeris, sed animũ cœlestium rerum meditatione, honestisq; studijs grauiter exercueris. Maxime uero, si sacrarum literarum uestigationi, toto pectore te consecraris. Si & frequenter & pure oraueris, maxime irruente tentatione.

ADVERSVM IRRITAMENTA AVARITIAE.

Auarus auro fruitur non Deo.

SI senseris te uel natura propensiorem, ad philargyriæ uitium, uel à diabolo instigari, recole iuxtà superiores regulas, dignitatem cõditionis tuæ, qui ad hoc tantum creatus es, in hoc redemptus, ut summo illo bono semper fruaris. Totam uero hanc mundi machinam fabricatus est Deus, ut omnia tuis seruirent usibus. Quàm sordidum igitur, quàm angusti animi, non uti, sed tantopere demirari res mutas & uilissimas. Tolle hominum errorem, quid erit aurum & argentum, nisi terra rubra & alba? Quod nemo gentilium philosophorũ non contẽpsit, hoc tu pauperis Christi discipulus, & ad longe meliorẽ possessionẽ uocatus, ut magnum quiddam admiraberis? non possidere diuitias, sed contemnere diuitias magnificum est. Sed reclamat mihi uulgus nomine tantũ Christianorum, & seipsum callidissime gaudet fallere. Ipsa, inquiunt, necessitas nos hortatur, ut rem faciamus, quæ si fuerit nulla, ne uiuere quidem liceat, si contractior: nimis incõmode uiuitur, sin lautior, uberiorq;,

Aurũ terra rubra.

Contẽnere diuitias magnificũ

Necessitatẽ caussantur amici.

riorq; , plurimũ adfert cõmoditatis. Consulitur ualetudini, prospicitur liberis, cõmodatur amicis, excluditur contẽptus, deniq; & fama melior, cum res bene habet. Ex aliquot Christianorũ millibus uix unũ atq; alterum inuenias, qui ista non & dicat & sentiat. Verum ut istis ad utrunq; respondeam, primũ: quod cupiditatẽ suam necessitatis nomine prætexunt: obijciã illis uicissim parabolam Euangelicã, de Lilijs, & auibus in diem uiuentibus, ad quorũ imitationẽ nos hortatur Christus. Obijciam, quod idem ne peram quidem, aut sacculum suis gestandum permiserit. Obijciam, quod nos reliquis omissis, iubet ante omnia quærere regnũ dei, & hæc omnia nobis adijcienda promittit. Quando unquã non suppetierunt uictui necessaria, ijs qui toto pectore pietati studuerũt? Quantulũ uero est illud? quod à nobis natura flagitat? Atqui tu necessitatẽ non usibus naturæ, sed cupiditatis terminis metiris. Pijs aũt & illud satis est, quod naturæ parũ est. Quanquã equidem non ita ualde miror istos, qui rem uniuersam suam semel relinquunt: ut impudentius mendicent alienã. Non est culpa possidere pecuniam, sed mirari pecuniã, cum uitio coniunctum est. Si affluit, fungere boni dispensatoris officio. Sin eripitur, ne macerare: tanquam re magna spoliatus, immò gaude tibi detractam sarcinã periculosam. Verum qui præcipuũ uitæ studium in coaceruãdis opibus consumit, qui eas uti præclarũ quiddam & expetendũ suspicit,

Opiniones Euangelicæ de cura pecuniæ.

Nõ laudis est relictis suis aliena mendicare.

Seruator pecuniæ, bonus mercator recte dicitur, non bene Christianus.

Nihil ad uirtutem diuitiæ conferũt. Ad falsas uoluptates Et ad inanes honores habẽt aliquid momenti.

& porrò in longum, inq; Nestoris usq; senectam reconditis, fortasse bonus mercator recte dicetur, bene Christianum equidẽ non dixerim, qui totus de se pendeat, & de CHRISTI promißis diffidat. Cuius bonitas, cum passerculos benigne & pascat, & uestiat, hominem pium sibiq; fidentem destituet scilicet? Sed iam cõmoditatum, quas adferre creduntur: rationem ineamus. Primũ etiam gentilium philosophorum consensu, inter utilia bona, diuitiæ postremum locum obtinent, & cum iuxta Epicteti partitionem, præter unam animi uirtutem, reliqua omnia extra hominem sint, nihil tamẽ tam extra nos est quam pecunia, nihil tam exiguam affert cõmoditatem. Etenim si quicquid usquam est auri, quicquid gemmarum: id omne tu solus poßideas: num ideo tua mens fuerit, uel pilo melior, num prudentior, num doctior? Num corporis ualetudo prosperior? Num ualentiorem, formosiorem, iuniorem reddet? Ad uoluptates parat, Verum, sed mortiferas. Sed honorem conciliat: At quem tandem? Nempe quem falsum tribuunt ij, qui non nisi stulta mirantur, & quibus placuisse penè uituperari est. Verus honos est laudari à laudatis, summus honos est placuisse Christo. Verus honos, non opum, sed uirtutis est præmium: Cedit tibi, suspicit te plebecula, Stulte, uestes illi tuas mirantur, non te. Quin tu in teipsum descendis, & animi tui miserã pauperiem consideras? Quã uulgus si uideret, tam miserãdũ iudicaret, quàm

ret, quã nunc beatũ prædicaret. Verũ amicos res com parat: Fateor, sed falsos: neq; tibi eos cõparat, sed sibi. Atq; adeo isto titulo, uel infelicißimus est diues, quod amicos ne dinoscere quidẽ queat. Alius in sinu odit, ut tenacẽ: alius inuidet, ut opulẽtiori: alius ad se spectãs, assentatur & arridet, ut arrodat. Corã qui est amantißimus, maturã mortem precatur. Nemo tam amat, quin mortuũ malit quàm uiuũ. Nemo tã familiaris, à quo uerũ audiat. Quod si maxĩe sit, qui diuitẽ syncere diligat, ille tamẽ nõ potest quenquã non habere suspectũ. Omnes uultures iudicat, cadaueri inhiantes: oẽs muscas, ad suũ compendiũ aduolantes. Quicqd igitur cõmoditatis uidẽtur adducere, id ferè fucatum, umbraticũ, præstigiosumq; est. At uerorũ malorum plurimũ adferunt, uerorũ bonorum plurimũ adimũt. Proinde si bene accepti atq; expensi rationẽ subduxeris, profecto reperies, nunquam tantũ adferre cõmoditatis, quin nimio plus incõmodorũ secum trahant. Quàm miseris laboribus parantur, quãtis periculis, quanta sollicitudine seruãtur, quanto dolore amittuntur. Quibus de caußis, & spinas appellat Christus, quod oẽm animi tranquillitatẽ, qua nihil homini dulcius, mille curis dilaniant. Neq; unquam sitim sui sedant, uerũ magis ac magis irritãt. In omne nefas præcipites agũt. Neq; tibi frustra blandiare, dicens, nihil prohibet pariter & diuitem esse, & pium. Memento quid dixerit ueritas: Facilius esse, Camelũ trãsire per

Cõparat amicos, sed falsos.

Quare spinis christus cõfert

Diuitem esse et piũ difficile.

foramen acus, quàm diuitem intrare in regnum cœlorum. Planéq; uerũ est illud apud diuum Hieronymũ: Diuitem hominẽ, iniqui aut dominũ esse, aut hæredẽ. Ingens opulentia, nunquã sine peccato uel paratur, uel seruatur. Cogita quanto melioribus opibus te spolient. Odit enim uirtutis indolem, odit honestas artes, quisquis admirator est auri. Præterea unum auaritiæ uitium, Idololatria nominatur à Paulo, neq; cum ullo prorsus alio minus cõuenit Christo. Nec idẽ potes & Deo seruire, & Mammonæ.

Auaritia. Idololatria.

EPILOGVS REMEDIORVM contrà uitium Auaritiæ.

Vnus deus mentem hominis exatiat.

DEsines igitur mirari pecuniã, si uera bona cũ falsis, si fucata cõmoda, cum ueris incõmodis diligenter expenderis. Si summũ illud bonum contemplari, atq; amare condidiceris, quod unum quum adest, etiã si reliqua omnia defuerint, abunde explet animũ hominis, qui capacior est, quàm ut uel uniuersis huius mundi bonis queat satiari. Si crebro tibi reuocaris ob oculos, qualem te primũ terra nascentem exceperit, qualẽ item receptura sit morientẽ. Si semper cogitationi obuersetur tuæ: Stultus ille Euangelicus, cui dictum est: Hac nocte repetunt à te animam tuã, & hæc quæ congregasti, cuius erunt? Si mentem à deprauatis uulgi moribus ad Mariæ, Apostolorũ, Martyrũ, maxime Christi capitis tui paupertatẽ flexeris, semperq; uæ illud tibi metuendum esse statuas,

Nudus uenisti, nudus exibis uitam.

quod

quod ille diuitibus huius sæculi minatus est.

CONTRA AMBITIONEM.

SI quādo incantamētis suis tentabit animū tuum ambitio, his remedijs eum præmunies. Statim iuxtà ea quæ superius tradidimus, hoc mordicus teneto, solum eum honorem esse, qui à uera uirtute proficiscitur, quem ipsum tamen oportet interdum fugitare, quemadmodum & sermone & exemplo nos docuit Christus IESVS. Vnicum aūt honorem & homini Christiano expetendum esse, non ab hominibus, sed à Deo collaudari. Etenim quem ille cōmendat, ut inquit Apostolus, is demū probatus est. Honor autem si ab homine defertur, ob rem inhonestam, utiq; à turpibus, non honor iste, sed ingens est probrū. Si ob mediam, puta formā, uires, opes, genus, ne tum quidem honor recte dicetur. Nemo enī promeretur honorem ea re, qua non meretur laudari. Si ob honestam, honos quidem erit, at non appetet, qui promeretur, ipsa nimirū uirtute & conscientia recte contentus. Vide igitur quā deridiculi sint honores isti, quorū cupiditate tantopere uulgus æstuat. Primum enim à quibus tandem dantur? Nempe ab ijs, quibus nullum discrimen honesti atq; inhonesti. Ob quæ? Plerunq; ob media, nonnunquam ob turpia. Cui? Indigno. Quisquis igitur honorē exhibet, aut metu facit, & uicissim est metuēdus: aut ut prosis, & ridet te, aut quia miratur res

A sola uirtute honor.

Pulchrum est à Deo laudari.

Honor à turpibus collatus, probrum est.

Honor uulgi deridiculus.

 nihili,

nihili, nulloq́; honore dignas, & miserandus est: aut quia te iudicat his rebus ornatum, quibus honos debeatur, quod si falso opinatur, cura ut fias id, qđ' ille te putat esse. Sin uere, omnē honorē tuum in eum refer, cui debes & illa, quibus honos tribuitur. Tam nō cōuenit tibi arrogare honorē, quàm nō debes tibi arrogare uirtutē. Alióqui quid amētius, quā tui pretiū de homuntionū opinione metiri? Quibus in manu est simulatq; collubuit, hoc ipsum honoris qđ' largiūtur, rursus auferre, ac te modo honestatum dehonestare. Próinde nihil stultius, quā talibus honoribus, uel gestire cū cōtingunt, uel ringi cū auferuntur: Quos ueros nō esse, uel hoc intelliges argumēto, qđ' sunt cum pessimis & sceleratißimis cōmunes: Immò nullis ferè cōtingunt copiosius, quàm ijs qui sunt ueris honoribus indignißimi. Cogita quā beata trāquillitas modestæ priuatæq́;, & ab omni supbiæ strepitu semotæ uitæ. Cōtrà, quàm spinosa, quàm plena curarum, periculorū, dolorū, uita potentiū. Quàm difficile secundis in rebus, non obliuisci sui. Quàm arduū, in lubrico stantem, non cadere. Quā capitalis ex alto ruina, Omnē honorē summo cū onere cōiunctum eße. Quàm seuerum iudiciū supremi iudicis in eos futurū sit, qui hic sese in honoribus usurpandis, cæteris anteposuerūt. Etenim qui se dimiserit, ei, ut pusillo, succurret misericordia. Qui uero sese uti spectatum erigit, is sibi ipsi gratiæ subsidiū intercludit. Christi capitis exemplum

Honores ijs contingunt ferè copiosius, qui sunt ueris bonis īdigni.

probibebunt à superbia, si consyderes quid ipse sis in te, putredo in exortu, bulla in omni uita, esca uermium in morte, & Quid Christus factus sit pro te.

ADVERSVS IRAM, ET VINDICTAE CVPIDITATEM.

CVm te uehemens animi dolor, ad ultionem extimulat, memineris nihil esse minus iram, quàm quod falso imitatur, puta fortitudinē. Nihil enī æque muliebre, nihil tam imbecillis, proiectiq; animi, quā uindicta lætari. Animosius uideri studes, quod inultā iniuriā, non pateris, at isthoc demū pacto, prodis pue rilitatē tuam, qui (quod est uiri propriū) animo tem perare non queas. Quāto fortius, quāto generosius, alienā stulticiam contēnere, quam imitari. At nocuit, ferox est, insultat. Quo turpior est, hoc magis caue, ne fias illi similis. Quæ malū uesania est, ut alienā im probitatē ulciscaris, te fieri improbiorem? Si contem pseris contumeliā, intelligēt omnes indigno factam. Sin cōmoueare, iam inferentis caussam feceris melio rem. Deinde illud reputa, quod res est, si quod est acceptum incōmodū, id neutiquā tolli uindicta, sed propagari. Quis enim deniq; finis fuerit mutuarū iniuriarū, si suum quisq; dolorē perrexerit uindicta retaliare? Crescunt utrinq; inimici, incrudescit dolor, qui quo inueteratior est, hoc nimirū insanabilior. At lenitate, tolerantiaq; sanatur nōnunquam etiā is, qui

Ira res est muliebris.

Alienam stulticiam contēne.

Si commoueris, infe rētis caussam facis meliorē.

Tolerātia

uincitur sæpe iniu rius. fecit iniuriã, & ad se reuersus, ex inimico fit certißimus amicus. Per ultionem uero malum ipsum, quod à te cupis depellere, id in te reciprocatur, nõ sine malo fœnore. Erit & illud nõ inefficax iræ remediũ, si iuxtà superiorẽ rerum partitionẽ consyderes, hoĩem hominí non posse nocere, si nolit, nisi in his quæ sunt extraria bona, nec ad ipsum hoĩem magnopere pertinent. Nam uera animi bona solus Deus potest eripere, quod non solet, nisi ingratis, solus potest largiri, quod non consueuit ĩmitibus & ferocibus. Nemo igitur Christianus læditur, nisi à semetipso, nulli nocet iniuria, nisi suo authori. Adiuuant & hæc, tametsi leuiora, ne dolori mentis obsequare, si cõmode collectis Rhetorũ circumstantijs, pariter & tuum incõmodũ extenues, & alienã eleues iniuriam, his fermè modis. Læsit, sed facile resartietur. Tum puer est, rerum imperitus, adolescens, mulier est, alieno fecit instinctu, imprudens, probe potus, æquum est ignoscere. At contrà grauiter quidem læsit, sed pater est, frater, præceptor, amicus, uxor. Par est, hoc doloris, illius uel charitati, uel authoritati condonare. Aut paria faciens iniuriam cum alijs illius in te beneficijs compensabis, uel cum tuis in illũ offensis exæquabis. Hic quidẽ læsit, sed aliâs quã sæpe profuit? Illiberalis est animi, benefactorum obliuisci, iniuriolæ meminisse. Nũc me offendit, sed quoties à me offensus? ignoscam illi ut mihi meo exẽplo, ignoscat & ipse delinquenti.

Homo homini non multũ obesse potest

Cicũstantijs rhetorũ lenitur dolor.

porrò

plum semper animo inhæreat tuo. Quid illo secundũ sæculum ignobilius, despectius, inhonoratius? Quàm fugit honores etiã oblatos, qui quouis honore maior erat. Quàm derisit Asello sedẽs. Quàm dãnauit pal la tectus, & spinis coronatus. Quàm non gloriosam mortẽ elegit. Sed quẽ mũdus contempsit, hunc glorificauit pater. Tua gloria sit in cruce Christi, in qua & salus est tua. Quorsum tibi humani honores, si te reijciat, despiciatq; Deus, execrentur angeli?

Christi exemplo malũ ambitionis uitatur

CONTRA ELATIONEM, tumoremq; animi.

NOn intumesces animo, si iuxta tritißimũ illud Adagium, Cognoris temetipsum, id est, si quicquid in te magnum, quicquid pulchrum, quicquid præclarum, id Dei munus, non tuum bonum eße ducas. Contrà, quicquid humile, quicquid sordidum, quicquid prauum, id totum ad te solum referas. Si memineris, quantis in sordibus conceptus sis, quantis natus, quàm nudus, quàm inops, quã brutus, quã miserandus in hãc lucem prorepseris. Corpusculum istud, quot undiq; morbis, quot casibus, quot ærũnis expositum sit. Immanem istum gigantem, & immenso turgentem spiritu, quantula res poßit repente cõficere. Expende & illud, cuiusmodi sit istud, unde tibi places. Si mediũ, stulticia est: si turpe, dementia: si honestũ, ingratitudo. Memineris nullũ aliud esse certius stoliditatis insipientiæq; documetum quã siquis

Cognosce teipsum.

Vide quare tibi placeas.

Quod hominibus præsis, nõ te erigat.

ſibi uehementer placeat: Præterea, nullũ ſtulticiæ genus eſſe deploratius. Si turgeſcit animus, quod ſe tibi ſubmittit homuntio, cogita: quanto maior, quantóq; potentior tuo immineat capiti Deus, qui omnẽ ceruicem elatam deprimit, & omnes colles in plana deducit, qui ne angelo quidẽ ſuperbienti pepercit. Conducent & illa, licet leuiora: ſi te ſemp cõponas cũ præſtantioribus. Places tibi de forma corporis, confer te cum iјs, qui te forma præcedũt. Criſtas erigit tibi doctrina, ad eos refer oculos, ad quos tu nihil didiciſſe uidearis. Deinde ſi reputaris, non quantũ adſit bonorum, ſed quantum deſit: & cum Paulo oblitus eorũ, quæ à tergo ſunt, enitaris ad ea quæ à fronte reſtant.

Vitiũ tuũ cõſydera.

Præterea non inſcitum fuerit & illud, Si afflante ſuperbiæ uento, mox noſtra ipſorũ mala uertamus in remediũ, quaſi uenenum ueneno pellentes. Id ita fiet, ubi ſi quod ingẽs corporis uitium, ſi quid inſignis incommodi nobis uel fortuna dedit, uel attulit ſtulticia, quod animum uehementer mordeat, id ante oculos ſtatuamus: & Pauonis exemplo, ea noſtri parte noſmetipſos potiſsimum contemplemur, qua ſumus deformatiſsimi: ita fiet, ut ſtatim ſubſidant criſtæ. Ad hæc præterquam quod non aliud uitium Deo inuiſius eſt, & apud homines in primis ubique odioſa, atque irriſa arrogantia, cum contrà modeſtia, & diuinum fauorem conciliet, & hominũ beneuolentiam adglutinet. Ergo ut ſummatim dicam, duo præcipue

Arrogantia inuisũ uitium.

prohibebunt

Porrò multo præsentius remediũ fuerit, si in peccato hominis, in te cogites, quæ, quãta, quoties tu peccaris in Deũ, quàm multis nominibus illi sis obnoxius. Quantũ tu remiseris debitori fratri, tantũ tibi cõdonabit Deus. Hãc dissoluendi æris alieni rationem nos docuit, creditor ipse. Nõ recusabit legẽ, quã ipse statuit. Tu ut à culpis exoluaris, Romã cursitas, nauigas ad diuũ Iacobũ, emis cõdonatiões amplißimas. Equidem non dãno, quod facis, sed ut omniá facias. Nulla tamẽ commodior ratio, qua post offensam reconcilieris Deo, quã si tuo offensus recõaliere fratri. Cõdona leuem culpã proximo (leue enĩ est, quicq̃d homo pccat in hominẽ) ut tibi tot millia culparum condonet Christus. At durũ est, inquis, animũ excãdescentẽ cõprimere. Non tibi succurrit, quãto duriora pro te tulerit Christus? Quid eras, cũ pro te impenderet animam pretiosam? Nõne inimicus? Qua lenitate quoti die te tolerat, ueteres iterantẽ noxas. Postremo, qua mansuetudine ille pertulit probra, uincula, uerbera, deniq; mortem probrosißimã? Quid te iactas de capite, si nõ curas esse in corpore? Non eris membrum Christi, nisi sequaris uestigia Christi. Sed ĩdignus est, cui ignoscatur. Ita ne tu dignus eras, cui ignosceret Deus? In teipso uis experiri misericordiã, & in fratrẽ uis exercere seueram iusticiam? Magnũ est si peccator ignoscas peccatori, cum Christus pro crucifixoribus suis orauerit patrẽ? Arduum est nõ referire

Remitte debitori, & tibi remittetur culpa à Deo.

Exemplo Christi animum remitte, qui tibi inimico profuit

Indigno ignoscendum.

fratrem,

fratrẽ, quẽ iuberis & amare? Durum est nõ remetiri maleficiũ, pro quo, nisi beneficium retuleris, nõ hoc eris in conseruũ tuũ, quod fuit Christus in seruũ suũ. Postremo si indignus hic, cui beneficiũ pro maleficio rependatur, at tu dignus qui facias, dignus Christus pro quo fit? Sed ueterẽ ferendo iniuriã, inuito nouã: Repetet iniuriã, si hãc abstulerit impune. Si citrà culpam potes uitare, uita si mederi, medere. si resarcire, resarci. si sanare furentem sana. Sin minus, pereat ille solus potius, quã tecũ. Istũ qui se dãnum dedisse putat, cõmiseratiõe, nõ pœna dignũ puta. Vis cũ laude irasci, irascere uitio, non homini. Sed quo natura propensior es ad hoc uitij, tãto diligentius temet multo ante præmunito: semelq; hoc decretũ penitus animo insculpas tuo, ne quid unquã uel dicas, uel facias iratus. Nihil tibi credideris cõmoto. Suspectum habeto, quicqd impetus ille animi dictauerit, etiã si sit honestũ. Memineris inter Phreneticũ, & ira bacchantem, nihilo plus interesse, quã inter breuẽ & ꝑpetuã insaniã. Succurrat, quàm multa per iram uel dixeris, uel feceris pœnitenda, quæ iam frustra mutata cupias. Próinde cũ tibi bilis efferuescit, si te nõ potes illico totum ab ira uendicare, saltẽ eatenus resipisce, ut te memineris sanũ non esse. Hoc meminisse, sanitatis pars est nõnulla. Sic tecũ cogita. Nunc quidẽ ita sum affectus, at paulo post multo alia mente fuero. Cur ego interim dicã in amicũ iratus, quod postea placatus, mu=

Repetet iniuriã, ad te nihil attinet.

Irascere uitio.

Nihil dicas iratus.

Meminerís ĩ ira te nõ esse sanum.

tus, mutare nõ queam? Cur nunc faciã insanus, qd' mihi redditus magnopere doleam? Cur nõ hoc potius à me impetret ratio, cur non impetret pietas: denique cur nõ impetret Christus, quod tempus ipsum paulo post impetrabit? Nemini (opinor) tãtũ atræ bilis addidit natura, quin saltem hactenus sibi possit imperare. Optimum autem fuerit, sic instituto, ratione, assuetudine durare animum, ut omnino nõ commoueare. Perfectum erit, si uitio tantum indignatus, pro contumelia reponas officium charitatis. Postremum & humanæ temperantiæ, ne te totum animo permittas. Prorsum non irasci, Deo simillimum est, eoq; pulcherrimum. Malum in bono uincere, est perfectam Christi Iesu charitatem æmulari. Iram premere, frenoq; coërcere, hominis est cordati. Indulgere bili, ne hominis quidem est, sed planè ferarum, id'que immitium. Quod si iuuat cognoscere, quàm uehementer sit indecorum homini ab ira superari, fac sanus cum es, uultum irati contemplere, aut ipse iratus speculum adeas. Cum sic flammantes ardent oculi, pallent genæ, distorquetur os, spumant labia, tremunt membra, fremit uox, non constant sibi gestus, quis te existimet hominem esse? Vides amice suauissime, quã immensum pateat æquor, de reliquis uitijs, consimili modo disserendi. Sed nos in medio cursu uela colligimus, id quod reliquum est tuæ solertiæ relicturi. Neq; enim propositi nostri erat, & sanè quàm infinitum

Durandus animus cõ trà iram.

Tuũ irati uultũ con templare.

nitum

nitum fuerit, ita ut cœpimus, singula uitiorũ genera singulis quasi declamationibus dissuadere, atq; ad his oppositas uirtutes adhortari, Tantũ uolui, qd' tibi satis fore credebã, rationẽ & artem quandã nouæ militiæ cõmonstrare, qua te posses aduersus pristinæ uitæ repullulantia mala cõmunire. Itaq; qd' nos in uno atq; altero, exempli caussa, fecimus, id te ipsum oportebit facere, cum in singulis, tum potissimũ in his, ad quæ cognoueris te, siue naturæ, siue consuetudinis uitio peculiariter instigari. Aduersus hæc certa quædã decreta in albo mentis nostræ describenda sunt, atq; ea ne desuetudine obsolescãt, subinde renouanda. Veluti cõtrà malum, obtrectationis, turpiloquij, inuidẽtiæ, gastrimargiæ, et id genus reliqua. Hi soli sunt hostes militũ Christianorũ, in quorũ assultũ, oratione, sententijs sapientũ, dogmatibus diuinæ scripturæ, exemplis piorũ hominũ, & maxiẽ Christi, multo ante est præmuniendus animus. Hæc omnia tametsi nõ dubitẽ, quin affatim tibi suppeditatura sit sacra lectio, tamen fraterna charitas nos est adhortata, ut saltem hac extemporali scriptiuncula, pro mea uirili, sanctum tuũ propositum promouerem, adiuuaremq;. Id quod eò feci maturius, quod nõnihil metuerem, ne in superstitiosum istud religiosorũ genus incideres, qui partim quæstui seruientes suo, partim ingenti zelo, sed nõ secundũ sciẽtiã, circumeunt mare & aridã, & sicubi nacti fuerint hominẽ à uitijs ad meliorem uitam

Decreta certa inscribãtur animo aduersus familiaria uitia.

Amico hæc scripsit maturius, ne in monachatũ aliquẽ uanũ illiceretur.

uitã iam resipiscentẽ, eũ illico improbißimus hortamentis, minacijs, blanditijs in monachatũ conantur detrudere, perinde quasi extrà cucullũ Christianismus nõ sit. Deinde ubi scrupulis meris et inextricabilibus spinis pectus illius expleuerint, ad humanas quasdã traditiũculas astringũt, planeq; in Iudaismũ quendã præcipitãt miserũ, ac trepidare docent, non amare. Monachatus non est pietas, sed uitæ genus, pro suo cuiq; corporis ingenijq; habitu, uel utile, uel inutile. Ad quod equidẽ ut te nõ adhortor, ita nec dehortor quidem. Hoc modo cõmoneo, ut pietatẽ neque in cibo, neq; in cultu, neq; in ulla re uisibili constituas sed in his quæ tradidimus. In quibuscunq; uero deprehenderis uerã imaginem Christi, cum his te copula. Porrò ubi desunt homines, quorũ cõuictus te reddat meliorẽ, abducito te quantũ potes ab humano cõsortio, & Prophetas sanctos, Christũ, Apostolos, in colloquium adscisce. In primis autẽ Paulũ tibi facito familiarem Hic tibi semper habẽdus in sinu, nocturna uersandus manu, uersandus diurna, postremo & ad uerbum ediscendus. In quem nos iampridem enarrationem magno studio molimur. Audax quidem facinus, sed tamen diuino auxilio freti, sedulo dabimus operã, ne post Origenẽ, Ambrosium, Augustinũ, ne post tot recentiores interpretes hunc laborem omnino uel sine caussa, uel sine fructu suscepisse uideamur. Atq; ut intelligant calumniatores quidam, qui summam

Monachatus quid.

Quales cõuictores eligendi.

Paulus legatur.

Cõmentaria scribit in Paulũ.

ſummā exiſtimāt religionē, nihil bonarum literarum ſare, quod politiorem ueterum literaturam per adoleſcentiā ſumus amplexi, quod utriusq; linguæ, Græcæ pariter ac Latinæ mediocrē cognitionē, non ſine multis uigilijs nobis peperimus, nō ad famā inanem, aut pueriilem animi uoluptatem ſpectaſſe nos, ſed multo ante fuiſſe præmeditatos, ut dominicum templū, quod nōnulli inſcitia barbariæq; ſua nimis dehoneſtarunt, exoticis opibus pro uiribus exornaremus, quibus & generoſa ingenia poßent ad diuinarū ſcripturarum amorem inflammari. Sed hac tanta re, paucculos dies intermißa, hūc laborē tua cauſa aſſumpſimus, ut tibi ueluti digito uiam, quæ cōpendio ducat ad Chriſtum, indicaremus. Precor autem Ieſum iſtius (uti ſpero) propoſiti parentem, ut ſalubribus tuis cœptis, benignus aſpirare dignetur, Immò ut ſuum in te mutādo munus augeat perficiatq;, quo cito grandeſcas in eo, & occurras in uirum perfectum. In eodem bene uale frater & amice, ſemper quidem animo dilecte meo, ac nunc multo quàm ante hac tum charior, tum iucūdior. Apud diui Audomari. Anno à Chriſto nato ſuprà milleſimum quingenteſimo primo.

Literæ bonæ ad pietatem.

FINIS ENCHIRIDII.

ARGENTORATI APVD IOANnem Knoblouchium Menſe Aprili.
Anno M. D. XXIII.

Triatare cytharam fidibus, ijze — Pro bonis autoribus gystfa, ram tractat

Deteriorare, barbarijs ∫ strat deteriorem reddere,
Inire f... parem
Percutere fedus gebundtnus / Germanie dicti
Icere fedus (machen / Diuini vultus dir, ti a renetis oppi, do, vt 6 apud Italorum maximus, etc. j.

qui fortuna
Conditio summi temporis 6 Vmistrema
Conditio strat, (p) commemorationem,

Belligerari } cum uiris
Bellum gerere } — Militare, am
Vim — felde liegen,
In hoc presidio corporis milito,
Profequi aliquem odio capitali,
todt feindt sein
Cesar et rex francie odio capitali summaque
cum ... j. 5. 36.

Conuenit mihi { tecum / secum / cum illo } — Beare i. felicem vel bene facere, ten facere
Non conuenit mihi
cum illo,

Sto a tuis partibus i. tecum sentio
Adsunt qui a meis partibus stare uelint,
A partibus senatus stare bij m radtt stehn
A partibus plebis stare, bij der gemeynde stehn
A ponitur pro pro, — Ito i. genio, Inde Itys, im stehen,
Pactum fidem prestare
Hec fac ut omissa appareant — Terrn:
Seruare fidem, Datam fidem uo soluam
Liberare fidem, — Initio i. gratia. Inde initiare facere, ein weihen,
Prestare fidem
Stare conuentis — Deuouere uerfluchen,
Stare Pactis promissis, Deuouit caput meum diri

Η ΑΛΗΘΕΙΑ.

אמת מארץ תצמח

ἄγει δὲ πρὸς φῶς τὴν ἀλήθειαν χρόνος

Verum, quum latebris delituit diu, emergit.

